Воля народам і людині! *За Українську Самостійну Соборну Державу!*
За вільні національні держави поневолених народів!
Поневолені народи, єднайтеся у боротьбі проти імперіялістів!

ІДЕЯ і ЧИН

Видає Провід Організації Українських Націоналістів (ОУН)

Рік V. 1946 р. No 10

ЗМІСТ:

Передрук підпільних матеріялів

ж 46; — 12/49

Воля народам і людині! *За Українську Самостійну Соборну Державу!*
За вільні національні держави поневолених народів!
Поневолені народи, єднайтеся у боротьбі проти імперіялістів!

ІДЕЯ і ЧИН

Видає Провід Організації Українських Націоналістів (ОУН)

Рік V. 1946 р. № 10

ПОВІДОМЛЕННЯ

19-го грудня 1945 р. на терені Чехословаччини, під час виконування доручених Організацією завдань, у бою з большевицьким окупантом загинув член Проводу Організації Українських Націоналістів

Сл. п. д. ДМИТРО МАЇВСЬКИЙ (КОСАР, ТАРАС).

Сл. п. д. ТАРАС — Повітовий Провідник Жовківщини і політв'язень львівських Бригідок за польської окупації, Окружний Провідник ОУН в Сокальщині за першої большевицької окупації, делегат від ОУН з Українських Земель на II ВЗОУН у 1941 р., член Проводу ОУН у 1941 — 45р., Референт Пропаганди в Проводі ОУН у 1942 р., головний редактор органу „Ідея і Чин" в 1942 р. і 1944—45 р., один з організаторів III. НВЗ ОУН — скінчив свій славний шлях як делегат Проводу ОУН на Українських Землях до Проводу ОУН закордоном.

Заскочений сам один гестапівцями у Львові в 1942 р., перший скористав зі зброї в обороні таємних документів і врятував їх, не дивлячися на

те, що був важко поранений. Це один із доказів Його особистої постави в безпосередній зустрічі з ворогом.

Його непересічний політичний ум творчо спрямовував діяльність Організації на властивий шлях. Його блискучий талант дав неперевершені зразки революційної публіцистики.

В співжитті створював високоідейну, життєрадісну і дружню атмосферу, яка ростила невідступних і неустрашимих борців, цементувала їх у бойові підпільні і повстанчі лави, підіймала на важку і геройську боротьбу з окупантами.

У великому Змагу Українського Народу за своє політичне і соціяльне визволення Він заслужив собі на ім'я Апостола Української Національної Революції.

Ці високі прикмети сл. п д. **КОСАРЯ—ТАРАСА**, що за Його життя гуртували і вели народ у бій за **УССД**, гуртуватимуть і вестимуть кадри **ОУН** і ввесь український народ у бій за Самостійну Україну також і після Його славної смерти.

Вічна Слава Герові Української Національної Революції!

ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

ПОВІДОМЛЕННЯ

19-го грудня 1945 р. на терені Чехословаччини загинув смертю Революціонера член Проводу Організації Українських Націоналістів Шеф Головного Військового Штабу УПА

сл. п. д. Генерал ДМИТРО ГРИЦАЙ (ПЕРЕБИЙНІС)

Член УВО, член ОУН від перших днів її існування, військовий Референт Крайової Екзекутиви ОУН у 1933 р., кількаразовий політв'язень польських в'язниць та довголітній в'язень концтабору в Березі Картузькій член Проводу ОУН і військовий Референт у Проводі ОУН у 1940 р., учасник II. ВЗОУН, член Проводу ОУН і військовий Референт у Проводі ОУН у 1941—42 рр., політв'язень німецької в'язниці у Львові в 1943 р., член Проводу ОУН у 1943—45 рр. і Шеф Головного Військового Штабу УПА в 19945 р., редактор підпільних військових підручників, делегат Проводу ОУН з Українських Земель до Проводу ОУН закордоном — ось шлях геройського служіння Україні, що його пройшов сл. п. д. Генерал **ПЕРЕБИЙНІС**.

На протязі Його довгорічної революційної праці, питомими прикметами Його характеру були: прямолінійність, безкомпромісовість і послідовність. В різних умовинах боротьби за УССД з усіми окупантами, Він гордо тримав прапор чести Вояка-Революціонера. В безвихідній ситуації, кинений большевиками у в'язницю, першої ночі покінчив зо своїм життям.

Перед Його ідейністю і невгнутим характером схиляють голови всі бійці-революціонери сьогодні і схилятимуть усі переємники боротьби за Самостійність України в майбутньому.

Вічна Слава Героєві Української Національної Революції!

ГОЛОВНЕ КОМАНДУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ АРМІЇ

ПРОВІД
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

ПОСТАНОВИ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРОВОДУ ОУН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ,

що відбулася в м. червні 1946 р.
(Неповний текст)

І. До міжнародного становища

1. Повоєнний політичний уклад світу виразно оформився у **два ворожі, непримиренні блоки держав:** англо-саксонський і російсько-большевицький. Вирішальну і керівну ролю у першому блоці відограють США (Великобританія виразно сходить на друге місце), а в другому — російсько-большевицький СССР.

2. Обидві великодержави гуртують кругом себе ще ряд друго- і третьорядних держав, які більше або менше заінтересовані в перемозі однієї з цих великодержав, а також намагаються приєднати на свій бік **малі держави і народи** та народи поневолені або загрожені противником, а зокрема широкі маси „простих" людей.

3. В ідейно-політичній площині обидва блоки висунули старі **ідеї демократизму** і завзято переліцитовуються у тому, який з обох демократизмів справжній, справедливіший та найвигідніший для народу, з'ясовуючи їх кожний на свій лад („західна" і „східня" демократія).

Демократичні ідеї обидвом блокам сьогодні потрібні для того:

а) щоб завуалювати свободолюбними демократичними кличами дійсні цілі і наміри;

б) щоб приєднати для себе прихильників широких мас світу, народів і держав;

в) нарешті, щоб заповнити ідейну порожнечу, що повстала в наслідку компромітації фашистівсько-націонал-соціялістичного та большевицького світоглядів;

4) Основні **вогнища наростаючого конфлікту** між обидвома блоками великодержав розгоряються у таких трьох геополітичних вузлах;

а) у північному басейні Тихого океану, на стику політичних і господарських впливів США і СССР, тобто в Китаю, Кореї, Японії;

б) на Близькому і Середньому Сході, на стику політичних і господарських впливів Великобританії і СССР, тобто в Ірані, Туреччині (протоки в Середземне море), на Балканах, у Сирії і Ливані, Палестині і Єгипті ітд.;

в) у Західній і Середній Европі, де перехрещуються впливи всіх трьох великодержав, тобто в Німеччині, Італії, Франції, Австрії, Югославії, Чехословаччині, Польщі і т. д.

Усі спірні питання, які у вищесказаних невральгічних пунктах повстали і розвинулися, є того порядку, що їх мирно-дипломатичними засобами на довшу мету полагодити ніяк не вдасться і в остаточному вони мусять довести до збройного зудару. Підтвердженням цього є практична політика конкуруючих між собою імперій на згаданих територіях.

5. Антагонізм обидвох блоків у повоєнному періоді значно загострився і прийняв форму відкритої **політично-дипломатичної боротьби,** яка визначається:

а) щораз сильнішим загостренням спірних питань і здецидованою непоступливістю навіть у відносно дрібних, несутєвих питаннях;

б) тимчасовим і нестійним характером уже погоджених і ніби вирішених дипломатичним шляхом спірних питань;

в) свідомим заплутуванням і відкладуванням остаточних вирішень, з виразною тенденцією виграваня у часі.

6) Дипломатичне грання у час, потрібне покищо ще обидвом блокам у цілях:

а) економічної і воєнної підготовки до майбутньої війни, відповідно до набутого досвіду в другій світовій війні та нових воєнних винаходів;

б) витворення такої світової опінії в світі, щоб уся відповідальність за майбутню війну і її наслідки упали на противний блок;

в) морально-психічної мобілізації широких мас власного населення до майбутньої війни, як конечної і неминучої;

г) здобуття впливів і прихильности невдоволених мас і народів противного блоку та формування і підсилювання існуючих політичних і соціяльних рухів, щоб доводити до внутрішнього послаблення конкуруючої сторони;

д) нарешті, для морального і психічно-нервового, і політичного виснажування противника.

7) **Слабі моменти обидвох блоків великодержав,** що впливають на відтягування збройного конфлікту з противником, в основному полягають

у **англо-саксонському блоці** в тому:

а) що широкі маси виразно ще змучені шестирічною війною, яка тількищо закінчилася, і тому війни не хотять;

б) що загал суспільности покищо не бачить безпосередньої загрози для його існування з боку большевицької Росії і тому згідний із мирним врегулюванням спірних питань;

в) що існує потреба ґрунтовних соціяльно-устроєвих реформ для усунення наявних серіозних соціяльних протиріч;

г) що неврегульовано питання колоніяльних і залежних народів.

У російсько-большевицькому блоці:

а) у великому знищенні господарського потенціялу країни і потребі капітальної реконструкції;

б) у технічній слабості взагалі, а зокрема у відсталості в ділянці воєнної промисловости і в галузі воєнних винаходів;

в) у сильних соціяльних антагонізмах і великій нужді широких працюючих мас;

г) у сильних національно-політичних рухах із виразними сепаратистичними самостійницькими тенденціями;

д) в недостачі однієї об'єднуючої „велику тюрму народів" ідеї чи з'єднюючого хоча б моменту економічного заінтересування. А єдиний „об'єднуючий момент тотального поліційного терору на випадок війни ненадійний. Слабі моменти російсько-большевицького блоку набагато сильніші, ніж у противника. Зокрема разюча слабість цього блоку в економічному воєнно-технічному відношеннях, що в сучасний момент наперед засуджує його на прогру. Тому вигравати на час є для СССР найвигіднішим і найбажанішим.

8) Для послаблення переваги противного блоку **російсько-большевицькі імперіялісти застосовують:**

а) допомогу (фінансову, матеріяльну і збройну) для своїх агентур комуністичних партій у всьому світі в цілях перебрання в комуністичні руки державної керми чи хоча б створення тільки сильної протиурядової опозиції;

б) зміцнювання і підтримування профспілкових і штрайкових рухів, спрямовуючи їх на шлях антирежимної боротьби;

в) допомогу і підтримку всіляким політичним і національно-сепаратистичним рухам, які тільки послаблюють єдність і цілість противника;

г) намагання використати організацію Об'єднаних Націй проти тих держав і політичних рухів, що вже до і в час другої світової війни виявили себе здецидованими противниками СССР;

д) такі засоби в країнах ними окупованих та контрольованих, щоб у відносно найкоротший час цілковито зліквідувати симпатизуючі против-

пому блокові опозиційні рухи і політичні партії та в цей спосіб запевнити собі неподільне і безконтрольне господарювання (Югославія, Болгарія, Польща і т. д.).

9) Наявними доказами можливости відкритого **збройного конфлікту** обидвох блоків великодержав є:

а) **У політичній площині**

— зміцнювання цих блоків, зокрема на англо-саксонському боці — об'єднування під керівництвом США американського континенту та монтування Великобританією антибольшевицького блоку західно-европейських держав; по большевицькому — політично-економічний союз Східньої і Середньої Европи та Балканів, постійно затіснюваний СССР;

— постійне намагання зміцнити власний блок шляхом поступок колоніяльним і залежним народам у їхньому політичному становищі (переговори в справі виведення військ з Єгипту, поступки в Індії);

— уся практична політика СССР у „визволених" та окупованих країнах, а зокрема, поспішне включування їх у його власну політично-устроєву систему, найвигіднішу для СССР; безоглядне насильне усування з політичного життя самостійницьких і опозиційних рухів і партій, що могли б ослаблювати воєнний потенціял СССР; створювання у противному таборі т. зв. „п'ятих колон" і нещадна боротьба з ними в себе; намагання втягнути переможені народи до активної участи проти противного блоку, ліквідовуючи ті елементи серед цих народів, які в цьому перешкоджають;

— внутрішня політика великодержав, які з особливою наполегливістю організовують усі духовно-моральні і політичні сили власних народів до війни, що назріває.

б) **В економічній площині**

— поспішна розбудова власної воєнної промисловости, з виразним занедбанням тих ділянок промисловости, що не мають воєнного характеру;

— використання і розбудова всієї воєнної промисловости переможених держав;

— економічно-фінансова і господарська допомога союзним державам у цілях піднесення їх воєнного потенціялу;

— економічно-пропагандивна акція ЮНРРА з одного боку і подібні „допомогові" акції СССР — з другого, з виразною метою здобувати прихильність голодуючих мас у конфлікті, що назріває;

— нарешті, посилена економічна боротьба на світових ринках, що змагає до усунення конкурента і до монопольного панування на всіх ринках;

в) **У воєнній площині**

— уніфікація озброєння і військового вишколу для всіх держав, що включені до блоку;

— тримання у мобілізаційно-воєнній готовості величезних армій;

— реорганізація і переозброювання армій у відповідності до нових воєнних винаходів і досвіду попередньої війни;

— масова продукція нових воєнних винаходів і дальші посилені в цьому напрямі праці, зокрема використання обома сторонами воєнних спеціялістів переможених держав;

— зміцнювання армій у союзних державах і тісна співпраця між їхніми військовими штабами в англо-саксонському блоці та повне підпорядкування армій „союзних" держав військовому штабові СССР у большевицькому блоці;

— затримання значних контингентів армії переможених держав (Німеччина, Японія), а зокрема її командного складу;

— поспішна підготовка стратегічних позицій та авіяційно-морських баз у всіх напрямах можливих театрів воєнних дій;

— великі маневри армії, сполучені з вивченням практично-воєнного застосування нових воєнних винаходів (атомна бомба, літаки і т. д.).

10) Об'єднані Нації і Рада Безпеки в сьогоднішньому вигляді являються малонадійними інституціями для того, щоб вони справедливо порядкувати світ і тим забезпечити людство від нових воєн.

Організація Об'єднаних Націй являється фактично знаряддям імперіялістичної політики великодержав. Вона зовсім не забезпечує інтересів малих народів і держав, а вже найменше її турбує те, що окремі держави — члени Об'єднаних Націй — політично поневолюють другі народи і нещадно експлуатують їх економічно.

11) Існуюча політично-дипломатична **боротьба буде продовжуватися доти**, доки одна зо сторін не визнає, що дальше „грання на час" зайве чи некорисне, і не вживе для вирішення спірних питань воєнних засобів, щоб примусити противника або зробити їй серіозні, засадничі поступки і визнати її панівне становище, або цілковито скапітулювати.

У своїх ствердженнях вказуємо тільки на поглиблення антагонізму і загострювання форм боротьби, що однаково може довести до швидкого збройного зудару, як і до ще дальшого дипломатичного затягування.

II. До становища в СССР

1. Намагання СССР у повоєнний період **поширити сферу своїх впливів** і практично закріпити за собою в новоокупованих і контрольованих ним країнах такі позиції, що вможливлювали б йому дальшу експанзію і в першу чергу підбій цілої Европи і Азії, — зустріло найрішучіший спротив Великобританії, США і їх союзників, що в результаті привело до одвертої та гострої дипломатичної боротьби і до посиленої, поспішної, всебічної воєнної підготовки СССР.

2. **Вибори до Верховної Ради СССР** мали послужити урядовій кліці для моральної і політичної мобілізації настроїв найширших мас Советського Союзу, для згуртування їх навколо російсько-большевицької партії, а та-

кож для чергового прикриття демократичними формами фактичної диктатури сталінської кліки і тоталітарного ладу в СССР.

Метода проведення виборів і постава до них населення доводить, що:

а) вся передвиборча кампанія була розрахована на монопольну автореклямну російсько-большевицької партійної кліки та на рекляму її загарбницької імперіялістичної політики;

б) справжній вияв волі широких народніх мас у день виборів був обмежений не лише заздалегідь назначеними московським центром кандидатами, і також нечуваним у західньому демократичному світі пропагандивно-моральним і поліційним терором;

в) народні маси, що їх до виборчих урн у день 10 лютого 1946 р. треба було гнати терором, рішучо є проти большевицької партії, її режиму і політики;

г) опертя ВКП(б) не в народі, а виключно тільки в невеликій купці упривілейованої керівної верхівки і доведеному до перфекції жорстокому поліційному теророві;

д) повідомлення про вислід „голосування" у цілому — це тільки чергова большевицька брехня, яку громадяни СССР звикли приймати за нормальне явище, брехня, розрахована на непоінформованість „відсталих" капіталістичних країн.

3. Прийнятий Верховною Радою СССР закон про **IV-й п'ятирічний план** являється першою частиною „великого" повоєнного плану економічно-воєнної розбудови російсько-большевицької імперії (що його 9. II. 1946 р. заповів Сталін у своїй передвиборчій промові), розрахованого на три „п'ятілєткі" так, щоб вкінці 1960 р. догнати США, тобто добитися річної продукції чавуну — 50 млн. тонн, сталі — 60 млн. тонн, нафти — 60 млн. тонн, а вугілля — 500 млн. тонн, цебто осягнути такий рівень продукції, що його мали США в основному вже 1940-41 р.

4. IV-й п'ятирічний план складений цілковито у відповідності до потреб **воєнної підготовки СССР**. Він:

а) ще сильніше поглиблює існуючу досі експлуатацію робітників і селян та допроваджує їх до повного зубожіння і хронічних голодовок;

б) має на меті хижацьку експлуатацію природних багатств т. зв. „союзних республік";

в) зовсім не враховує природних господарських потреб і вимог „союзних республік" і їх народів, а повністю достосований до воєнно-імперіялістичних планів московського центру;

г) зовсім нехтує пекучо-дошкульні потреби мас у виробах мирного часу і товарах ширвжитку, масово продукуючи нові воєнні знаряддя смерти і руїни.

5. **Фінансове становище СССР** крайньо утруднене. Для рятування державної казни уряд і партія періодично стягають із громадян у формі податків, позик і т. п. останні фінансові рештки. Фінансове становище ро-

сійсько-большевицької імперії від того не набагато покращує, а нужда працюючих мас в наслідку того значно поглиблюється;

Фінансове становище погіршується тому, що:

а) воєнні витрати постійно зростають у зв'язку з новою війною, що назріває;

б) усі доходи всіх мирних галузей промисловости зараз же з'їдає зовсім не рентабельна воєнна промисловість;

в) до небувалих досі меж зросли фінансові і матеріяльні витрати міністерства закордонних справ, зокрема на допомогу „братнім" комуністичним партіям усього світу у їх боротьбі на користь СССР;

г) неможливо урядові отримати звідкинебудь серіозну закордонну позику для відбудови зруйнованого війною народнього господарства.

6. **Неспроможність уряду і партії** вийти з економічної фінансової кризи, а разом з цим і задовольнити навіть і примітивні життєві вимоги працюючих мас доводить, з одного боку, до:

а) посилювання поліційного терору проти невдоволених мас, як єдиного засобу втримати їх у послусі;

б) виразного опертя влади на упривілейовану, матеріяльно добре забезпечену антинародню клясу большевицьких вельмож,

з другого боку, до:

в) масового голоду серед робітників, колгоспників, інвалідів-бійців, безпритульних дітей і т. д., які, щоб врятуватися від голодної смерти, ідуть за жебраним хлібом у ті області, де вони ще частково можуть його дістати (Західна Україна).

г) масово поширеної корупції, продажности і злодійства адміністративно-господарського апарату;

д) грабіжницького бандитизму, особливо здеморалізованих війною енкаведистів і вояків;

е) голосного масового вияву незадоволення існуючим порядком у формі відкритого, прилюдного протирежимного висловлювання, одначе без виразного покищо політичного забарвлення.

7. В **національній політиці** партія і уряд далі одверто закріплюють за російським народом панівне становище в СССР: консеквентно проводять у всьому житті типово-расистську політику о вищости російського народу над усіми народами світу. У відповідності до одвертого й посиленого шовіністичного курсу большевицької політики все життя в СССР послідовно русифікується і надається йому цілковито російського характеру.

Расистська політика гноблення і переслідування неросійських народів, що постійно посилюється, доводить до щораз більшого розпалювання оправданої ненависти поневолених народів проти російських шовіністів і поглиблювання національної свідомости цих народів.

Відхід партії від штучного творення т. зв. „савєтскаго чєлавєка" і її ставка виключно на російський шовінізм пояснюється тим, що в час вій-

ни всі неросійські народи найрізніше заманіфестували своє вороже ставлення до СССР і ще раз довели, що вічно живими і природними є окремі національні організми.

Процес боротьби між російським шовінізмом і поневолюваними народами буде тільки поглиблюватися і послідовно розколювати СССР на природні національні спільноти.

8. **Настрої найширших народніх мас** сьогодні виразно антирежимні, що найвиразніше видно в бажанні мас нової війни проти СССР, з якою вони тісно пов'язують надії на розвал СССР і своє національне та соціяльне визволення. Такий стан настроїв промовисто доказує, наскільки нестійкі і незначні впливи большевицької партії на народ.

III. До становища в Україні

1. Зимова пора 1945146 р. позначилася найжорстокішою **розправою** російсько-большевицьких окупантів із визвольним рухом українського народу. Всю територію України, охоплено революційним рухом, а особливо західні області України, в цілості обсаджено поліційними гарнізонами з метою:

а) зломити революційну боротьбу українського народу;

б) застрашити і стероризувати мирне населення;

2. **Героїчна боротьба** народу, Організації та УПА, їх висока ідейно-моральна стійкість дали рішучий відпір окупантові. Український революційний рух, не зважаючи на несприятливі зимові умови, по-геройськи витримав масово стосований терор большевицьких поліційних банд, так, що окупантові не вдалося ні знищити революційний рух і Організацію Українських Націоналістів, ні залякати народ репресіями і змусити відмовитися від участи в революційній боротьбі.

3. Масовою героїчною боротьбою відповів український народ і революційний рух большевицьким загарбникам на т. зв. „добровільне" **переселення** українців до УССР з української етнографічної території на захід від т. зв. лінії Керзона.

У наслідку завзятої нерівної боротьби проти російсько-большевицьких і їх підручних польсько-большевицьких військових банд упали тисячі жертв, цілковито пограбовано майно переселенців, зовсім спалено сотні сіл і в той спосіб „добровільно" переселено коло пів мільйона українців.

Реалізована урядом УССР переселенча акція щераз доводить:

а) що т. зв. УССР — це тільки експозитура московського центру в Україні, якій зовсім чужі інтереси і бажання українського народу;

б) що йому чужа і ворожа ідея соборности („воз'єднання") українського народу, коли він у найганебніший спосіб продав відвічні етнографічні українські землі маріонетковій польсько-большевицькій державі;

в) про намагання Москви зігнати всіх українців в одну тюремну камеру УССР, щоб поза її стінами не було ніде компактної української маси, яка могла б протиставитися російсько-большевицькій політиці в Україні;

г) про бажання штучно розпалити українсько-польську боротьбу і тим послаблювати спільну революційну боротьбу українського і польського народів проти СССР.

4. Жертви, що їх кладе український народ у героїчній визвольній боротьбі, спричинилися, з одного боку, до широкої **популяризації нашої боротьби** й ідей Української Революції, викликують повагу і подив у всіх народів і чесних людей, а, з другого боку, ще сильніше згуртовують і об'єднують український народ під рідним йому визвольним прапором Української Революції, підносять його духовно-моральні вартості на найвищі висоти, створюють віру у справедливість ідей Української Революції та кладуть тривкі основи існування української нації і дальшої боротьби майбутніх поколінь за Українську Самостійну Соборну Державу.

5. **Вибори** до Верховної Ради СССР виявили ворожість українців на всій Україні до большевицьких загарбників, а на західних українських землях перетворилися в могутню маніфестацію проти большевицького поневолення. Більшість народу не пішла до виборчих урн, помимо застосування усіх форм терору (до розстрілів і вішання включно), і тільки незначну частину народу вдалося большевицьким поліційним відділам, які „охороняли" виборчі урни, насильно загнати до голосування.

В час виборів український народ показав велику політичну виробленість і революційну стійкість.

6. IV-й **пятирічний плян** господарської відбудови УССР у наслідках для українських народніх мас такий же, як і для мас у всьому Совєтському Союзі. Зокрема, він доказує:

а) що уряд УССР не має жодної самостійности щодо п'ятирічного пляну і тільки слухняно виконує накази московського центру;

б) що основне завдання пляну — хижацька експлуатація природних економічних ресурсів України;

в) що він з'являється лише пропагандивно-агітаційним тріком про „відбудову" і „розбудову" зруйнованих війною міст, сіл і господарства України. Насправді ця відбудова проводиться по-колоніяльному. За рахунок України відбудовується і розбудовується господарство на корінних російських територіях.

7. **Русифікаційна політика** в повоєнний період консеквентно продовжується, змагаючи до тривалого закріплення „злуки" України з Росією, що особливо слідне:

а) у русифікації українських міст і промислових центрів, у насаджуванні в них російського елементу під покришкою „братньої допомоги" Україні фахівцями — росіянами і т. д.;

б) у свідомому спиханні української мови на задній план та легковажно-зневажливому ставленні до неї, у висуванні і вивищуванні російської мови як мови „передового народу" і тому „культурнішої";

в) у русифікаційній практичній шкільній політиці, яка починається вже від початкових клас, а в вищих приймає цілковито російський характер;

г) у русифікації всього культурного життя народу (наука, письменство, театр і т. д.). Воно покищо по формі частково ще українське та за змістом цілковито вже русифікується. Русифікаційну політику провадиться навіть і щодо церкви, однаково, як щодо української православної Автокефальної так і щодо української греко-католицької церкви. У церкві переходиться на російську мову, і поволі, з „братньою допомогою" приходять на Україну енкаведівські „православні" батюшки.

8. Ідейно-пропагандивні акції російсько-большевицьких окупантів проти революційного руху, направлені на те, щоб його в очах мас скомпромітувати і знеславити, не лише не мали ніякого впливу на народ, а навпаки, виявили повну ідейно-політичну порожнечу і безсилля большевизму.

Для українського народу ідеї українського революційного руху, ідеї революційної боротьби за УССД стали сьогодні єдиними правдами — вірою, освяченою життям і кров'ю найкращих її борців.

Полтава II.

ЕЛЕМЕНТИ РЕВОЛЮЦІЙНОСТИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Наш націоналістичний рух, репрезентований ОУН під керівництвом Степана Бандери, ми називаємо революційним рухом, нашу національно-визвольну підпільну і повстанську боротьбу — революційною боротьбою, себе, учасників цієї боротьби, — революціонерами. І хоч слів „революція" „революційний" уживається у нас дуже часто, то, проте, не завжди точно усвідомлюється зміст цих слів. Тимчасом слова „революція", „революційний" у випадку українського націоналістичного руху мають свій дуже глибокий зміст. **По можливості точно вияснити зміст понять „революція", „революційний" у випадку українського націоналістичного руху, репрезентованого ОУН під керівництвом Степана Бандери саме завдання нашої статті.**

I.

Український націоналістичний рух є революційний рух передусім з огляду на свої цілі.

Український націоналістичний рух виник і діє як а) суспільно-політичний рух і б) духовно-світоглядовий рух. У зв'язку з цим український націоналізм має і подвійну мету. Як суспільно-політичний рух український націоналізм бореться за повне політичне, культурне і економічне визволенння українського народу з-під чужоземного панування, за побудову на етнографічних українських землях Української Самостійної Соборної Держави, за такий внутрішній політичний і суспільно-економічний лад у майбутній українській державі, який забезпечить українському народові найкращі умови розвитку всіх його духовних і матеріяльних сил. Як духовно-світоглядовий рух український націоналізм бореться за духовне відродження українського народу, тобто за ліквідацію тих усіх негативних наслідків, що їх у духовності українського народу залишила багатовікова неволя.

*

Основною метою українського націоналізму в даних історичних умовах є побудова на етнографічних українських землях Української Самостійної Соборної Держави.

В чому ж полягає революційність ідеї Української Самостійної Соборної Держави?

Впродовж багатьох сторіч поневолена Україна входила в склад чужонаціональних імперій: Росії, Польщі, Австро-Угорщини. На Сході Европи

впродовж багатьох сторіч неподільно панували російські і польські імперіялісти. І одні і другі привикли були дивитися на Україну як на „невід'ємну" частину своїх імперій. Лише Росію або Польщу привик був бачити на Сході Европи світ. Що може бути інакше, що на Сході Европи — на просторах між Карпатами і Доном, між Прип'яттю і Чорним морем, — крім Росії або Польщі може бути ще інша держава, — цього в більшості випадків у світі ніхто і не припускав.

Здійснення ідеї УССД, тобто побудова Української Самостійної Соборної Держави, означає цілковиту перебудову політичного укладу на Сході Европи. Побудова на Українських землях Української Самостійної Соборної Держави означає виділення із складу Росії в окремий політичний організм величезної території, означає відкинення сьогоднішнього російського імперіялізму від північних берегів Чорного моря, від Дністра, Карпат, далеко на північ і схід на лінію Дону і південно-західних кордонів сьогоднішньої РСФСР. Побудова Української Самостійної Соборної Держави означає також остаточну ліквідацію претензій польських імперіялістів на „лінію Збруча", (а часто і на береги Чорного моря), означає відкинення польського імперіялізму на сході на лінію рік Вепр і Сян. Здійснення ідеї УССД означає цілковите зруйнування на Сході Европи того політичного укладу, який існує тут упродовж кількох сторіч, і побудова нового справедливого ладу, опертого на принцип самовизначення народів. Якщо революція завжди характеризується тим, що вона докорінно руйнує старий політичний або суспільний лад (часто також і політичний і суспільний водночас), то **ідея УССД, яка являється саме пляном знищення старого, реакційного політичного укладу на Сході Европи, яка являється саме пляном нового політичного порядку в цій частині Европи, оперта на єдиносправедливий, прогресивний принцип самовизначення народів, — є суто революційна ідея.**

Ідея УССД є революційна також тому, що її висунув український народ по кількох сторіччях свого політичного „небуття". У XVIII і XIX ст. ст. український народ, позбавлений окупантами власної провідної верстви, переслідуваний і експлуатований, скочувався щораз більше до рівня етнографічної маси, єдиною ознакою окремішности якої була українська мова. Російські імперіялісти тріюмфували. Вони почали вже навіть твердити, що й українська мова є лише „один з великоруських діялектів". Український народ вони почали розглядати як „одне з племен єдиного великоруського народу". Російським імперіялістам у певний час могло здаватися, що українська, „малоросійська" проблема зліквідована для них назавжди. Зрозуміло, що в таких умовах творчість Шевченка, ідея Української Самостійної Соборної Держави, висунена Міхновським у 1900 р. в його брошурі „Самостійна Україна", поділа на окупантів, як грім з ясного неба і для більшости тогочасного українського громадянства, скаліченого багатовіковою неволею. Про цей момент ми обов'язково мусимо пам'ятати, коли говоримо про революційність ідеї УССД. В історії поневолених народів небагато

знайдемо таких прикладів, щоб ідея власної самостійности була чимось таким надзвичайним, несподіваним, щоб ця ідея оцінювалася як щось „нереальне", „абсурдне", як це було в випадку деякої духовно скаліченої частини українського народу.

Ідею УССД український націоналізм розуміє не лише як ідею політичного визволення українського народу, а також і **як ідею його соціяльного визволення, як ідею такого суспільно-економічного ладу в Україні, при якому не існуватиме експлуатації людини людиною і буде побудовано безклясове суспільство.**

Через довгі сторіччя український народ терпів крім національного гноблення, ще і жорстокий соціяльний гніт.

Український народ гнобився соціяльно польською шляхтою, російським дворянством, царськими вислужниками, чужонаціональною буржуазією. (Серед експлуататорських кляс на Україні так мало бачимо українців, що про експлуатацію українського народу власними експлуататорами не приходиться і говорити). Польська шляхта, російське двор'янство запровадили на Україні жахливе кріпацтво. Вони обернули українське селянство, тобто в певний час майже 90 відсотків українського народу, у робочу худобу в дослівному значенні цих слів. Відібравши в українського селянства його найкращі землі, чужоземні пани феодали примусили його працювати ще й на себе до 5, а то й 6 днів у тиждень. Жорстоко експлуатувався український народ чужинецькою буржуазією і в період розвитку капіталізму на Україні. Експлуататорські кляси свідомо плекали на Україні темноту. Вони стояли на становищі, що для кріпака, для чорноробочих на капіталістичних підприємствах освіта й не потрібна, і небезпечна.

Не менше жорстоко, як в період кріпацтва чи в умовах капіталізму, експлуатується український народ клясою большевицьких вельмож і сьогодні. Большевицька колгоспна система являється своєрідною реставрацією панщизняної системи. Українському селянинові цілком не стало легше жити від того, що він формально став власником усіх багатств країни. Як за панщини, так і сьогодні в українського селянина відібрано його землю і примушується його жити на клаптику „присадибної ділянки". Як за панщини, так і сьогодні український селянин мусить майже даремно працювати на колгоспних ланах. Плодами його праці цілковито розпоряджається большевицька кліка. Вона забирає для своїх імперіялістичних потреб майже всю сільсько-господарську продукцію України і примушує українське селянство і ввесь український народ жити в проголодь. Сьогоднішнє економічне становище робітничої кляси на Україні нічим не краще від того становища, в якому вона перебувала в умовах капіталістичного ладу в колишній царській Росії. Тоді додаткову вартість забирав чужинець-капіталіст, тепер „додатковий продукт" забирає в основному чужинецька за своїм національним складом кляса большевицьких пара-

зитів. І тоді, і тепер українське робітництво працює понад сили і за те отримує дуже мізерну платню.

В наслідку соціяльного гноблення, здійснюваного чужонаціональними в своїй основній масі, експлуататорськими клясами, український народ постійно живе в економічній нужді, працюючі України постійно борються із злиднями, винищуються голодом. Експлуататорська політика чужинців на Україні допровадила до такого парадоксального і заразом з тим ганебного для окупантів стану, що в Україні — країні найбільших господарських можливостей у світі як з огляду на її природні багатства, так із огляду на працьовитість і природні здібності українського народу — панує найбільша в світі нужда. В якій іншій цивілізованій країні, де б при наявності таких величезних господарських можливостей панувала така нужда, як в Україні.

Український націоналізм бореться за побудову в майбутній українській державі безклясового суспільства, тобто такого суспільства, в якому не існуватиме експлуатації людини людиною, в якому не будуть економічно панувати одні верстви суспільства над другими. Основою цього ладу буде суспільна власність на знаряддя і засоби виробництва. В цей спосіб зліквідується економічну основу творення експлуататорських кляс. В протилежність до того, як це сьогодні обстоїть справа в СССР, побудова внутрішнього ладу на справедливих демократичних основах виключить також можливість творення експлуататорських кляс на ґрунті політичних привілеїв. Побудова безклясового суспільства, знищення експлуатації працюючих дадуть у наслідку буйний розвиток продукційних сил України, дадуть ріст добробуту найширших мас українського народу, покладуть кінець злидням і нужді, які відвічно переслідують і винищують працюючих України. Боротьба за знищення паразитної кляси большевицьких вельмож, боротьба за побудову справді безклясового суспільства у майбутній Українській Державі — це боротьба за нову соціяльну революцію на Україні. Вона мусить статися заразом із революцією політичною, тобто разом із знищенням політичного панування окупантів над Україною. В українських умовах соціяльна революція є невід'ємний елемент національно-визвольної революції. **Тому й ідея УССД, яку український націоналізм розуміє як ідею нового суспільно-економічного ладу на Україні, є революційна ідея і в суспільно-економічному відношенні.**

У випадку українського націоналістичного руху **ідея УССД є революційна ідея ще й тому, що він визнає її активно.** Український націоналістичний рух стоїть на становищі, що декларація всяких принципів немає жодної вартости, якщо за цією декларацією не слідує активна дія, безпосередньо метою якої є здійснення декларованих принципів. Визнавши ідею УССД за свою основну ідею, український націоналізм відразу розпочав активно, наполегливу підпільну боротьбу за її здійснення. Ця боротьба в останні роки прибрала форми широкої повстанської боротьби.

Цим український націоналізм істотно відрізняється від усіх інших українських партій, що діють чи діяли, чито на українських землях, чито на еміграції. Більшість цих партій (УНДО, Соціялістично-Радикальна Партія, Католицькі угрупування, табір УНР, гетьманці, ФНЄ) хоча і визнавала в своїх програмах принцип самостійности України, але далі декларацій вона в своїй діяльності не йшла. Єдиний обов'язок членів цих партій був віддати під час виборів голос на кандидатів власної партії, схвалити резолюцію, вплатити членський внесок. До цього зводилася в основному і вся боротьба цих партій чи угрупувань за самостійну Україну. Зрозуміло, що всі ці партії, хоч і визнали ідею УССД, не були через це революційними партіями; лише формальне визнання ідеї УССД не може робити жодного руху революційним.

У боротьбі за здійснення ідеї УССД український націоналізм зберігає сувору принциповість.

Своє відношення до різних політичних українських партій, середовищ, громадських груп, організацій та окремих громадян український націоналізм визначує у залежності від того, що вони конкретно роблять для справи визволення українського народу. Український націоналізм безумовно поборює всі ті політичні партії, рухи, течії, які займають вороже становище до ідеї Самостійної України. Тому український націоналізм найрішучіше сьогодні поборює т. зв. КП(б)У, яка в цілості являється агентурою московсько-большевицького імперіялізму на Україні. Український націоналізм веде боротьбу також проти тих усіх епігонів соціялізму 1917—20 рр. на українському ґрунті, які стоять на становищі інтернаціоналізму і які боротьбу за клясове визволення ставлять понад боротьбу за національне визволення, не розуміючи того, що знищення соціяльного гноблення на Україні може прийти лише в наслідку національного визволення. Український націоналізм завжди вів боротьбу також з тими політичними партіями і напрямами, які намагалися примирити українське громадянство з окупантськими режимами на українських землях, відтягнути його від революційної боротьби. Український націоналізм виступав тому і проти галицьких легальних, нібито самостійницьких партій, що діяли в Західній Україні перед 1939 р., і проти тих угодівських елементів із табору УНР, які співпрацю з Польщею хотіли зробити наріжним каменем усієї української визвольної політики. ОУН вела боротьбу також проти тих політичних напрямів, які хотіли цілковито прикувати увагу українського народу до дрібних по суті справ кооперації, „ПРОСВІТИ" спортивних товариств, тощо. Український націоналізм бичує усіх тих громадян, які прикривають патріотичними фразами своє шкурництво або відмежовуються від громадського життя і стараються жити згідно з відомою на Україні протинаціональною засадою „моя хата з краю". Підчас німецької окупації український націоналізм вів боротьбу проти таких вислужників гітлерівським окупантам, як Кубійович і Ко в Галичині, Штепа в Києві.

Своє відношення до других народів український націоналізм визначує за таким єдиним критерієм: визнають вони право українського народу на самостійне державне існування, ставляться позитивно до визвольних змагань українського народу чи ні. Лише при умові позитивного ставлення чужих народів чи чужонаціональних політичних рухів до справи самостійности України український націоналізм входить з ними (в разі потреби) в які-небудь стосунки. У випадку, коли ці народи чи політичні партії займають негативне становище до справи самостійности українського народу, український націоналізм трактує їх як ворогів.

Український націоналізм ніколи на ішов на жодні поступки окупантам, не погоджувався на жодне часткове лише, половинчасте розв'язування української справи з боку окупантів чи всяких інших чужих сил. Український націоналізм проти всяких автономій, „союзних республік", „федерацій", тощо. За федерацію України з Росією, проголошену гетьманським урядом у 1918 р., крім усього іншого, український націоналізм поборював гетьманський рух. Український націоналізм вестиме боротьбу доти, доки український народ не здобуде направду повної політичної і культурної незалежности.

Дуже принципове становище ОУН в питанні Соборности. Український націоналізм завжди якнайвиразніше підреслює, що він бореться за побудову Української Самостійної Держави на всіх українських етнографічних землях. Вірність українського націоналізму соборницькому принципові підтверджується і всією дотеперішньою діяльністю ОУН. В Проводі ОУН завжди були репрезентовані своїми представниками всі українські землі. ОУН також завжди намагалася організувати боротьбу на всіх, без винятку, українських землях. Цю боротьбу вона організувала і в Західній Україні під польською окупацією і на Буковині під румунською окупацією і на Закарпатті в межах ЧСР, і на СУЗ під большевицькою окупацією. Боротьбу на всіх, без винятку, українських землях організує ОУН сьогодні. В її лавах сьогодні борються і західні українці, і східні українці, і буковинці, і закарпатці. Можна просто сказати, що ОУН — перша і єдина дійсно соборницька політична організація українського народу.

Ідея УССД, що її українські націоналісти визнають активно і в боротьбі за здійснення якої вони проявляють сувору принциповість — це перший найважливіший елемент революційности українського націоналізму.

*

Оскільки революційною метою є друга мета українського націоналізму **— духовне переродження українського народу?**

Щоб відповісти на це питання, нам треба коротко з'ясувати собі, якою була духовність більшої частини українського народу в період виникнення українського націоналізму, тобто кількадесять років тому назад, і якою вона в деякої чатини народу є ще сьогодні.

Довгі сторіччя окупантського гніту і експлуатації, довгі сторіччя денаціоналізаційної політики російських, польських і австро-німецьких імперіялістів дуже викривили, скалічили духовність українського народу.

Російські, польські, австро-німецькі імперіялісти закладали на українських землях свої школи, не давали змоги українському народові учитися рідною мовою, вчитися історії України, переслідували українську науку поширювали брехливі погляди про те, що український народ ніколи не жив самостійним державним життям, заперечували національну окремішність українського народу, прищіплювали йому російський, польський, австрійський патріотизм. В наслідок цього пересічний українець в к. Росії чи Австро-Угорщині був національно малосвідомий. Він не знав часто, хто такий його народ, хто такий під національним оглядом він самий. Українець — російський чи австрійський патріот — відоме явище на Україні перед 1914 р., Українці „малороси" були взірцем хоробрости у боротьбі за „царя і атечество" в к. царській Росії. Українці — рутенці" були зразком вірности Габсбургам у к. Австро-Угорщині. Серед заможніх, освічених верств українського народу цей брак національної свідомости проявляється у тяжінні до російської, польської чи німецької культури, в їхній вірній, взірцево-льояльній службі державам-гнобителям українського народу, а нерідко і в прямому ренегатстві, в одвертому переході на бік нації-гнобителя — на бік росіян чи поляків.

Багатовікова неволя негативно відбилася не лише у сфері національної свідомости. Вона також привела до виразного притуплення серед української інтелігенції з-перед 1914 р. і національного інстинкту. Це притуплення національного інстинкту в українській інтелігенції з-перед 1914 р. проявляється в її захопленні соціялістичним всесвітянством у її неспроможності зрозуміти, що Україна може і повинна існувати окремо від Росії, проявлялося у її „федеративних" автономічних ідеях. Чейже відомо, що такі найпередовіші представники української інтелігенції з останньої чверті XIX-го ст., як Драгоманів, такі представники української інтелігенції періоду Визвольних Змагань як Винниченко, а через деякий час навіть Грушевський, хотіли бачити Україну лише в федеративному зв'язку з Росією, не хотіли для неї нічого більше як лише автономії навіть тоді, коли царська Росія цілковито розпалася. Відомо також, скільки українська інтелігенція цього часу присвячувала уваги справі всесвітньої соціялістичної революції, як вона у своїй діяльності в'язалася „інтересами міжнародного пролетаріяту", „інтересами російської демократії". Замість того, щоб використати надзвичайно вигідну обстановку передовсім для визволення українського народу. Серед української інтелігенції цього часу спостерігаємо цілком протилежне явище до того, як було серед російської інтелігенції. Російська інтелігенція, маючи сильно розвинутий національний інстинкт, свої соціялістичні погляди вміла погодити навіть із своїм великоросійським шовінізмом і використала їх для справи побудови нової

російської імперії. Українській же інтелігенції її соціялістичні погляди перешкодили стати на самостійницький ґрунт і в наслідку того перешкодили позитивно розв'язати справу визволення українського народу в рр. 1917—18. І цього хибного в принципі становища української інтелігенції 1917—18 рр. не можна пояснювати, нпр. її політичною невиробленістю. Коли абстрагуватися від федеративної плятформи то в своїх окремих конкретних політичних потягненнях (переговори з російським Тимчасовим Урядом, ставлення до большевицької революції, переговори в Берeсті) вона проявила навіть велику політичну виробленість, величезні політичні здібноці, бистру політичну орієнтацію. Неспроможність української інтелігенції стати в 1917—18 рр. на самостійницьку плятформу можна пояснити лише саме притупленням національного інстинкту — того інстинкту, який кожному народові каже боротися передусім за власну державну самостійність. Такого інстинкту українська інтелігенція не мала; позбавила її його довговікова неволя. Вона поборювала прояви цього інстинкту і серед українського народу, який цей інстинкт зберіг.

Негативними рисами української духовости, що виникли в наслідку довговікової неволі і що їх можна було спостерігати в деякої частини українського суспільства, було брак зацікавлення громадськими загальнонаціональними справами, грубий матеріялізм у щоденному житті, загумінкова обмеженість деяких груп українського громадянства, „хуторянство", як окреслював цю рису української духовости Донцов, невміння думати загальнонаціональними громадськими категоріями, неспроможність піднятися до рівня загально-національних інтересів і ідеалів. Ще донедавна єдиним ідеалом деякої частини української суспільности було збирати маєток, багатіти і цілком не журитися тим, що діється з усім народом, не думати про жодну боротьбу, а лише дивитися, якби краще забезпечити себе матеріяльно. Інша знов частина українського громадянства цілком нецікавилася тим, що діється в світі, замикалася в колі інтересів лише своєї околиці, свойого „хутора", а цими інтересами були інтереси відсталих гречкосіїв і дрібних міщуків. Часто ці „хуторяни" були по-своєму і патріоти: вони любили українську народню пісню, українські шаравари і вишиту сорочку, український борщ і гопак. На цьому і кінчилася їхня „Україна" і їхній „патріотизм". Вся проблема українства зводилася у них до проблеми зберігання традиційного українського побуту. Що обов'язком кожного українця є оглядатися на те, що діється з усім народом, що бути патріотом, значить боротися активно за справу визволення українського народу, — так серед цієї частини громадянства ніхто не думав.

В наслідку довговікової неволі почали проявлятися в українських мас і такі негативні риси характеру, як пасивність, квієтизм, покірність перед чужою силою, зневіра у власні сили. Українець бичований через довгі сторіччя батогом окупанта, поволі призвичаювався до чих ударів і щораз слабше протестував проти них. Щораз більше погоджувався зо своєю

долею мученика. Єдиним протестом стало сльозливе нарікання, плач або лише глуха, глибоко захована ненависть. Щораз частішою появою серед українського народу став тип безвільний, малоактивний тип, здібний лише терпіти, а не боротися, протиставитися злу, іти на зудар з життям, з обставинами. Деяка частина українського народу навчилася коритися перед силою окупанта і рівночасно не бачила жодної можливости боротися з цією силою самому українському народові.

Болiючи таким станом серед своїх сучасників, ще Леся Українка гірко писала: „Так, ми раби, немає гірших в світі". Національно малосвідомий, з притупленим національним інстинктом, загумінковий, без віри у власний народ, — ось поширений донедавна і ще подекуди живий сьогодні духовий тип українця. Зрозуміло, що не можна було думати про якунебудь боротьбу за власну державу, не очистивши з негативних нашарувань, грунтовно не відродивши психіки народу, не виховавши в нього нових моральних якостей. Треба було, одне слово, перше, ніж думати про політичну революцію, доконати революцію в духовості народу.

За таку роботу взявся саме український націоналізмм. Типові національнонесвідомого „малороса", „хахла", „рутенця" український націоналізм протиставляє тип гарячого українського патріота, який знає славне минуле України, гордиться ним і для якого „добро української нації — найвищий наказ". Переінтелектуалізованому і, в наслідку того, захопленому всесвітянськими ідеями, універсалізмом, з притупленим національним інстинктом типові українського інтелігента український націоналізм протиставляє тип освіченого українця, який глибоко вріс в український ґрунт, в українську національну стихію, який гостро відчуває найглибші пориви українських народніх мас, зосереджує у собі найглибший український національний патос, який діє, керуючись саме національним інстинктом. Типові українського „хуторянина", який живе лише шкурними інтересами власного подвір'ячка, український націоналізм протиставляє тип, здібний захопитися і боротися за загальнонаціональні цілі, боротися безкорисно, боротися завзято, боротися не на життя, а на смерть. Український націоналізм кличе не коритися перед силою, не плазувати перед „сильними світу цього", не давати знущатися над своєю ні особистою, ні національною честю, бо це — негідне людини, бо це — рабство, але відважно, по-геройськи скрізь виступати проти насильства, скрізь відважно боронити національну честь і гідність. Український націоналізм бичує всіх тих, які без протесту зносять найжорстокіші знущання, дозволяють окупантам плювати собі в обличчя. Український націоналізм кличе до активної боротьби за наші національні права, в обороні нашої національної чести в кожному місці і в кожний час.

Боротьба за духове відродження українського народу на основному терені дії українського націоналізму дала свої позитивні наслідки. Український народ, природно обдарований високими моральними якостями,

почав скоро віднаходити себе. Психіка українського народу після першої світової війни почала скоро звільнятися від тих негативних нашарувань, які появилися в ній у наслідку гнобительської і денаціоналізаційної політики окупантів. Сьогодні для духовности досить значної частини українського народу характерний не тип національно-малосвідомий, не тип раба, а тип свідомого українця, тип українського патріота, тип фанатичного бійця за справу Самостійної України, тип який своїм життям підтверджує, що для нього дійсно „добро нації — найвищий наказ".

Було б помилково, одначе, думати, що боротьба українського націоналізму за духовне відродження українського народу сьогодні закінчена. **Перед українським націоналізмом з усією гостротою стоїть сьогодні завдання ліквідовувати всі ці жахливі наслідки, що їх у духовності українського народу викликало майже 30-річне панування большевицьких імперіялістів на Україні.**

Які ж наслідки? Що негативне є у психіці деякої частини сьогоднішнього східньо-українського громадянства?

Серед українського громадянства на СУЗ є досить поширений тип українця — „совєтського" патріота. Не зважаючи на те, що Совєтський Союз є та тюрма, в якій український народ гнобиться політично, культурно, експлуатується економічно, винищується в жахливих маштабах фізично, деяка частина східніх українців вірно служить Сталіну і готова за Совєтський Союз умирати. Замість любити передусім свій рідний український народ, замість уважати за свій перший і найвищий обов'язок, як це скрізь діється у світі, служіння рідній батьківщині, служіння Україні, — деяка частина східньо-українського громадянства вихована в большевицькій школі, в комсомолі, стала на шлях яничарської служби московсько-большевицьким окупантам України. Зацитовані нами слова Лесі Українки, сказані нею на адресу українського суспільства з-перед 1914 р., до цієї частини східньо-українського громадянства стосується повністю. Типа вірного цареві „малороса" замінив також сьогодні по-рабському вірний Сталіну тип українця — „совєтського" патріота.

Дуже вкорінений серед частини східньо-українського громадянства погляд про те, що Україна може існувати лише в складі Совєтського Союзу, лише в союзі з Росією. Большевики поширюють цей погляд з ясно означеною метою: підірвати серед українського народу ґрунт для самостійницької ідеї, показати цю ідею нереальною, небезпечною для українського народу тому, що, мовляв, відірвання України від Росії загрожує Україні закабаленням чужоземними імперіялістами, — а деяка легковірна і позбавлена національного інстинкту частина східньо-українського громадянства в це серіозно вірить. Як колись, в 1917—18 рр., українська інтелігенція своїм фетишем зробила „інтереси російської демократії", „інтереси російської революції", так тепер деяка частина східньо-української інтелігенції своїм фетишем зробила „інтереси Совєтського Союзу": Замість

думати, передусім, українськими категоріями, ця частина східньо-української інтелігенції думає насамперед всесоюзними категоріями. Звикла через довгі сторіччя бачити Україну в складі російської імперії, звикла працювати на просторах цієї імперії, деяка частина східньо-української суспільности (передусім інтелігенція) любить цю великопростірність і самостійницькі змагання українського народу схильна розглядати як „провінціональну обмеженість", „українську загумінковість". Ця частина українського суспільства не бачить того, що російський імперіялізм — найбільший ворог українського народу, не бачить того, що Сибір, Середня Азія — оці саме імперіяльні російські простори — це одне величезне, жахливе цвинтарище українського народу, не розуміє того, що праця на Далекому Сході — це ніщо інше як заслання, каторга, не бачить і не розуміє того, що Україна має усі— економічні, геополітичні, духовно-моральні, культурні передпосилки до того, щоб бути самостійною, не бачить і не розуміє того, що лише відокремившись від Росії, український народ заживе справді щасливим, справді заможним життям. Оця любов до великопростірности російської імперії, оце нерозуміння того, що Україна може існувати цілком добре, будучи відокремленою від Росії, оцей „всесоюзний комплекс"— це, поруч „совєтського" патріотизму, один з найпоширеніших і найнегативніших наслідків довговікового поневолення України колись царською, а тепер большевицькою Росією.

Негативною рисою духовности деякої частини східньо-українського суспільства є сліпий страх перед НКВД, переоцінювання сили і спроможности большевицького режиму. Значна частина східніх українців уважає, що боротьба з большевицьким режимом взагалі не можлива. „Все знайдуть, все розкриють, наші зрадять, всіх НКВД знищить" — так дуже часто розумує східній українець, який перейшов кільканадцятирічну практику большевицького терористичного режиму. Його опанував панічний страх перед НКВД. Цей страх паралізує, чи, просто, робить у нього неможливим усякий спротив, усяку протирежимну боротьбу.

Терор, переслідування, невдачі протирежимної боротьби стали причиною того, що в деякої частини східньо-українського громадянства можна сьогодні спостерігати песимістичний фаталізм, покірність перед, навіть найгіршою, долею, цілковиту зневіру у власні сили українського народу. Деяка частина східніх українців погоджується з хибною думкою, що сама доля призначила українському народові постійну неволю, постійні знущання, терпіння, нужду. Активна боротьба проти окупанта за своє визволення, погляд про те, що дотепер український народ терпить лише тому, що він замало боровся за свою самостійність — такі речі для цієї частини українського суспільства стають щораз більше чужі.

Загально поширеною рисою серед східньо-української інтелігенції є її тяжіння до російської культури, її захоплення цею культурою. При цьому ми підкреслюємо, що ми далекі від того, щоб заперечувати об'єктивний

культурний доробок росіян, щоб відмовляти російській культурі всякої вартости. Нам ідеться лише про те, що деяка частина сьогоднішньої східньо-української інтелігенції попадає в надмірне захоплення російською культурою і в той же час легковажить свою українську культуру. У наслідку цього захоплення російською культурою можна часто почути від східньо-українського інтелігента, що він воліє розмовляти російською мовою, а не українською тому, що російська мова „культурніша", що він воліє читати по-російськи, ніж по-українськи, тому що „стиль російської мови ясніший", „більше вироблений". Що він воліє, нарешті, Пушкіна ніж Шевченка, що Пушкін — це „фактично великий поет" а Шевченко лише тим великий, що „національний", український. Так може подумати лише людина, скалічена під національним поглядом, людина скалічена національного інстинкту. І такими скаліченими під національним оглядом людьми є ті східньо-українські інтелігенти, які волюють розмовляти по-російськи, ніж по-українськи, які захоплюються Пушкіним і легковажать Шевченка.

Боротьба з усіми тими негативами, що появилися у духовості деякої частини українського народу в наслідку большевицької протинаціональної політики, — найважливіше і одне з найскладніших завдань українського націоналістичного руху сьогодні. Типові „совєтського" патріота треба протиставити тип передусім українського патріотта. На місце „всесоюзного комплексу" треба прищепити переконання, що Україна може і повинна бути самостійна, що СССР повинен і мусить бути перебудований на принципі дійсного, а не формального лише, самовизначення народів. На прикладі боротьби УПА і ОУН треба східньо-українському громадянству показати, що боротьба з НКВД можлива, що там, де є добра організація, конспірація, НКВД не може нічого „знайти", нічого зробити. Треба цілковито розбити міт про, нібито, непереможність НКВД і прищепити переконання, що боротьба з НКВД цілком можлива і посильна для українського народу. Песимістичному фаталізмові, пасивності мучеників, треба протиставити здоровий оптимізм, оснований на факті постійного росту українського самостійницького руху, на факті щораз більшого розхитування большевицького режиму. Треба також розбити сліпе захоплення російською культурою, зокрема російською мовою і літературою. На їх місце повинні прийти якнайвищі святощі рідна мова, рідна література, рідна історія.

Мабуть, у жодному народі національна неволя не лишила таких жахливих наслідків, як українському народові. Тому також, мабуть, жодний національно-визвольний рух не мусів присвячувати стільки уваги справі відроджування національної духовности, скільки присвячував дотепер і ще мусить присвячувати у майбутньому український націоналістичний рух. І саме цей момент дуже істотно відрізняє український націоналізм від національно-визвольних рухів інших народів. Про це треба пам'ятати

особливо сьогодні. Останні роки увагу ОУН майже повністю заабсорбувала збройна і політична боротьба проти большевицьких окупантів. В наслідку цього де в кого може постати неправильне уявлення про те, що націоналістичний рух — це лише політичний рух. Так тлумачити характер українського націоналізму означає звужувати націоналістичний рух, викидати з нього значну частину його змісту. В українських умовах український націоналізм виник і діє — це ми для підкреслення повторяємо ще раз — також як духовно-світоглядовий рух. Боротьбі за духовне переродження українського народу український націоналізм майже повністю присвятив перші роки свого існування. Боротьбу за духовне переродження українського народу веде український націоналізм і сьогодні. Беручи до уваги ті жахливі наслідки, які в досить значній частині українського народу залишила багаторічна большевицька окупація, можемо сказати, що боротьбу за духовне відродження українського народу український націоналізм мусить і буде вести ще довгі роки в майбутньому. Ця боротьба в деяких випадках мусить попереджувати політичну боротьбу і в українських умовах завжди мусить іти паралельно з нею. Боротьба за духовне відродження українського народу буде вестися і в умовах Української Самостійної Держави.

До духового відродження українського народу український націоналізм змагає в основному шляхом активного включування українських мас у безпосередню протиокупантську боротьбу. Саме таку мету, крім всього іншого, переслідувала ОУН, організовуючи різні акції в період до 1939 р. Саме таку мету, крім усього іншого, переслідував український націоналістичний рух, коли почав розгортати масово повстанську боротьбу в 1942—43 рр.

В наслідку включення мас до активної збройної боротьби проти гітлерівських і большевицьких окупантів надзвичайно піднеслася національна свідомість українського народу на всіх теренах дій УПА. Зокрема, в наслідку повстанської боротьби зросла національна свідомість українських мас у таких глухих кутках України, як Полісся, Холмщина, Лемківщина. Щоб осягнути такий стан національної свідомости, який є у цих теренах сьогодні, шляхом культурно-освітної легальної діяльности, — треба було б цілих десятків років. Тимчасом український націоналістичний рух доконав цього впродовж 2—3 років. У вогні безпосередньої боротьби, в повстанських відділах, у підпіллі кується тип українця, який вже нічого не має спільного з колишнім українцем-рабом Москви чи Варшави, кується той новий тип української людини, який ціною власної крови здобуде Україні світле майбутнє.

Боротьба за відродження духовности українського народу — боротьба за викорчування рабської психіки і культивування в українському народові психіки вільного господаря на своїй землі, психіки фанатичного борця за справу Самостійної України, — другий важливий елемент револю-

цінности українського націоналізму. Ця боротьба також значно поширює поняття українського націоналізму поза поняття звичайного політичного руху.

II

Український націоналістичний рух є революційний рух також з огляду на методи, застосовані ним у боротьбі за УССД.

Український націоналізм у своїй боротьбі за УССД **застосовує радикальні, насильницькі методи, не зважаючи цілком на те, що ті методи цілком суперечать законам окупантської держави і цими законами суворо переслідуються.**

Основні сили окупанта, за допомогою яких він тримає українські землі в неволі,— це, передусім, його збройні сили: армія, поліція і всі інші озброєні загони, що ними окупант розпоряджається. За допомогою цих збройних сил, тобто насильно, окупант і завоював українські землі. З насильством окупанта український народ може успішно боротися лише застосовуючи і зо свого боку насильство. Український націоналізм уважає що оскільки основним засобом завоювання українських земель окупантом була війна, насильство, остільки основним засобом визволення українського народу також мусить бути війна у точному розумінні цього слова. А війна — це саме така форма боротьби, в якій усе вирішується за допомогою сили.

Український націоналізм уважає себе в стані постійної війни з окупантом. Свій натиск на окупантський режим він або посилює, або послаблює, залежно від обстановки. Ніколи, одначе, він його не припиняє цілковито. Перед 1939 р. український націоналізм боровся з окупантом шляхом саботажу, атентатів, збройних нападів на різні установи, фізичним знищуванням найбільш ворожих визвольній боротьбі українського народу чужинецьких елементів. У період другої світової війни український націоналізм перейшов до організування масової збройної повстанської боротьби. В 1939 р. у період польсько-німецької війни ОУН організовувала збройні відділи для боротьби з польськими окупантами. В 1942—44 рр. ОУН прийняла якнайактивнішу участь у організуванні УПА. В УПА знайшлися тисячі українців без огляду на їх політичні переконання. Єдиною умовою для кожного учасника УПА є визнавання ідеї Самостійної України. В 1942—44 рр. УПА вела партизанську боротьбу проти гітлерівських окупантів. Сьогодні вона веде партизанську боротьбу проти большевицьких загарбників.

Між силами, що ними розпоряджаються окупанти українських земель і силами поневоленого українського народу існує величезна нерівність. Окупант завжди має по свойому боці величезну перевагу. Ця перевага полягає у тому, що він розпоряджається вже готовою армією, поліцією і всі-

ми тими матеріяльними засобами, що їх йому дає сучасна техніка і державна організація. Зрозуміло, що при цій нерівності сил не може бути мови про боротьбу одверту, „фронтову”, про таку, якою є саме війна в звичайному значінні цього слова. Всякий одвертий виступ українського народу в мирних умовах окупант був би в стані здусити без більших труднощів. **Щоб добитися деякого вирівнання сил, щоб збільшити шанси на успіх у своїй боротьбі, український націоналізм примінює методу підпільної боротьби.** ОУН побудована і діє як суворо підпільна організація. Вже майже 20-річний досвід існування ОУН (а перед нею досвід існування УВО) показує, що підпілля є силою, з якою окупанти, не зважаючи на всю свою перевагу, ніяк не можуть собі дати ради. Не могли собі дати ради з ОУН польські окупанти, не могли дати ради з нею гітлерівці, не може собі порадити з ОУН і НКВД. Підпілля, конспірація, насильницькі методи боротьби роблять ОУН незнищимою, непоборною, а для ворога — найгрізнішою силою. Ворог-окупант зазнає ударів і не знає, хто ці удари йому наносить: не бачить конкретних виконавців атентатів, організаторів саботажу, учасників збройних нападів. Він може сподіватися і знати, що удару завдає йому саме ОУН. Але що це є для ворога ОУН, коли за цими трьома буквами, ненависними і страшними для нього, він не бачить конкретних людей? Що варті в такому випадку всі закони окупанта, його тюрми, його прокуратори, його НКВД, коли він не знає (якщо не зловить) тих, які завдають йому ударів?

ОУН є авангард українського народу в його безперервно триваючій визвольній боротьбі проти окупанта. Маючи проти себе таку силу, як окупантська державна машина, яка в випадку окупантів України є, звичайно, більше, як яканебудь інша держава світу, военною машиною, ОУН мусить бути побудована на принципі військової дисципліни. Наказ провідників усіх щаблів мусить бути безумовно виконуваний усіми членами Організації, підпорядкованими даному провідникові. Сувора дисципліна, однаково зобов'язуюча всіх членів без винятку, робить з ОУН дійсно ударну, бойову силу, здібну діяти скоро, певно і з успіхом. Це підтверджується усім досвідом існування ОУН. Якщо б в ОУН не зобов'язувала сувора дисципліна, якщо б накази провідників не мусіли бути безумовно виконувані, вона не могла б навіть і мріяти про який небудь успіх у своїй важкій боротьбі з озброєним від стіп до голови окупантом.

Український націоналізм відкидає виключно легальні, законні методи боротьби як основні методи боротьби за УССД. Легальна, законна боротьба проти окупанта рідко буває для нього грізна. Діючи легально не можна завдати окупантові кілька небудь відчутних ударів, не можна ніде серіозніше надшарпнути його сили. Окупант встановляє завжди такі закони, які вигідні лише йому і більше нікому. Всяка „законна боротьба” є завжди маскуванням фактичної співпраці з окупантами, угодівства з ними. Тому український націоналізм також відкидає методу лише парля-

ментарної чи дипломатичної боротьби за Самостійну Україну як основну методу визвольної боротьби. Не в парляментах держав-окупантів, не в габінетах дипломатів буде в основному вирішуватися доля України, а в боях на території України: в українських селах і містах, в українських лісах і степах. На цій основі український націоналізм поборював перед 1939 р. українські легальні галицькі партії і табір УНР. Галицькі легальні політичні партії стояли на становищі легальної, парляментської боротьби за самостійність. По суті ці партії, не організовуючи мас на безпосередню активну боротьбу, співпрацювали з окупантами. Вони створювали й поширювали серед народу ілюзії, що є можливе якесь мирне співжиття поневоленого народу з окупантами і що можна „боротися", ніде по суті не наступаючи, ніде по суті не б'ючи окупанта. Така ілюзія присипляла чуйність мас, демобілізувала народ і полегшувала панування польських окупантів на ЗУЗ. Табір УНР обмежувався по суті лише слабою дипломатичною боротьбою за Самостійну Україну на міжнародньому полі. Ця акція не дала (тому, що не могла дати) жодних позитивних наслідків. Дипломатія тоді може мати успіх, коли опирається на конкретну силу. Цією силою в українських умовах може бути лише боротьба українського народу на землях. Коли такої боротьби немає, то наголошувати на важливості і необхідності дипломатичної акції означає підсувати народові помилкову думку про те, що ще якийсь інший шлях веде до визволення, крім шляху революційної боротьби, означає, отже, демобілізувати народ, опортунізувати його.

Український націоналізм також відкидає погляд про те, що самостійність українського народу прийде як наслідок „органічної", мирної, „автоматичної" його еволюції. Представники цього „еволюційного" погляду заперечували доцільність революційної боротьби, вказуючи на те, що український народ ще у багатьох відношеннях слабий. Вони твердили, що не можна ставити перед народом завеликих цілей, якщо він до них ще недоріс: самостійність прийде автоматично, якщо народ до неї цілковито дозріє. Тому вони як першочергове завдання ставили перед українським народом т. зв. органічну працю на всіх ділянках національного життя: культурно-освітній, економічній, політичній. Як першочергове завдання вони ставили також боротьбу (очевидно, мирну) за суспільну перебудову українського народу на ЗУЗ (збільшення українського елементу в містах). Український націоналізм уважає цей погляд неправильним. Український народ, будучи поневолений політично, ніколи не зможе в усіх відношеннях піднятися до рівня державного народу. Якщо дотепер політична неволя мала той єдиний наслідок, що лише скалічила український народ і духовно, і суспільно, і політично, що лише зіпхнула український народ на дно економічної нужди, — то на якій основі можна твердити, що в майбутньому буде інакше, що в майбутньому в рямцях окупантських держав український народ зможе розвиватися? Український націоналізм уважає,

що першою передумовою розвитку українського народу є здобуття політичної незалежности тобто побудова незалежної держави. Тому також український націоналізм боротьбу за Самостійну Українську Державу робить найважливішим завданням українського народу під сучасну пору. Чим скорше український народ опиниться у власній самостійній державі, тим скорше він зліквідує у себе всі наслідки неволі і підійметься до рівня найкультурніших народів. Найскорше український народ здобуде державу шляхом безпосередньої масової протиокупантської боротьби всіми засобами, які він може мати в свойому розпорядженні. Організація такої боротьби — перше і невідкладне завдання українського народу. Теорія про автоматичність поступу, теорія про самостійність, як неминучий наслідок цього поступу — цілком безглузді. Немає в історії ні одного випадку, аби якийсь поневолений народ визволився „автоматично", без повстань, без збройної боротьби, без жертв, без намагання визволитися за ціну чого б то не було.

Окремо треба відмітити, що в умовах терористичного режиму в СССР не може бути й мови про жодну іншу протирежимну боротьбу, крім насильницької, підпільної боротьби. В СССР не існують жодні громадянські права, не існує жодна демократія, не існує жодний парлямент. Всі протирежимні чи хочби опозиційні рухи в СССР НКВД нещадно знищує. Про це свідчить ліквідація усіх опозицій в СССР. Протибольшевицькі організації в СССР — якщо вони не мають охоти добровільно класти голови під енкаведівський топір — можуть існувати лише підпільно, застосовуючи найсуворішу конспірацію й організовуючи збройну самооборону перед НКВД. Тому то й усі члени ОУН, всі українські підпільники мусять бути озброєні, інакше — ОУН не втрималася б у большевицькій дійсності ні року.

Радикальність, насильницький характер метод нашої боротьби проти окупантів, визнання нами того, що найважливішим завданням українського народу під сучасну пору є організація масової безпосередньої нещадної боротьби за національне визволення, боротьби всіми засобами, які є в нашому розпорядженні, — третій елемент революційности українського націоналізму.

*

Український націоналізм уважає, що основною силою, за допомогою якої він здобуде УССД, є український народ, народні українські маси.

Щоб зрозуміти цю справу, ми спитаємо: чи могло б бути інакше? Чи український націоналізм міг би розраховувати в своїй боротьбі на щось інше, як український народ? Так, могло б бути інакше. Український націоналізм міг би піти, нпр., за прикладом деяких інших сучасних національно-визвольних рухів, які основною силою, що на неї вони розраховують у своїй боротьбі, уважають допомогу других держав, отже, силу своїх

можливих союзників. На допомогу чужих країн, на допомогу Англії, Франції, США розраховують, нпр., польські незалежницькі організації. Український націоналізм за прикладом деяких політичних рухів міг би розраховувати також лише на якісь окремі суспільні кляси чи групи українського народу (нпр., на інтелігенцію чи взагалі лише на місто). Так було у випадку польських визвольних рухів у XIX ст. Польські повстання у 1830 і 1863 рр. спиралися лише на польську шляхту. Польські селяне і міщанство не брали в цих повстаннях майже жодної участи. Деякі протибольшевицькі партії у Польщі, Румунії, Болгарії в основному спираються лише на інтелігенцію. СВУ опиралася головно на інтелігенцію, інтелігентську молодь. У випадку українського націоналістичного руху є інакше. Український націоналістичний рух основною силою, за допомогою якої він побудує Українську Самостійну Державу, уважає ввесь український народ, найширші українські народні маси.

Ставлячи на український народ як основну силу національно-визвольної боротьби, український націоналізм виходить із таких заложень:

1. Справді самостійну державу український народ може побудувати лише власними силами. Всі народи, які допомагають другим народам у їхній боротьбі, кажуть собі за це здорово платити. Жодний народ дотепер не помагав другому народові з самих лише приятельських симпатій до нього. Зокрема дорого приходилося платити за „допомогу" других держав поневоленим народам, якщо вони з такої допомоги користали в період своєї визвольної боротьби. Така „допомога" завжди допроваджувала поневолений народ до повного узалежнення від свойого протектора (Болгарію і Сербію від Росії, Грецію від Англії).

2. Держава для українського народу не є якимось абсолютом, не є вартістю самою в собі. Вона є основною метою боротьби українського націоналізму, остільки, оскільки вона є першою і необхідною передумовою відродження українського народу, першою і необхідною передумовою повного всебічного розвитку всіх творчих сил українського народу. Найвищим абсолютом для українського націоналізму є український народ. Його добро, його сила. Тому то, як ми про це вже говорили, український націоналізм навіть у період визвольної боротьби присвячує стільки уваги справі духовного відродження українського народу. Якщо, як це показує досвід, духовність народу найкраще і найскорше відроджується у вогні безпосередньої протиокупантської боротьби, то для руху, який має своєю метою саме духовне відродження народу, логічний висновок такий: включувати в безпосередню боротьбу за національне визволення найширші маси народу для того, щоб відродити їхні духовно-моральні національні вартості. Це український націоналізм і робить.

3. Розрахування українського націоналізму на народ як на основну силу боротьби за Самостійну Україну дає гарантію того, що український народ, здобувши свою самостійну державу власними силами, власними силами втримає її і в майбутньому. Історія знає випадки, коли то народ, опинившись у власній державі в наслідку чужої допомоги, не зумів цієї держави втримати. Так до деякої міри обстояла справа із польською державою з-перед 1939 р. Історична Польща впала в наслідку занепаду керівної верстви польського народу — польської шляхти. В період бездержавного існування польська шляхта в основному не піднеслася із занепаду (вона й не могла піднестися, тому, що була тією суспільною клясою, яка в усьому світі заникала). У відновленій за допомогою головно чужої сили польській державі вона захопила, одначе, командні становища. Це й було в значній мірі причиною занепаду перед-вересневої Польщі. Якщо зрозумілим може бути те, що Польща, залишена сама собі, не могла встоятися проти такої мілітарної сили, якою була гітлерівська Німеччина, то цілком не зрозумілим є те, як така держава, як Польща, могла перестати фактично існувати після перших 3—4 днів польсько-німецької війни. Це явище можна пояснити лише неспроможністю польських правлячих кіл, які цілковито були пересякнуті шляхетчиною, зорганізувати модерну державу. Цим колам удалося здобути державу без більшого зусилля, тому то вони й не були спроможні на більше зусилля, щоб цю державу скріпити, зміцнити. Коли український народ здобуде свою державу власним зусиллям, він її зуміє власним зусиллям і втримати.

4. Українському народові на чужу допомогу розраховувати небезпечно. Ставити в нашій визвольній боротьбі на допомогу чужих сил, значить, ставити по суті на невідому силу, на невідому величину. Чужа держава допомагає поневоленому народові лише тоді, коли це їй вигідно. Вона часто погоджується з державою-поневолювачем коштом саме поневоленого народу. Допомога чужої держави визвольній боротьбі поневоленого народу завжди залежить від загальної політичної обстановки в світі. А на цю обстановку поневолений народ в основному впливу не має. Отже, розраховувати на щось, на що не можна мати жодного впливу, — річ безглузда й небезпечна. Єдиною силою, на яку український націоналізм може розраховувати цілком певно, є зорганізований і підготовлений український народ. Цю силу завжди можна точно визначити, вона ніколи не підведе, на ній ніколи не можна помилитися і через те, опираючись на народ, ніколи не можна програти.

5. Українське питання ще лише недавно вийшло на арену міжнародного життя у світі. Український народ із своєю національно-визвольною боротьбою світові ще мало знаний. Світ цікавиться звичайно тими політичними рухами, які являють собою певну силу. Зацікавлення українською проблемою буде в світі зростати в міру того, як буде рости сила українського національно-визвольного руху, як буде міцнішати українська національно-визвольна боротьба. Отже, розраховуючи на народ, організовуючи масову боротьбу на Україні, український націоналізм не лише створює найпевніші гарантії справжньої самостійности майбутньої Укра-

їнської Держави, не лише створює гарантії того, що український народ зуміє втримати свою самостійну державу у майбутньому, а й створює передпосилки для зацікавлення світу українською проблемою і проблему вигідної допомоги українському народові з боку держав-ворогів СССР ставить на реальний ґрунт.

6. 40 мільйоновий нарід досить великий, щоб своїми власними силами успішно вести боротьбу зо своїми гнобителями за своє визволення. Український націоналістичний рух змагає до збільшення сил українського народу шляхом співпраці з визвольними рухами всіх інших народів, поневолених або загрожених большевицьким імперіялізмом.

Те, що український націоналізм розраховує на найширші народні маси як на ту основну силу, за допомогою якої Україна стане самостійною, підтверджується всією дотеперішньою діяльністю ОУН. В ОУН борються десятки тисяч українських селян, робітників і інтелігентів., ОУН завжди працювала і працює серед усіх суспільних кляс українського народу. В силу того факту, що сьогодні більшість українського народу становить селянство, сьогодні за свою основну базу на головному терені своїх дій ОУН має село. Опертя українського націоналізму на широкі народні маси дає йому надзвичайну силу і живучість. Вже сьогодні видно, що якщо ворогам не вдається знищити українського націоналістичного руху, то це треба завдячувати лише тій обставині, що український націоналізм запустив свої коріння в найширші маси, тій обставині, що він сидить у гущі народу. Щоб знищити український націоналізм сьогодні, треба було б знищити ввесь український народ. А це далеко не те, що знищити лише якусь суспільну групу, наприклад. Це приходиться важко навіть НКВД. НКВД могло легко знищити СВУ, який опирався лише на інтелігенцію; зліквідувавши кілька осередків у містах, НКВД вже мало зліквідовану всю організацію. З ОУН, яка сидить і діє серед якнайширших народніх мас, НКВД далеко важче дати собі раду. Дотеперішній досвід боротьби ОУН, дотеперішні успіхи українського націоналістичного руху доказують, що розрахування українського націоналізму на народ — не лише единоможлива в українських умовах, а й единоправильна стратегічна концепція визвольної боротьби.

Розраховуючи на народ як на основну силу боротьби за Самостійну Україну, діючи серед найширших народніх мас, маючи в своїх лавах представників усіх прошарків українського суспільства, український націоналізм має змогу висловлювати й дійсно висловлює найглибші прагнення якнайширших народніх українських мас. Прагнення українського народу є для українського націоналізму найвищим дороговказом у всій його діяльності. Український націоналізм точно сформулював і найповніше висловив ці прагнення у своїй ідеології, у своїй програмі. В наслідку цього він сьогодні й тішиться якнайбільшою популярністю й симпатією найширших українських мас і може цілковито розраховувати на їх підтримку.

Розраховування на народ, як на основну силу, за допомогою якої ОУН виборе Україні самостійність, якнайвірніше і якнайповніше висловлювання прагнень найширших мас українського народу, — четвертий елемент революційности українського націоналізму.

*

Масову протиокупантську боротьбу на українських землях ОУН під керівництвом Степана Бандери намагається організовувати за всяких умов.

Така тактика логічно випливає з вищеперерахованих нами принципів, прийнятих ОУН: перевиховувати народ шляхом включування його в активну протиокупантську боротьбу , ставити на народ як на основну силу, за допомогою якої побудується Самостійну Україну. ОУН уважає, що саме українські землі є тим тереном, де буде в основному вирішуватися доля України, її бути чи небути. Доля України не буде вирішуватися ні над Сеною, ні над Темзою, ні в Ню-Йорку, а лише над Дніпром, над Дністром, у Києві. Тому саме на українських землях, а не десь інше мусять бути зосереджені сили українського національно-визвольного руху. Ніхто не може точно передбачити, коли може прийти вирішальний момент для визвольної боротьби українського народу. В цей момент ніколи не сміє забракнути на українських землях, потрібних сил. Коли б сталося інакше, коли б у вирішальний момент на українських землях не було потрібних сил для остаточної розправи з окупантами, ніхто і ніщо не врятує нашої визвольної справи за кордоном.

Вірність цій тактиці підтверджується усією діяльністю ОУН. Члени ОУН організовували народ на боротьбу проти загарбників в умовах польської, румунської, большевицької окупацій з-перед 1939 р. Члени ОУН під керівництвом Степана Бандери організовували протибольшевицьку боротьбу в умовах першої большевицької окупації ЗУЗ в р. 1939—41. ОУН під керівництвом Степана Бандери зорганізувала масову всенародню боротьбу проти гітлерівських окупантів у рр. 1941—44. ОУН під керівництвом Степана Бандери організовує масову протибольшевицьку боротьбу сьогодні, в умовах нової большевицької окупації України. ОУН є фактично єдиною політичною організацією в Україні, яка завжди, за всяких умов організовувала протиокупантську боротьбу, є єдиною організацією, яка фактично бореться за Самостійну Україну. В умовах польської окупації, як ми про це вже говорили, всі легальні українські партії лише формально боролися за Самостійну Україну. Фактично боротьбу за Самостійну Україну організувала лише ОУН. В умовах першої большевицької окупації всі колишні легальні партії на території ЗУЗ фактично перестали існувати. Залишилася одна ОУН. Такий стан триває аж до сьогодні. І в умовах гітлерівської окупації, і в умовах нинішньої большевицької окупації едина ОУН була і є спроможня зорганізувати спротив окупантській

політиці фізичного знищування українського народу. Не будь ОУН в останні роки на Україні, окупанти могли б цілком безперешкодно реалізувати свої злочинні пляни; український народ в обличчі терористичної політики загарбників був би цілком безборонний. Серед найважчих умов, серед постійного гонення польської поліції, румунської сігуранци, німецького гестапо, большевицького НКВД, серед неймовірного терору члени ОУН виконують свої важкі обов'язки організаторів визвольної боротьби українського народу. На цьому шляху не захитують ОУН жодні жертви, жодні труднощі. Іти в гущу народу, бути разом з ним, терпіти разом з народом усі злидні, усі переслідування, йти попереду в протиокупантській боротьбі, бути з народом завжди, за всяких умов, ніколи хоч би як було важко, його не залишати — так розуміє свій відповідальний обов'язок ОУН під керівництвом Степана Бандери, так розуміють свої обов'язки всі члени ОУН, всі українські підпільники.

ОУН завжди підкреслює, що вона бореться не за Україну для себе, а за Україну для українського народу. Так розуміючи свої завдання — ніколи не залишати українського народу, бути завжди з ним — ОУН, водночас, не має жодних претензій щодо своїх прав у майбутньому, не має жодних претензій, нпр., на монопольне становище у майбутній українській державі. Що ОУН дійсно стоїть на такому становищі, підтверджується найкраще політикою ОУН в 1941 р. у період творення Уряду у Львові, підтверджується політикою ОУН щодо УГВР. В 1941 р. до складу твореного Уряду ОУН втягнула представників різних політичних українських напрямів і середовищ. Уряд, утворений у Львові, в 1941 р., був дійсно всенароднім, представницьким Урядом українського народу (за пляном ОУН, до складу цього уряду в найближчий час мали ввійти також представники СУЗ). ОУН під керівництвом Степана Бандери завжди змагала до об'єднання всіх сил українського народу на плятформі активної протиокупантської боротьби за Самостійну Україну, завжди змагала до утворення всеукраїнського національного представництва і керівництва визвольною боротьбою. Це змагання ОУН дало свої наслідки. В 1944 р. утворилася Українська Головна Визвольна Рада (УГВР). Вона являється найвищим керівним і представницьким органом українського народу в час його визвольної боротьби. ОУН цілковито підпорядкувалася цьому загально-національному органові і лояльно виконує усі його постанови. Безінтересовно і найактивніше служити справі визволення українського народу — так розуміє свій обов'язок перед історією ОУН.

Організовування протиокупантської боротьби на українських землях за всяких умов, погляд, що українські землі є вирішальним тереном боротьби за УССД, — п'ятий елемент революційности українського націоналізму.

*

У своїй програмі ОУН орієнтується на найновіші, найпередовіші досягнення сучасних суспільно-економічних наук і на досвід практичної, як внутрішньої так і міжнародньої політики.

Ми вже говорили, що український націоналізм стоїть на становищі безклясового суспільства в майбутній Українській Державі. Основою цього суспільного ладу, що при ньому не існуватиме експлуатації людини людиною, буде суспільна власність на знаряддя й засоби виробництва. Практично це означає, що в майбутній українській державі велика промисловість, велика торгівля, банки будуть національно-державною власністю, а дрібна промисловість, дрібна торгівля — громадсько-кооперативною. В Українській Державі допускатиметься індивідуальне або колективне, в залежності від волі населення, землекористування. У програмі ОУН говориться, що найвищим обов'язком влади в Українській Державі буде служити інтересам народу. „Не маючи загарбницьких цілей, не маючи поневолених країн і пригноблених народів у своїй державі, народня влада України не витрачатиме часу, енергії та коштів на творення апарату гноблення. Українська народня влада всі економічні ресурси і всю людську енергію спрямує на побудову нового державного порядку, справедливого соціяльного ладу, на економічне будівництво країни, на культурне піднесення народу", (програм. Постанови III-го НВЗОУН). Коротко, ОУН бореться за „повне визволення українського народу з-під московсько-большевицького ярма за побудову УССД без поміщиків, капіталістів та без большевицьких комісарів, енкаведистів і партійних паразитів" (там же).

Чому ОУН є за принцип суспільної власности на знаряддя й засоби виробництва, тобто чому вона є за національно-державну або громадсько-кооперативну власність у промисловості, банковості, торгівлі (передбачається також дрібна приватна торгівля)?

Як показує досвід, принцип приватної власности і необмеженої економічної свободи, обов'язуючі при капіталістичній системі, допровадив до витворення величезної економічної нерівности між капіталістами і працюючими. Працюючі маси опинилися при капіталізмі на становищі визискуваних економічно і безсильних політично громадян. Це допровадило до гострої міжклясової боротьби: робітники і селянство борються за покращання свого економічного становища, а буржуазія боронить своє панівне економічне становище Не треба хіба окремо доказувати, що клясова боротьба дуже небезпечна для народу. Вона його руйнує, розкладає, загрожує втратою незалежности. Таке становище, при якому одні суспільні кляси багатіють, і живуть у достатках, а другі голодують, перебувають у нужді, і то з тієї лише причини, що, крім власних рук, власної фізичної сили, нічим більше не розпоряджаються, — таке становище є цілком суперечне поняттю соціяльної справедливости, національної солідарности, таке становище є, об'єктивно беручи справу, ненормальне. Радикально

змінити цю справу можна лише шляхом націоналізації (удержавлення) промисловости, банків, торгівлі. Український націоналізм хоче забезпечити всьому народові відповідно високий життєвий рівень. Український націоналізм не хоче, щоб серед українського народу були експлуататори й експлуатовані, не хоче, щоб український народ роздирала клясова боротьба. А що єдиним засобом позбавлення такого небезпечного стану є усуспільнення всіх галузей народного господарства, тому то він і прийняв цей принцип як основу суспільно-економічного ладу в майбутній Українській Державі.

Капіталізм, тобто той лад, що опертий на принципі приватної власности і необмеженої економічної свободи, крім того, що допроваджує до витворення клясових антагонізмів і викликує клясову боротьбу, має ще інші темні боки. Економічне життя при капіталістичній системі розвивається стихійно. В наслідку цього доходить до частих економічних криз, які викликують, у свою чергу, нужду широких народніх мас, економічний занепад, фінансові труднощі. Економічні кризи — одне з найбільших нещасть сучасного людства. Вони, подібно як і війна, спихають часто народи на дно нужди, допроваджують мільйони людей у світі до величезного зубожіння. Один із засобів недопустити до криз є впровадити в економічне життя пляновість, організовувати плянове виробництво й розподіл продукції. Пляновість продукції і розподілу може бути здійснена лише в усуспільненому господарстві. Отже, усуспільнення знарядь і засобів виробництва — це також один із засобів боротьби з економічними кризами.

Сьогодні в деяких випадках капіталізм гальмує розвиток продукційних сил країни. Капіталісти інколи стараються приховати різні технічні винаходи, удосконалення — для того, щоб не бути змушеними до надзвичайних витрат на впровадження цих поліпшень у власні фабрики чи заводи. На тому, зрозуміло, тратить уся суспільність, в інтересах якої є постійний розвиток продукційних сил, тобто постійний розвиток промисловости, технічних удосконалень тощо. Нові винаходи, нові машини, технічні удосконалення дозволяють суспільности отримувати більшу кількість товарів при меншій витраті на те фізичної енергії. В усуспільненому народньому господарстві приватні інтереси окремих людей не зможуть бути перешкодою у розвитку продукційних сил України.

Сьогодні більшість економістів стоїть на становищі, що капіталізм — це історичне, отже, не вічне, а перехідне явище. Сьогодні більшість економістів одверто вказує на разюче протиріччя між суспільним характером сьогоднішнього виробництва і принципом приватної власности у промисловості, торгівлі, банковості. Сьогодні більшість економістів закликає до інтервенції держави в економічне життя, до контролі державної економіки країни, а то й просто до націоналізування основних галузей народнього господарства. Такі типово капіталістичні европейські країни, як Англія, Франція, сьогодні вступили на шлях націоналізації окремих, найважливіших економічних установ, найважливіших галузей народнього господарства. Враховуючи це все, український націоналізм став на становищі усуспільнення знарядь і засобів виробництва.

Окремо треба відмітити, що на українських землях сьогодні ніде не існує приватної власности. Вся промисловість, торгівля, банки, земля на Україні знаціоналізовані. Український націоналізм уважає, що поворот до капіталізму Україні непотрібний. Український народ побудує справді справедливий, справді прогресивний суспільний лад на нових основах.

Поборюючи капіталізм, український націоналізм найрішучіше поборює також большевицький суспільний лад. Цей лад характеризується, як ми вже також про це говорили, існуванням експлуататорської кляси большевицьких партійних вельмож і експлуатованої маси працюючих. Основою цього нового експлуататорського ладу, який виник в умовах т. зв. соціялістичної власности на знаряддя й засоби виробництва, є монопольне становище большевицької партії в СССР, її диктатура, політичні привілеї верхівки цієї партії, тоталітаризм у внутрішньому устрою СССР. Кліка большевицьких партійних верховодів являється сьогодні фактичним необмеженим власником усього народнього багатства СССР. Вона цілком вільно, згідно лише з власними загарбницькими інтересами, цим багатством розпоряджається. Мільйони працюючих СССР за допомогою терору примушуються цією клікою жити в найгірших економічних умовах. Український націоналізм якнайрішучіше бореться проти кляси большевицьких вельмож СССР, проти нового експлуататорського большевицького суспільного ладу, побудованого на основі політичного упривілеювання большевицької верхівки. Демократичний лад у майбутній Українській Державі, при якому влада буде дійсно вибиратися й контролюватися народом, виключить можливість творення експлуататорської кляси на базі політичних привілеїв.

В галузі міжнародньої політики український націоналізм поборює імперіялізм. Український націоналізм уважає, що імперіялізм приносить лише зло народам, що імперіялізм є найбільше нещастя народів. Не говорячи вже про поневолені народи, імперіялізм в остаточному наслідку є нещастям і для панівних народів. Маючи поневолені народи, імперіялістична держава мусить витрачати величезну частину енергії, коштів, на утримування армії, поліції, тюрм. У боротьбі за втримання загарбаних територій, завжди гинуть тисячі людей. Поневолення чужих народів завжди зміцнює панівне становище командних кляс панівних народів, збільшує експлуатацію працюючих мас цих народів з боку цих командних кляс, збільшує політичне безсилля працюючих. Існування колоній завжди спричинює однобокий розвиток економіки метрополії й узалежнює її від колоній. Тому, що колоній, як показує історичний досвід, вічно втримати не можна, однобокий розвиток господарства метрополії загрожує дуже серіозними і економічними, і суспільними ускладненнями в ній в тому випад-

ку, коли колонія визволяється. Імперіялізм є завжди причиною величезних війн, які крім матеріяльної руїни й фізичного винищення мільйонів людей, нічого більше людству не приносить.

Програма ОУН, прийнята III. НВЗОУН, включає в себе всі найсучасніші найпередовіші, здобутки як людської думки так і практики народів у всіх майже галузях: політичній, суспільній, економічній, культурній. Вона дає концепцію справді справедливого, справді прогресивного міжнародного і внутрішнього політичного і суспільно-економічного ладу.

Орієнтація в нашій програмі на найпередовіші досягнення людства як у галузі політичної і суспільно-економічної практики, так і в галузі політичних і суспільно-економічних теорій — шостий елемент революційности українського націоналізму.

*

ОУН ставить дуже високі моральні вимоги до своїх членів.

Членом ОУН не може бути перший-ліпший під оглядом характеру українець. Членами ОУН можуть бути лише люди готові для України на все: готові, за неї, коли цього вимагає потреба, гордо вмирати і готові за неї серед найбільших труднощів через довгі роки боротися. Членами ОУН можуть бути лише люди сильної волі, стійкого характеру, люди дисципліновані, відважні. Для людей слабого характеру, людей нестійких, крутіїв, спекулянтів, людей заячої вдачі — в ОУН місця немає. Безперервна війна, війна проти озброєного наймодернішою зброєю, в тисячу раз сильнішого від нас під оглядом матеріяльної сили окупанта вимагає людей сильних, дібраних.

Хто відповідає моральним вимогам, що їх ставить український націоналізм до своїх визнавців, той завжди незалежно від того, хто він (селянин, робітник чи інтелігент), незалежно від своєї освіти може бути прийнятий в члени ОУН.

Від усіх своїх членів ОУН вимагає безумовного виконування всіх наказів і інструкцій провідників. За невиконання наказів примінюється в ОУН суворі кари, включно до кари смерти. ОУН вимагає він своїх членів також постійної активности, постійної роботи. Член ОУН, який через певний час з неоправданих причин є неактивний, карається. Кожний член ОУН повинен також постійно підвищувати своє знання, свій політично-теоретичний рівень. Поганий той член ОУН, який не вчиться, не працює над собою. Член ОУН, підпільник завжди мусить бути прикладом патріотизму, революційности, дисциплінованости, громадської солідарности і чесноти для усього свойого оточення.

ОУН сьогодні розпоряджається тисячами членів, загартованих у довгорічній підпільній боротьбі з окупантами. Сьогоднішні кадри ОУН відзначаються великим революційно-політичним досвідом. Вона — найбільша цінність українського національно-визвольного руху, найбільша цінність усього українського народу. Вона — найнадійніша запорука того, що Україна визволиться з-під большевицького панування.

Дуже високі моральні вимоги до членів ОУН — сьомий елемент революційности українського націоналізму.

*

Український націоналістичний рух є суто-революційний рух. Революційні і цілі, за які він бореться, революційні і методи, які він застосовує у своїй боротьбі. Основні елементи революційности українського націоналізму — коротко підсумовуємо сказане — такі:

1) ідея УССД, що її українські націоналісти визнають активно і в боротьбі за здійснення якої вони зберігають сувору принциповість;

2) боротьба за відродження духовности українського народу, тобто боротьба за викорчовування в українському народі рабської психіки й культивування в ньому психіки вільного господаря на своїй землі, психіки фанатичного борця за справу Самостійної України;

3) радикальність, насильницький характер метод нашої боротьби проти окупантів, визнавання того, що найважливішим завданням українського народу під сучасну пору є організація масової безпосередньої нещадної боротьби за національне визволення, боротьби всіми засобами, які є у нашому розпорядженні;

4) розраховування на народ як на основну силу, за допомогою якої ОУН виборе Україні самостійність, найповніше і найвірніше висловлювання прагнень найширших мас українського народу;

5) організування протиокупантської боротьби на українських землях за всяких умов, погляд, що українські землі є вирішальним тереном боротьби за УССД;

6) орієнтація на найпередовіші досягнення людства як в галузі політичної і суспільно-економічної практики, так і в галузі політичних і суспільно-економічних наук;

7) високі моральні вимоги до членів ОУН.

У. Кужіль

НАУКОВІСТЬ ДІЯЛЕКТИЧНОГО МАТЕРІЯЛІЗМУ

Величезний розвиток науки в XIX і XX ст. ст. підносить її на небувалий досі п'єдестал. Кожний наочно переконується в її небувалих спроможностях щодо найглибшого опанування і найширшого використовування сил природи. Отже, не диво, що наука стає авторитетом і для ляїків і що кожна теорія в якійнебудь ділянці стає для них бездискусійною, якщо її обґрунтовують науковими аргументами.

В боротьбі ідей, світоглядів відомий є факт посилання на науку, щоб тим самим зміцнити своє становище. Наука — це зброя, і вона, уміло використовувана запевнює великий процент успіху. Це чудово зрозуміли большевики й цілковито використали аргумент „науковости" для свойого світогляду, щоб отуманити безкритично, однобічно освіченого совєтського громадянина. Чей же відомо, що жоден радянський громадянин не має можливости прочитати джерельних, наукових книжок і пізнати інші ідеології. Правда, є в Совєтському Союзі наукові книжки, але всі вони заправлені марксизмом і не передають оригінальних думок і аргументів світових учених і філософів. Знаючи, що наука сьогодні є беззаперечним авторитетом для усіх, що інтелектуальний рівень пересічної людини неспроможний критично сприймати „наукове" обґрунтування діялектичного матеріялізму, большевики жонглюють словами „наука", „науковість". Уже в час свого народження марксизм зміцнив себе самобманом, що він є едино науково-можливим світоглядом, міцно обґрунтованим безсумнівними вислідами природознавства. Безтурботно відносячись до логічних труднощів і легко обминаючи їх у свойому викладі, матеріялізм, здавалося, виходив із самих фактів і усував усі непорозуміння. Марксистський соціялізм уже тоді нескромно назвав себе науковим соціялізмом, у відрізнення від усіх інших соціялістичних напрямів, для зазначення своєї наукової обґрунтованости. Він видав себе за світогляд, що спирається тільки на тому, об'єктивне існування чого можна ствердити змислами і досвідом, тобто на позитивній науці. І що ж такому авторитетові, як науковій теорії, може протиставити останній вислів совєтської філософічної думки — (6 розділ IV. глави ...Історії ВКП(б) „про діялектичний та історичний матеріялізм")? Перед наукою ляїкові лише приходиться схиляти голову. А якщо ще взяти до уваги те, що йому, бідолашному, протягом багатьох років утовкмачують таку фразу, як „щоб не помилитися у політиці... і т. д., треба застосовувати науковий діялектичний метод, який дозволяє зробити єдиноправильні висновки", — то не диво, що політична мудрість большевицької партії здавалася йому необмеженою. Вона ж керувалася тільки науковими прийомами. Кожний закон став незаперечним; держава, сперта на такі наукові ідеї непоборна.

Матеріялісти покликуються тільки на досвід змислів і на позитивне знання. А хіба ж це досвідні науки вказують нам походження і причину буття? Зовсім ні! Вони нам показують тільки самі факти і явища, що по черзі наступають одні за одними, досліджують їх і стверджують певну закономірність між ними. Одначе, досвідні науки нічого не говорять про перший початок діючих причин, про реальність наперед накресленого пляну розвитку явищ. А тимчасом матеріялісти без найменшого вагання покликаються на ці науки, щоб розв'язати проблеми, які взагалі не належать до їхнього обсягу. І чи ж не маємо права сказати, що матеріялізм висказує засаду, але ту засаду обґрунтовує такими доказами, які нічого не доводять.

Жоден учений досвідної школи, тобто жоден об'єктивний учений не заперечить, коли скажемо, що при сьогоднішньому стані науки ніякі позитивні дані не дозволяють робити такі висновки, які матеріялізм робить про субстанцію і про перші причини явищ природи, що вже за своєю природою досвідна наука не може займатися такими питаннями, як субстанція і перші причини явищ природи; що наука подає нам дійсність, сьогоднішній стан, нарешті, факт, а не початок речей; що оте безпосереднє „яким способом" та найближчі причини речей — це те найбільше, що наука може дати; що з моментом коли матеріялізм стає виразною і доктринальною негацією метафізики (в науковому понятті цього терміну як науки про основні поняття — субстанцію, буття і т. д.), вже цим самим стає іншою метафізикою, цебто береться, використовуючи дані досвідної науки, стверджувати те, чого вони в себе взагалі не включають.

Це, поперше, а подруге, чи наука може висувати догматичні твердження про майбутнє і відгадувати незмінні наслідки причин? Матеріялізм залюбки опирається на позитивне знання, але рівночасно відкидає його скептичну обережність і таким чином вироджується у природничо-науковий догматизм, який у не досліджених наукою питаннях опирається тільки на віру, в її догми наказує вірити кожному. Коротко переглянувши історію науково-природничих світоглядів, зараз побачимо, якою нестійкою являється їх догматичність.

Первісна людина, поставлена в обличчі природи, яка, судячи поверхово, здавалася їй такою химерною, як і вона сама, уявляла собі її за своїм образом. Вона почала приписувати цей, як їй помилково здавалося, хаотичний безпорядок всесвіту вибрикам і пристрастям богів або добродійних чи злочинних духів. Щойно по багатьох дослідах виявився великий закон причиновости, а згодом відкрито, що він панує над усією мертвою природою. Стверджено, що причина, відокремлена в свому діянні, завжди викликувала той самий наслідок; якщо щонебудь діялося, воно не залежало від химерної волі надприродних істот, а прямо випливало як наслідок незмінних законів з безпосереднього стану речей. А цей стан речей, знову мусів бути невідкличнo викликаний якимось попереднім станом

і т. д. назад аж до безконечности, так що цілий хід випадків був наперед визначений станом, у якому знаходився світ у перший момент свойого існування. З хвилиною, коли це усталено, природа могла іти тільки наперед визначеним шляхом до призначеної мети; іншими словами, акт створення не тільки покликав всесвіт до життя, а й накреслив, крім цього всю його майбутню історію. Щоправда, людина не переставала вірити в свою здібність впливати на хід випадків актами власної волі, але тут кермував нею радше інстинкт, ніж логіка, наука або досвід. Від цього часу всі випадки, давніше приписувані діянню надприродних істот, були віднесені на карб закону причиновости. Остаточне признання цього закону за керівну засаду природи, було тріюмфом XVII ст., великого сторіччя Галілея і Нютона. Стверджено, що небесні явища були вислідом загальних законів механіки, що комети, дотепер уважані за провісників занепаду імперій або смерти королів, рухалися прямо за формулами загального закону тяжіння. З цих понять виплинуло прямування до уявлення усього матеріяльного світу, як машини. Цей напрям постійно зміцнювався, аж поки, нарешті, не досягнув найвищої своєї точки в другій половині XIX ст. Здавалося, що треба ще тільки більше зусиль у напрямі пізнання світу і цілість мертвої природи об'явиться нам, як бездоганно діюча машина.

Все те очевидно, мусіло в значній мірі вплинути на вияснення значення людського життя. Кожне поширення закону причинивости, кожна перемога механістичної інтерпретації природи щораз більше утруднювала віру в свободу волі, бо якщо вся природа підпорядкувалася законам причиновости, то чому ж життя мало б бути винятком. З цих понять узяли свій початок механістичні філософічні системи XVII і XVIII ст., а також ідеалістичні теорії, які як природна реакція наступили після них. Одначе, аж до початків XIX ст. можна було уважати життя чимось відмінним від мертвої природи. Тоді то відкрили, що живі клітини складаються з тих же атомів, що й мертва матерія, що довело до висновку, що розвитком цих клітин керують певно, ці самі закони природи; насувалося питання, чому атоми, які входять до складу наших тіл і мозків, не мали б підлягати законові причиновости. Почали не тільки припускати, а прямо твердити, що життя є також чисто механічним явищем. Говорили, що уми такого, нпр. Баха, Нютона чи Михайла Ангела різнилися тільки в ступені складности від друкарського пресу, свиставки або тартаку; їхньою функцією було виключно стисле реагування на зовнішні поштовхи.

Калейдоскопічне переставлення наукових понять прийшло разом зо зміною сторіччя. XIX ст. дало науці час переконатися, що деяких явищ, а передовсім радіоактивности і тяжіння, не можна вияснити механістичним способом. Теоретики не переставали дискутувати про можливість побудувати машину, яка могла б віддати зворушення Баха, думки Нютона або натхнення Михайла Ангела, але всякі спроби в цьому напрямку не довели ні до яких результатів.

В останні роки минулого сторіччя проф. Плянк дав певну спробу вияснення тих явищ радіоактивности, яких до цього часу не можна було вияснити. Ці перші спроби згодом розвинулися в новітню „теорію квантів", яка являє собою одну з панівних засад сьогоднішньої фізики. Одночасно, зазначила вона кінець механістичного віку науки і початок нової ери. Первісна теорія Плянка ледви насувала припущення, що природа поступає малими стрибками і коливаннями, подібно до вказівок годинника, одначе, щойно в 1917 р. Айнштайн довів, що створена теорія, заложена Плянком веде до багато революційніших вислідів. Виявилося, що ця теорія прямо скинула закон причиновости із займаного досі становища, що кермував ходом явищ природи. Давня наука самовпевнено сповіщала, що природа може поступати тільки одним шляхом, визначеним від початків віків аж до їх кінця, почерез неперервний ланцюг причин і наслідків; по стані А невідкличним наступав стан Б. Одначе, нова наука зуміла сказати нам покищо не більше як те, що по стані А може наступити стан Б, але однаково добре і стан Ц, Д або незчисленна кількість інших станів; може вона, щоправда, сказати, що більше імовірним є що наступить стан Б, Ц і Д, але саме тому, — що послуговується категоріями імовірности, не може передбачити з цілою певністю який стан наступить після попереднього.

Як бачимо з цього короткого огляду, наука не в силі дати нам відповіді на питання, що відносяться до основних філософських проблем. Образ світу, який вона нам подає, міняється з кожною добою нових епохальних відкрить у природознавстві, і вона не могла ствердити, чи кожний з цих образів є наближений до об'єктивного образу світу, чи це є образ світу огляданий зі щораз іншої точки зору. Ні один з учених, що пережили останніх 30 років, не є настроєний занадто догматично як до майбутнього напрямку ходу науки, так і до напрямку, в якому лежить об'єктивна правда. Отже, не можемо ніяк сказати, щоб сьогоднішня наука мала нам сповіщати велику новину; радше, навпаки, треба б твердити, що науці не вільно нічого предбачати і сповіщати: адже річище науки занадто часто завертало у свойому ході.

Такий стан науки, такі її спроможності, і на цій основі різко виступає використовування большевиками її авторитету. Створюючи обман суворої науковости большевицького світогляду, заставляють не обізнаний зо станом і можливостями науки загал беззастережно вірити політиці, побудованій на точних і стислих науках.

Щоб розглянути ближче, що власне у большевицькому світогляді є згідним з позитивним знанням, а що являється тільки гіпотезою, а то й довільним висновком не опертим ні на яких наукових даних, розглянемо 6 розділ IV глави „Історії ВКП(б)" про „Діялектичний і історичний матеріялізм". Якраз цю працю Сталіна треба взяти до уваги тому, що вона має окреме значення у советському світі. Влада доручає цю книгу офіційно

як джерело філософської большевицької мудрости для робітника і професора університету. Вміщає вона єдиноправильну інтерпритацію і виклад усього філософського марксітського вчення. Зрештою, після останньої філософської праці „Матеріялізм і емпіріокритицизм" Леніна 1908 р. нічого нового в цій ділянці не появилося. Сучасна большевицька філософська думка повторює тільки старі комунали й на всі боки вивертає цитати з Енгельса чи вищезгаданого „Матеріялізму і емпіріокритицизму".

А згідно з діялектичним методом усе в світі змінне, кожна категорія дістає інакше означення у новій добі, створеній епохальними науковими відкриттями. Такої перевірки основних понять і зміни їх дефініції у зв'язку з новими науковими досягненнями не було. Навпаки, всякі спроби в цьому напрямі були засуджені на ухили, а їх авторів названо ворогами народу. І так большевицька філософічна думка закостеніла, і крім голословних тверджень, що нові наукові відкриття підтверджують їхні тези, не знаходимо на це ніяких доказів.

Поперше, що вражає у згадуваній праці Сталіна, а, зрештою, й у всіх писаннях большевиків — це своєрідна термінологія не прийнята ніде в науковому світі, а то й суперечна підставовим науковим поняттям цілого наукового світу. Увесь виклад Сталіна про діялектичний метод побудований на протиставленні його метафизиці. Метафізика має від поарістотелевих часів точно визначене значення. Це наука про питання, на які не дає відповіді сучасне природознавство, тобто про буття, основну субстанцію, яка творить світ, і т. д. У большевиків у поняття метафізики загнані в чамбул всі теорії, філософські системи і т. д., які не погоджуються з марксітською діялектикою. Мало цього, в марксітському протиставленні метафізики і діялектики большевики намагаються створити уявлення, що всі філософські системи до них були крайно абсурдні, не наукові, що вони всі розглядали світ як систему відокремлених, незалежних одно від одного явищ. У такому зіставленні ввесь світовий доробок людської філософської думки не має жодного зв'язку з наукою. Твориться уявлення, що перша наукова інтерпретація і розуміння всесвіту зачинається від них. Але хто ж власне з філософів новітньої доби оспорював змінність речей, співзалежність явищ природи і т. д.?

Сталі фрази „в протилежність метафизіці..." — це ніщо інше, як створювання вітряків і донкіхотська боротьба з ними, це подавання усієї не макрситської філософії в карикатурі для тимбільшого значення своєї геніяльности у властивому визначенні законів розвитку природи.

Подруге, ненауковою і неповажною є рекомендація діялектичного методу як єдино доцільної рецепти для правильної розв'язки всіх питань — від дрібних політично-суспільних щоденного життя до основних філософських. Забувають, що метод — це ще не все. Тим же самим діялектичним методом дійшов Гегель до апотеози пруського імперіялізму. До чого доводить доктринерське застосування методу, прегарно ілюструє історія, яка

трапилася власне Геґелеві. Він, користуючись своєю діялектикою встановив, що неможливе існування більшої кількости планет понад відкриту вже в його часах(?). Одначе, відкрито ще одну — Нептуна. Збентежені асистенти несміло звертають увагу професорові, що його теорія не згоджується з дійсністю, і дістають знаменну відповідь: „Тим гірше для дійсности". І тим гірше для сьогоднішньої дійсности, що вона не вкладається в рямки й не розвивається згідно з 6 розділом IV глави „Історії ВКП(б)". І власне характерним у большевицькому світогляді являється нагинання явищ природи, а передусім суспільно-політичного життя до апріорного методу досліджування.

Дві перші властивості діялектичного методу не є винаходом марксизму. Не його заслуга у встановленні цих двох загально-відомих і загальновизнаваних законів природи про взаємнозалежність явищ і їх змінність у часі і просторі. Не так просто виглядає твердження про стрибкоподібне походження явищ, Поперше, дефініція поняття стрибка неточна. Яка потрібна швидкість для того, щоб перехід з одного стану в другий можна було назвати стрибкоподібним? Стрибок у визначені максизму — поняття відносне. Абсолютного стрибка в явищах природи покищо не спостерігаємо, бо такий мусів би впроваджувати якісну зміну в часі рівному 0. Сталін окреслює стрибкоподібний перехід як процес, при якому „зміни наступають не поступово, а швидко, нагло". Що це значить швидко, нагло? Це поняття теж суб'єктивне. Скажімо, для людини, що живе пересічно 50—60 років, час явища, яке проходить „швидко" буде припустім, година, хвилина. А для іншої істоти, яка живе 8 років або, як травневий хрущ, 1 місяць, — це „швидко" у відношенні до людського буде 1/10 чи 1/1000 цієї години, хвилини. В такому разі поняття стрибок — не об'єктивне поняття, отже невластиве для всієї природи, а тільки обчислене на людську ментальність, на людське поняття часу. Може, й знайдеться деяка кількість явищ, що переходить з одного якісного стану в другий дуже швидко, але рівночасно наведемо мільйон прикладів, де цей перехід триває довго і власне паралельно з кількісними змінами і йдуть якісні зміни. Але перед цим треба розглянути приклад кипіння води як зразка стрибподібного процесу. „Так, напр., — пише Енґельс, — температура води не має спочатку ніякого значення по відношенні до її капельно-плинного стану; але при збільшенні або зменшенні температури води наступає момент, коли цей стан скупности переміняється в одному випадкові в пару, в другому в лід". Явище подане невірно. Загально відомо, що вода переміняється в пару при кожній температурі. Вода у відкритій посудині, в нормальній хатній температурі вже випаровує. Зо збільшенням температури води вона паруе швико, тобто кількість води, яка перемінюється в пару, на одну секунду зростає зо зростом температури. При температурі кипіння ця швидкість випаровування є найбільшою, але не має місця ніякий стрибок. Радше наглядний паралелізм — з кількісним побільшенням руху молекул во-

ди, тобто зо зростом температури води, одночасно іде прискорення парування. Де ж тут швидкий і наглий перехід? Це правда, що деякі явища в природі проходять швидко, або, як каже марксизм, „стрибкоподібно" (напр., деякі якісні зміни в атомах), але величезна більшість змін у природі відбувається поволі і рівномірно з кількісними змінами. Якщо довжина світляних хвиль зростає поволі, то якість, тобто колір світла зміняється теж рівномірно і поволі. Як бачимо, поняття маркситського стрибка — це мішанина наївних обсерваціи із ще наївнішими узагальнюючими висновками.

Характеризуючи маркситський філософський матеріялізм, Сталін пише: „Світ і його закономірності цілком пізнавальні, наше знання про закони природи провірене досвідом, практикою, являється достовірним знанням, яке має значення об'єктивної правди". А як висновок з цього твердження приходить „наукове" вияснення основ суспільного життя і непомильність партії, яка спирається на тих же „наукових" положеннях. Злочинна діяльність большевицької партії й усі її штучні, протиприродні суспільно-політичні експерименти заставляють ближче проаналізувати наведені положення. При тому треба зазначити, що не будемо розглядати питання про первинність чи вторинність матерії, про правильність матеріялістів чи ідеалістів у питанні основної субстанції чи буття. Це справа віри, бо наука сьогодні ще не спроможна відповісти на всі ці питання. Йде про те, щоб ясно усвідомити собі, чи большевики не надуживають можливостей науки і чи не використовують її авторитету для надання познак правильности своїм божевільним теоріям. Становище большевиків у повищому питанні коротко схарактеризоване вже словами Сталіна. Щоб вирішити цю проблему, ми повинні дати відповідь на такі два питання:

1) Чи можливе об'єктивне пізнання природи людиною?

2) Чи на основі досьогодні відкритої закономірности можна буде будувати догматичні теорії про майбутнє природи і суспільности, чи тільки висувати т. зв. робочі гіпотези з усіма необхідними обумовленнями?

Людина пізнає і досліджує явища природи за допомогою своїх змислів. Це вже апріорно заперечує об'єктивність того пізнання, бо побудова відповідних органів змислів зразу визначує ступінь і якість того пізнання. Всі зовнішні поштовхи переходять через відповідні органи, через систему нервів і щойно тоді доходять до людської свідомости. Перехід вражінь через усю ту апаратуру змінює їх відповідно, даючи вражіння краски, ступення твердости, форми і т. д. З розвитком науки приходять удосконалені прилади, що заступають, напр., обмеженість людського зору і дають йому можливість оглядати біле світло сонця, розщеплене на спектральний образ, але цей спектральний образ є знову нічим іншим, як зовнішнім поштовхом, який входить до нашої свідомости через цілу систему даного змислу. Отже, з того факту, що людина пізнає світ своїми змислами виходить, що її уявлення про світ суб'єктивне і залежить від тих же змис-

лів. Сліпа людина має інший образ світу, а істота, що мала б ще інший, незнаний нам, змисл, створила б знову інший образ природи. Отже, котре з цих пізнань назвемо об'єктивним? Всі змагання до дослідження природи субстанції будуть доти безплідними, доки не будемо мати зовнішньої підстави порівнання. Будучи тільки мінімальною частиною світу, годі поглянути на нього з дальшої перспективи, схопити цілість проблеми. Хіба ж нам відомо, що на тих далеких небесних тілах, що їх не можемо бачити навіть найбільшим телескопом, не діють інші закони, відмінні від тих, що ми їх відкрили для доступного телескопові світу. Зрештою перегляньмо науку, чи вона досі дала нам яку небудь основу для пізнання субстанції, чи тільки описувала і досліджувала закони, що керують перемінами субстанції і таким способом витворюють явища зовнішнього світу. Прикладом тут може бути наступне: що дала нам уся наукова праця про суть світла? Спершу прирівнювала й зображувала його в формі маленьких частинок — корпускуль, пізніше — у формі хвиль і остаточно прийшла до висновку, що не наблизилася до розкриття природи світла, а тільки прирівняла його поведінку раз до руху корпускулів, а раз до руху хвиль. І сьогодні наука не може передбачити, котру з форм прибере світло у своєму дінні. Чи ж вислів — світло заховується, як хвилі на поверхні води, нпр., при обминанні скелі — говорить нам щонебудь про суть світла, про основну субстанцію, з якої воно складається. Усі корпускули і хвилі — це тільки символи для висловлення ступня їх пізнання і порозуміння між людьми для обговорювання їх і пояснювання їхньої дії. Хронологічно корпускулярна теорія випереджує хвилеву. Спочатку здавалося, що ця остання точніше вияснює поведінку світла і подає вияснення у тих питаннях, у яких не давала собі ради корпускулярна. Одначе, згодом виявилося, що одна і друга взаємно доповнюються, у деяких випадках краще вияснення подає корпускулярна, в інших — хвилева. Отже, хвилева теорія, як пізніша зв'язана з часом дальшого і всебічнішого розвитку науки, повинна була дати образ світла, посунений на шляху пізнання в бік абсолютної істини. Тимчасом стверджено наявність подвійної поведінки світла (виразно підкреслюємо: поведінки а не суті).

Електрона ніхто не бачив, його заобсервували тільки в русі, в дії, заобсервували його поведінку і поведінку ту прирівняли до спостеріганих звичайно нашими змислами природніх явищ. І коли наука піде далі, досліджуючи електрон, вона винайде докладніші форми для визначення його поведінки, але це не будуть формули, що визначували б суть електрона, бо чим далі ідемо, тим більше переконуємося, що матерія не є тим, за що ми її уважаємо. Розбиття атома тільки розвіяло наше дотеперішне уявлення про матерію і дало нам новий образ, але чи наближений до об'єктивної істини?

Механістична концепція всесвіту — це, за словами марксизму, відносна істина, це істина, яка спирається на тогочасному рівні людського знання.

Кожна наступна відносна істина іде по шляху поступу й удосконалення до абсолютної істини. Але що ж бачимо в дійсності? Наступні теорії, чи то теорія квантів, чи система Айнштайна, дають новий образ всесвіту, але побудований не на удосконалених механічних засадах, а на цілковито відмінних, революційних по відношенні до попередньої епохи в науці положеннях. Але чи ж усі закони Нютона не були провірені експериментально? А бачимо, що Айнштайн також експериментально виявив деякі відхилення в гравітаційному законі й установив нові, що спиралися на теорії відносности і взагалі заперечували існування сили нютонівського тяжіння. Ті символи, якими означували поведінку поодиноких явищ природи, популяризаційна наука приймала за форму явищ для кращого і проглядніщого їх виясненння. Таке спопуляризування бачимо в будові образу всесвіту маркситським світоглядом. Він являє собою викінчену систему, де немає ніяких відхилень, усе відбувається по знаних причинах і передбачуваних наслідках. В результаті дістаємо прозорий зрозумілий образ, але невірний.

Поняття часу досі було для нас таке зрозуміле, і безспірне, що ніхто не сумнівався у його об'єктивності і не припускав можливости зміни. Цей нютонівський час належав до категорії абсолютних понять, незалежних від матерії, простору; час, який рівномірно і безперервно йшов уперед. При такому поняттю часу можливо є прийняти закон причиновости. Якщо час іде вперед, тоді причина може попереджувати наслідок. Усі закони провірені дослідом, побудовані на повищому розумінні часу. Але приходить Айнштайн, і в його теорії відносности час — це поняття відносне, залежне від простору й матерії, і тісно з ними зв'язане. І знову деякі формули фізики на довжину тіла в спочинку й на довжину того ж тіла в русі підтверджуються досвідом. Багато досвідів над електроном у русі теж підтвердили відносність поняття часу. Отже, наївне нютонівське розуміння часу як абсолюту, в Айнштайна з'являється сутозмінним. І одне і друге поняття часу давало додатні експериментальні висліди, отже, котре з них було об'єктивне чи більш наближене до абсолютної істини?

Приходить друге питання для розгляду, а саме: чи може наука на підставі даних, які вона сьогодні має, визначувати наступний стан явищ, ставити деякі непомильні передбачення у кожній ділянці? Це твердження можливости передбачування базувалося на законі причиновости, що цілковито запанував у науці в механістичній добі. Закон цей говорив: „Якщо стан якоїсь системи в даний момент знаний, то тим самим визначені усі стани тої системи, попередні і наступні". Звідки взялася ця засада? Спостерігали її при діянні кожної машини, кожного мірничого інструменту. Від електричного струму до відхилення вказівки на амперметрі — все було пов'язане ланцюгом причин і наслідків. Те саме спостерігалося і в астрономії. На підставі обраховування положення і швидкости планет у даний момент астроном обраховує положення і швидкість у довільний час

і таким чином визначує затьміння сонця і місяця. І дійсно, в тих ділянках засада причиновости була стверджена, доведена законами механіки і провірена досвідом. Але виразно треба зазначити **в тих ділянках.** Тими ділянками являється макроскоповий світ, тобто світ тіл, багато більших від атомів. Але зі заобсервованих фактів засади причиновости в явищах фізики й астрономії у макросповій скалі заскоро вивели необґрунтовані узагальнення й засадою причиновости обняли цілий всесвіт, цілу природу, органічну і неорганічну, а навіть людину і її суспільне життя. Бо відомо, що те, що вірне в одній ділянці явищ природи, не мусить справджуватися в інших ділянках. Детермінізм продістався з клясичної фізики і до філософії і став фундаментом матеріялістичних світоглядів XIX ст. Сьогодні мусить прийти перевірка його положень, бо позитивна наука, регористично підходячи до досліджувальних явищ і до ставлення висновків, ствердила, що у мікроскоповому світі, тобто в світі атомів, електронів, квантів, не діє засада причиновости. Наступний стан системи можна визначити тільки більшою або меншою імовірністю, а більше нічого. Чому так діється? Бо не можна нам виповнити в мікрокосмосі підставової передпосилки засади причиновости, а саме: не можна визначити докладного стану електрону в довільний момент. Стан кожного тіла, а також і атома чи електрона визначає його кожночасне положення і гін (маса помножена на швидкість). А власне не можливо рівночасно визначити швидкість і положення атома і електрона. Ту „засаду" „невизначимости" відкрив і обґрунтував фізик Гейзенберґ.

Клясична фізика завжди займалася величинами, можливими до зміреня і про такі тільки говорила. З відкриттям електронів потрапила також виміряти їх швидкість і положення. Але окремо, в одному моменті швидкість, а в другому положення. І так до 1927 р. приймали атом і електрон за фізично вимірні одиниці. І саме Гейзенберґ довів, що говорити про визначення стану електрону в відповідний момент, цебто рівночасно визначити його швидкість і положення для того самого моменту, є науковою неможливістю. Для докладного виясненння досвіду, проведеного Гейзенберґом, треба було б ближче зайнятися теорією квантів. Тепер можна тільки сказати про суть. Отже, при експериментах у макроскоповому світі послуговуємося змислами зору, дотику, слуху і т. д. В мікроскоповому, лише зір можемо примінювати при дослідах, і то вживаючи, щоб побачити положення електрону якогось ультрамікроскопу („мікроскопу Гейзенберґа"). Щоб побачити цей електрон і означити його положення, треба його освітлити. Квант світла, падаючи на електрон, змінює його швидкість. Тому для визначення швидкости електрону користуємося слабшими променями світла, поштовх яких значно не впливає на зміну руху електрону, але за те освітлення цими променями не дасть виразного положення електрону. Звідси постало славне твердження Гейзенберґа про „засаду невизначимости". Її — величину означає т. зв. „стала Плянка", дуже маленьке

число, але яке наочно показує, що всесвіт не є прецизною машиною, як думали механісти, бо між його найменшими частинами немає абсолютно докладно визначених сполучень. У фізичних досвідах усталено, що саме обсервація заколочує стан обсервованої системи. Очевидно, якщо світло падає на великий спостеріганий об'єкт, воно не викликує в ньому помітних змін, але цілком протилежне відбувається у випадку спостерігання електрону. Тоді при визначуванні положення тратить своє значення визначена швидкість і навпаки. Наведеного факту не можна змінити. Фізика цікавиться тільки тим, що можна спостерігати (але нами — людьми), але не займається тим, що мало б спостерігати надлюдське єство більш досконале, з іншими можливостями способів пізнання. Тому питання, як є „направду" (в метафізичному сенсі) з тими електронами — чи „справді" електрони не рухаються по означених шляхах, з означеними швидкостями, — не є науковими питаннями і не має ніякого означеного сенсу. Тому даремні були б передбачування про майбутні стани. Що вийде з певного, не досить означеного стану — ми не всилі сказати. Засади причиновости не можна прикласти в світі атомів, електронів і фотонів; вона являється непридатною, непотрібною. Процеси мікросвіту, які спостерігаємо, підпорядковуються засаді невизначимости Гейзенберґа, вони індетерміністичні. Не в людській силі лежить передбачити поведінку даного атома або електрона.

Якже ж це діється, що в світі, складеному власне з атомів панує такий чудовий порядок; що серед множества атомів рядять стислі права, від яких немає ухилів. Не думаймо, що в мікроскопі панує хаос. Закони квантової механіки, які в ньому рядять, є справді індетерміністичні, але з докладністю висказують імовірність перебігу даного процесу. Виражають їх за допомогою диференціяльних рівнань. Окремий, одиничний процес, нпр., вислання світла атома може в дану хвилину відбутися або ні. Природа допускає тут певного рода довільність, немов дає атомові різні можливості. Котра з тих можливостей настане, невідомо; відома тільки правдоподібність настання. Тому в товпі атомів рядить закон, який говорить не більше, як те, що та чи інша подія настане з величезною імовірністю. Масові процеси, статистичні, підлягають законові причиновости, і в них проявляється порядок природи. Якщо маємо до діла з атомами й електронами в великих масах, то математичний закон середніх вартостей накидає нам детермінізм, якого не могли ствердити фізичні закони. Поняття це можна вияснити за допомогою аналогічної ситуації у макроскоповому світі. Коли підкинемо копійку, ніколи не можемо бути певні, яким боком впаде до нас. Одначе кинувши мільйон тонн копійок, знаємо, з великою імовірністю, яку не тільки в практичному житті, а й у науці приймаємо, за певність, що 500 000 тонн упаде на один, 500 000 тонн копійок на другий бік. Можемо цей досвід повторювати, скільки разів захочемо, і майже завжди з однаковим вислідом. Це „майже завжди" замінює собою давнє механістичне „завжди", і можемо уважати його законом причиновости; в дійсності — це тільки наслідок математичних законів припадку. Число копійок у мільйоні тонн є, одначе, нічим у порівнанні з числом атомів навіть у найменшій частині матерії, на якій фізики минулої епохи могли переводити свої досліди. Отже, тепер стає ясно, яким чином омана детермінізму ввійшла до науки.

В багатьох інших ділянках спостерігаємо певного рода припадковість у наступстві явищ, припадковість, яку можна було визначити теж тільки законами теорії імовірности. Нпр., відомо, що атоми раду й інших радіоактивних субстанцій розпадаються прямо з бігом часу на атоми олова й гелію, так, що маса раду постійно зменшується, уступаючи місце масі олова й гелію. Закон, що виражає швидкість цього заникання гідний уваги; кількість раду зменшується докладно таксамо, як число жовнірів у відділі, виставленому на сліпий крісовий вогонь. З цього бачимо, що для кожного атома і раду, він не має ніякого значення; вмирає він тому, що якимось таємним способом призначення застукало до воріт його існування.

У висновку можемо на підставі сьогоднішнього стану науки здати собі справу, що являє собою діялектичний матеріялізм у галузі природознавства. Раніше, ніж перейти до вияснення необґрунтованости і безсенсовности т. зв. діялектичного методу, необхідно ствердити незаперечний факт, що жоден учений поза совєтським Союзом не цікавиться цією „теорією". Різні вчені, філософи з різними світоглядами схвалюють одні й заперечують інші теорії, але ніхто з них не витрачає часу на обговорювання марксистських наївних філософських абсурдів. Аналіз большевицької писанини на філософські теми показує, що маємо там до діла з хаотичним конгломератом нічим між собою не пов'язаних афоризмів. Закони розвитку окремих поодиноких явищ природи узагальнюють, без жодної основи, на цілу природу. Говорять про знані від сотень років, давно відкриті факти й наукові тези і бомбастично твердять, начебто Маркс і Енґельс були якимись винахідниками й новаторами. Ніяке „положення" марксистської балаканини в ділянці філософії природи не випливає із сучасного стану науки, навпаки, вся їхня „теорія" явно суперечна найновішим, експериментально й теоретично обґрунтованим висновкам фізики. Одну ще справу треба пригадати, а саме: філософічний марксизм твердить категорично, що в розвитку науки нема жодних незмінних догм, але чомусь свою теорію вважають непорушною. Вони говорять, що в розвитку кожної наукової теорії з'являються необхідні в перший момент суперечності, які і роблять кінець цій теорії. Чому ж би марксистська ідеологія мала бути вічно незмінна й досконала? Вони не хочуть бачити те, що спостерігає кожний об'єктивний читач уже з самого початку лектури їх авторів, а саме: вони не бачать, що вся їх теорія — це одна велика суперечність.

Яка ж значення має для нас це з'ясування собі правдивої вартости марксистського матеріялізму як науково обґрунтованого світогляду. Зна-

чення це величезне. Бо якщо найважливішою заслугою Маркса було перенесення положень діялектичного матеріялізму з явищ природи на суспільне життя в вигляді історичного матеріялізму, то однакову вартість має вчення історичного матеріялізму про суспільне життя, як і вчення діялектичного матеріялізму про неорганічну природу. Тобто має вартість фантазії Це вирозумований образ розвитку суспільства, яким його хочуть бачити, але який він не є. Цілий діялектичний та історичний матеріялізм — це абстрактно побудовані системи, до яких насилу вишукували підтвердження у природі і суспільстві. Всі сумні, прямо трагічні наслідки такого шукання підтвердження у суспільно-політичному житті маємо змогу оглядати в цілій ширині в Совєтському Союзі.

О. Горновий

ШОВІНІСТИЧНЕ ЗАПАМОРОЧЕННЯ І РУСИФІКАЦІЙНА ГАРЯЧКА БОЛЬШЕВИЦЬКИХ ІМПЕРІЯЛІСТІВ

„Боротьба" з „ухилом" у бік великоруського шовінізму, про яку свого часу так багато кричали большевики, закінчилася сьогодні повним ухилом якраз у бік цього ж таки шовінізму. Сталінські вельможі стали сьогодні на позиціях російського шовінізму зовсім одверто. Тост Сталіна в Кремлі 24 травня 1945 р., піднесений на честь російського народу, що, за словами Сталіна, є „найвидатнішою нацією з усіх націй, які входять до складу Радянського Союзу", та, що є керівною силою серед усіх народів, у якого є „ясний розум, стійкий характер і терпіння", був офіційним признанням цього одвертого шовіністичного курсу, що вже фактично задовго до того часу — існував у житті, був його найвищим осанкціонуванням.

Цей наскрізь шовіністичний виступ Сталіна, що остаточно завершив процес переходу большевиків до російського шовінізму, послужив за офіційний заклик (як і кожний виступ Сталіна) до якнайсильнішої кампанії розпалювання цього ж шовінізму в російському народі. Ця кампанія, на послуги якої відведено всі великі засоби большевицького пропагандивного апарату, ведеться по визначеній Сталіном схемі, а саме, щоб доказати: **1) що російський народ по своїй природі найвидатніша нація, 2) що він являється керівною силою серед інших народів.** Зразу ж видно, що така найновіша сталінська теорія про „найвидатнішість" і „керівну ролю" російського народу — це рівновидність раситських теорій, що вона, в першу чергу, нагадує гітлерівську, до якої сталінська найкраще підходить як своїм безглуздям, так і реакційністю.

Тому, що „теорія" ця позбавлена будьяких серіозних основ, для її скріплення, як це звичайно буває при кожній раситській теорії, притягається за волосся і історія, і політична економія, і філософія, і т. д. І ми, власне, бачимо сьогодні, що в усіх цих галузях науки переводяться докорінні зміни. Правда, наука в СССР ніколи не розвивалася вільно, вона завжди піддавалася численним змінам, що випливали із кожноразової політичної тактики ЦК ВКП(б), але зміни, які переводяться зараз, найбільші з усіх дотеперішніх. Сталінські вельможі тепер всіляко відпекуються від усього того й поборюють усе те, що дотепер створила їхня історіософія, філософія (якщо взагалі про таку можна говорити) і т. д., мовляв, у них допущено багато немарксистських і ненаукових положень. Та фактично не в марксизмі і не в науковості тут справа, — на них большевикам найменше залежить, — а в тому, що ніодна з цих галузей науки не відповідає сьогоднішньому курсові. Всі сьогоднішні зміни в науці диктується виключно політичними вимогами партії, а саме її ставкою на російський шовінізм, як на найбільш надійну опору її імперіялізму.

Найпершим доказом вищих якостей російського народу мають служити його **історичні досягнення.** „Російський народ на всьому протязі своєї історії проявив себе як працьовитий, волелюбний, мужній народ, який вміє за себе постояти і другу свойому допомогти" (збірник статей. Вид. „Радянська Україна", 1945 р.).

Щоб збільшити „протяг" цеї історії, сталінські шовіністи слідом за царськими безсоромно крадуть сьогодні від українського народу цілу добу Київської Руси й приписують її російському народові. Про око, вони зазначують, що Київська Русь — спільна для російського, українського і білоруського народів (що, до речі, є також звичайною фалсифікацією історичної правди), то однак ніколи не забувають поставити російський народ на першому місці і підкреслити, що „керівна роля" в Київській Державі належала російському народові, що тимсамим означає, що Київська Держава — російська держава. Тим самим сталінські шовіністи в питанні висвітлення Київської Руси, по суті, нічим не відрізняються від своїх царських попередників. Дуже часто вони не в'яжуться навіть з жодними застереженнями, а говорять таки прямо про Київську Русь, як про державу російського народу. „В далеку сиву старовину російський народ створив велику державу і своїми грудьми захищав рідну землю й незалежність... Київська Русь XI і XII ст. ст. була однією з найбільших держав Европи тих часів... (А це, нібито, виключна заслуга російського народу — О. Г.). Мужня боротьба російського народу проти монголо-татарських загарбників урятувала Західну Европу від смертельної загрози поневолення монголо-татарами, які так і не могли проникнути в Західну Европу" (там же).

Про якунебудь ролю українського народу ні згадки, наче б його в той час і не було, наче б він і не боровся з монголо-татарськими наїзниками.

А тим часом, відомо, що Київська Русь — це якраз твір виключно українського народу, що якраз російського народу тоді ще не було, бо він почав складатися щойно в XIII ст. у Волзько-Окському басейні і свою державу створив далеко пізніше (початок її дало московське князівство, яке поступово підпорядкувало собі всі інші князівства, а в XV ст. стануло на шлях імперіялістичних загарбань). Відомо також, що в боротьбі з монголо-татарськими наїзниками найбільше кривавився саме український народ (Калка 1223 р., Переяслав, Чернігів — 1239 р., Київ — 1240 р.), а московські князі покорилися татарам, стали васалами Золотої Орди і звільнилися з-під її ярма щойно в XV ст., коли роз'їджена міжусобицями Золота Орда стратила свою силу. (Цим ми ніяк не заперечуємо боротьби російського народу проти монголо-татарів, успіхів цієї боротьби — битва на Куликовому полі 1380 р. — вказуємо тільки на шовіністичне висвітлення цієї боротьби, яке полягає в приписуванні виключних заслуг у цій боротьбі російському народові).

Зрозуміло, що признати це все сьогодні сталінським шовіністам невигідно, бо це применшувало б ролю російського народу, применшувало б його державно-творчі здібності, його вищі якості, а це ж ніяк не відповідає завданням доказати, що російська нація — „найвидатніша нація". А так, наточивши крадіжжю з української історії — історію Росії, можна говорити і про „велику державу" і про „врятування Европи" можна, значить, говорити про „найвидатнішість" російської нації, а основне, можна про це все говорити на цілі сторіччя раніше виникнення російського народу. Іншими словами, така крадіж повністю задовольняє російську шовіністичну самозакоханість.

З тих же причин на місце засудженого раніше російського імперіялізму прийшла сьогодні його більш або менш **одверта апотеоза.** Цьому **імперіялізмові надається історично-прогресивна роля,** його всіляко виправдується, ідеалізується. Цей прикрашуваний, ідеалізований імперіялізм служить сталінським вельможам за найсильніший аргумент „вищости" російського народу. Тому їм сьогодні далеко ближчий царський шовіністичний історик Ключевський і взагалі ціла стара шовіністична історіографія, з якої вони черпають повними жменями, ніж, нпр., Покровський, підручником історії якого так колись захоплювався Ленін.

Свого часу Ленін писав у статті „Про національну гордість великоросів" — „Ми сповнені почуттям національної гордости, і саме тому ми особливо ненавидимо своє рабське минуле (коли поміщики, дворяни вели на війну мужиків, щоб душити свободу Угорщини, Польщі, Персії, Китаю) і своє рабське теперішнє, коли ж ці поміщики за допомогою капіталістів ведуть нас на війну, щоб душити Польщу й Україну, щоб давати демократичний рух у Персії і Китаї, щоб посилати зграю Романових, Бобринських, Пуришкевичів, яка ганьбить нашу великоруську гідність" (Ленін, „Вибрані Твори", стр. 691).

А ось з яким патосом про ці імперіялістичні походи, в які гнали му-
жиків — поміщики і капіталісти, пишеться сьогодні:

„Армия нашего Отечества все чаще виходила за его пределы, чтоби
сражаться на чужой земле. Русская армия появлялась в пределах Гер-
мании, побивала в Берлине, у границ Баварии, в знойной Италии, на
снежных Альпах, на висотах Монмартра в Парижи, за Балканами, под
стенами Константинополя, во льдах Ботнического залива, в Голландии,
Португалии, русская морская пехота висаживалась на берег дружествен-
ной Америки. Русский флот воевал не только на морях своего Отечества,
но и в водах Далекого Средиземного моря" (А. Кривицкий „Русский офі-
цер за рубежом", стр. 7. Военздат нко СССР, Москва, 1946 г.).

Це вже, як видно, не прокляття царським імперіялістам, які гонили
мужиків на війни, це пеан славі „русскава аружія". Тут уже не говориться
про придушення Угорщини, Польщі, Персії, але ідеалізується ці походи,
які мали своєю метою ці придушення. Чому? Тому, що ці імперіялістичні
походи і війни наводиться сьогодні як доказ „вищости" російського наро-
ду, бо в них, мовляв, „проявилися з особливою силою вищі якости росій-
ського народу". Тому, що за допомогою ідеалізування цих імперіялістич-
них війн минулого розпалюється шовінізм у російського народу й виправ-
дується сучасний російсько-большевицький імперіялізм.

Для ще більшого ідеалізування російського імперіялістичного минуло-
го цим загарбницьким війнам начіплюється такі прекрасні ярлики, як
„визволення братів слов'ян" і „врятування Европи". „Російський народ
визволив від іга братні слов'янські народи і повернув їм незалежність"
(Збірник статтей, вид. „Рад. Україна". 1945р.), „Подібно, як за часів татар-
ської навали російський народ врятував Европу від підкорення азіятсь-
ким варварам, в період Вітчизняної Війни в 1812 р. (цю назву, створену
царською історіографією для війни 1812 р. і вигнану з історіографії після
жовтневої революції, зараз знову повернуто — О. Г.) він врятував її від
наполеонівського панування. Це з новою силою показало могутність ро-
сійського народу і його прогресивну ролю в історії людства" (Большевик
№ 10. 1945 р.). Таким чином імперіялістичні війни проти турецької імпе-
рії називаються „визволенням братів слов'ян", „поверненням їх незалеж-
ности", а повернення в Европі чорної реакції, встановленої Священним
Союзом після розгрому Наполеона називається „врятуванням Европи",
„прогресивною ролею російського народу в історії людства". І хоч такі
пояснення російської імперіялістичної політики минулого явно суперечать
історичній правді, то, очевидно, вони зовсім добре роздмухують російський
шовінізм, а крім цього, якже ж чудово підходять до імперіялістичної по-
літики сталінських вельмож, до того, що діється сьогодні, коли фактичне
загарбання Польщі, Чехословаччини, Болгарії, Югославії також нази-
вається „визволенням братів слов'ян" російським народом, коли встанов-
лення чорної реакції в половині свіжо загарбаної Европи, посилення її

в СССР і намагання використати Раду Безпеки Організації Об'єднаних націй, як колись священний союз, з метою закріплення цієї реакції також називається „врятуванням Европи", „врятуванням цивілізації", „великою прогресивно ролею" російського народу на цей раз в боротьбі проти фашизму.

Відоме твердження Леніна — „в кожній національній культурі існує дві національні культури", або інакше, клясовий підхід — не стосується зараз із старою послідовністю, як це нпр., робив Покровський, а тільки там, де це вигідно. І це зрозуміло. Для того, щоб з успіхом розпалювати російський шовінізм, щоб проповідувати „вищість" російського народу, замало звертатися за прикладами тільки до працюючих і експлуатованих мас, до культури, „що характеризується іменами Чернішевського і Плеханова", бо й часто їх зовсім там не можна було б знайти. Для того треба звернутися також і до експлуататорських кляс, до імперіялістичних клік, до великоруської культури „Пуришкевичів, Гучкових і Струве", бо по цьому боці таких прикладів гори цілі. Так сталінські вельможі й зробили. Найжорстокіших російських імперіялістів вони поставили в ряди „найвидатніших російських людей", а їх злочинну імперіялістичну діяльність наводять як доказ того, що російська нація є „найвидатніша нація" серед усіх націй. Тому нпр., такі імперіялісти, як Іван Грозний чи Петро І. — це сьогодні „далекоглядні люди", „мудра" діяльність яких „значно зміцнила могутність російської держави".

Написана недавно В. Соловйовим п'єса „Великий Государь" зображає власне Івана Грозного як такого великого царя-будівника, перед розумом і далекоглядністю якого розбиваються всі закиди про його злочинну, антинародню політику (промова молодого черця). Царя Петра І. ще раніше регабілітував А. Толстой у своєму романі „Петро І.". Своєї черги ждуть і інші царі-кровопивці, і, можна б сподіватися, що якщо б Катерині ІІ. не шкодило її німецьке походження, то вона сьогодні була б також регабілітована „у своїх заслугах", бо ж вони ніяк не менші від заслуг Івана Грозного і Петра І, бо ж вона також, як і обидва її попередники продовжувала „історично-прогресивну справу творення могутньої російської національної держави". Та нічого, прийдеться ще трохи підождати. Зразу ж усіх не можна.

Як, отже, бачимо, історія висвітлюється з чисто великодержавницького і расистського поглядів, щоб вмовити в російський народ його „вищість", „передовість", „державнотворчі здібності", „визвольну місію", „рятування Европи і цивілізації" перед татарською навалою, наполеонівським пануванням, німецькою загрозою і т. д. або інакше, історія висвітлюється з виразною, неприхованою тенденцією роздмухувати російський шовінізм, єдину опору сталінського імперіялізму.

„Видатні риси російського народу з особливою силою проявилися не тільки в справі творення могутньої національної держави, а й у створенні

неоцінених духових цінностей. Російський народ талановитий і діяльний, невблаганний і непохитний у боротьбі, наполегливий і самовідданий у праці" („Большевик" № 10, 1945 р.). Йдучи за цими шовіністичними твердженням, сталінські вельможі російській культурі й науці відводять не те місце, яке їм належиться поруч культури й науки інших народів, про **російську культуру й науку** вони не говорять інакше, як з префіксом „най", їх ставлять на першому місці.

„Російська література за своїми ідеями та визвольними тенденціями, за своєю художньою досконалістю займає перше місце в світі" (Збірник статтей, вид. „Радянська Україна" 1945 р.). „Вона оспівувала благородні риси росіянина — його сміливість, відвагу і героїзм у боротьбі, його ясний розум і стійкий характер (зо всім за вказівкою Сталіна — О. Г.), його самовідданість і терпіння, його готовність іти на будьякі жертви за ради досягнення високої мети, його гарячий патріотизм, невгасиму віру у велике майбутнє Росії і готовність пожертвувати на вівтар вітчизні всім, що в нього є, аж до свого життя. Російська література і мистецтво завжди відзначалися своєю ідейністю, глибоким реалізмом і правдивістю, гуманністю і народністю в найкращому розумінні слова.

Російський театр, за загальним визнанням, є найкращим у світі..." („Большевик" № 10, 1945 р.).

В науці витягається сьогодні всякі пересічності, навіть найбільшу мізероту, щоб тільки їх іменами доказувати „передовість" російської науки, і її „вищість" від західно-европейської. „Новое Время" (№ 10, 1946 р.) обурювалося, що один англійський журналіст не міг знайти в авторитетній „Британській Енциклопедії" російського винахідника радія Попова (очевидно, ця енциклопедія не підлягає русифікаційному курсові). Та тим не менше багато „славних" імен, яких тепер повипорпувано, зовсім не знайдете (а якщо знайдете, то лише з блідими замітками) в совєтських енциклопедіях чи наукових підручниках, виданих до 1940 р. чи навіть до 1943 р. Тепер поспішно виправляється „цю помилку". Переводиться ціла переоцінка в цьому напрямі. Вже не тільки Попов перший у світі винайшов радіо. А й технік-самоук І. І. Повзунов за 20 років до Джемса Уатта винайшов першу парову машину, а І. П. Кулібін створив проєкт (бодай хоч проєкт!) одноаркового мосту через Неву. Андрій Нортов винайшов раніше від англійських механіків частину станка т. зв. суппорт, Ломоносов „предвосхитил идеи современного атомизма" і „за 14 років до Лавуазьє відкриває і експериментально обгрунтовує закон збереження речовин", Морковніков створив „теорію про взаємний вплив атомів у молекулі". На думку „Большевика", „вклад російських учених у науку був не тільки великий, а й — що особливо важливо — він відограв надзвичайно благотворну ролю у розвитку цієї світової науки" („Большевик" № 10, 1945 р.). Очевидно, як виглядала, на чому полягала ця „благотворна роля" — лишається таємницею „Большевика".

Щоб повніше уявити собі, як далеко вже пішло шовіністичне запаморочення сталінських вельмож, ми наведемо **в галузі техніки** ще декілька прикладів такого самовихвалювання. „Степан Литвинов в 1815—1820 гг. создал паровую машину двойного действия — монокомпаунд, опередив почти на 80 лет техническую мисль Европи. Ему же принадлежить смелий замисел прямоточного парового котла...

Англичанину Гемфри Деви приписивают откритие в 1815 году вольтовой дуги. А русский профессор физики Василий Петров еще в 1802 году создал величайшую по етому времени гальваническую батерею, не только открил ето явление, но и доказал, что вольтову дугу можно использовать для освещения.

Електрическое освещение связивают обично с именем Едисона. Но русский изобретатель Лодичин еще 1873 году создал лампу з нитью накаливания..." („Комсомольськая Правда" № 159, 1946 г.).

Того роду прикладів можна б навести багато. На цих сьогодні сталінські шовіністи не скупляться. Так же само вони говорять і про аніліну і про звукове кіно і, нарешті, про атомну енергію. Та вистачить сказаного.

З черги візьмемо для прикладу політичну економію. Вона, як відомо, дуже бідна на визначніших представників і не внесла, за незначними винятками, нічого істотного, нічого оригінального в розвиток світової економічної думки. Так теж писалося в усіх підручниках економіки, виданих до 1940 р. чи навіть до 1943 р. Та тепер, коли прийшов курс на одвертий російський шовінізм, такі твердження явно не надаються. Ну, й звичайно почалася нагінка на старі підручники політекономії. Нпр., „Нарисові економічної думки в Росії першої половини XIX сторіччя" І. Блюміна (вид. 4, 1940 р.) „Большевик" (№ 6, 1944 р.) закидає ненауковість писання „всупереч фактам" за те тільки, що Блюмін писав, що „політична економія в Росії у першій половині XIX сторіччя була в значній мірі іноземною наукою, імпортованою з Заходу". Ясно, що всупереч фактам пише не Блюмін а „Большевик", який зовсім не рахується з фактами, а за сталінською вказівкою доказує, що російський народ — „найвидатніша нація", що тимсамим зобов'язує доказати, що в нього були „видатні економісти" й оригінальна а не імпортована політична економія.

З цих же причин цей самий „Большевик" накидується на Д. Розенберга, який у своїй „Історії політекономії" (вид. 1940 р., для вузів) на 482 сторінки відвів економічній думці Росії „якихось 17 сторінок", що такі економісти, як Посошков, Мордвінов, Тургенєв, показані, по суті, лише як наслідувачі й учні західно-европейських економістів, що ні словом не згадано про таких економістів як Крижанич, Ломоносов, Радіщев і інші, що, нарешті, Розенберг „починає історію економічної думки Росії лише з епохи Петра Великого" (що й відповідає правді), коли її треба було почати ні ближче ні дальше як з „Руської Правди" (і знову безсоромна крадіж від українців).

В шовіністичному зображенні „Большевика" **російська політична економія** „дуже великий етап у розвитку світової економічної думки". „Багато російських економістів — пише він — були оригінальними мислителями, рухали економічну думку вперед", нпр., Мордвінов (про якого в Х-томній „Малій советській енциклопедії" немає згадки) „за кілька десятиріч до німецького економіста Фрідріха Ліста розвинув основні принципи т. зв. національної політичної економії". Як ще один приклад оригінальности повідгребуваних „видатних" російських економістів наведемо Посошкова, якого „велика заслуга в тому, що він передбачив ідеї державної теорії грошей" („Большевик" № 6, 1944 р.). Ось це „геніяльне передбачення": „У нас толь сильно его пресветлаго величества слово, ащеб повелел на медной золотниковой таце положить рублевое начертание, то бы она за рубль і ходить в торгах стала во веки веков низменно" (за „Большевиком" № 6, 1944 р.). Нічого казати. Передбачення геніяльне, ще й до того просякнуте пошаною „его пресветлого величества" і тому „по праву" Посошкову має належати те саме місце, що Монкретієну, Вільяму Стаффорду і Джемсу Стюарту.

Коли, мимо всіх зусиль, не можна „доказати", що хтось із видатних мислителів „не випередив", не був „оригінальним", то тоді пишеться, що він „не схилився сліпо перед західно-европейськими вченими, а старався використати їх ідею відповідно до особливих умов Росії.

Не інакше обстоїть справа з **російською філософією**, якої, до речі у властивому значенні цього слова і не було в Росії. Ніхто дотепер і не пробував цього заперечувати. Та інше діло сьогодні! Як же ж може „найвидатніша нація" не мати „видатних філософів" і „найпередовішої філософії"? Таж це суперечило б „марксизмові", суперечило б „науці"! І пішла в рух машина для створення „великої" і „передової" російської філософії. Повищукувано всіх, які колинебудь мали що спільного з філософією — Ломоносова, Радіщева („Путешествие из Петербурга в Москву" Радіщева прирівнюється з „Левіятаном" Гоббса, „Богословсько-політичним трактатом" Спінози, „Суспільним договором" Руссо) й інших. Герцена, Белінського, Добролюбова, Чернишевського, які досі були лише „революційними демократами" і послідовниками західно-европейських філософів (нпр., Чернишевський — Фойєрбаха), оголошено „геніяльними клясиками російської філософії". Не будучи всетаки в силі доказати великої оригінальности „клясиків" російської філософії, про них говориться, що вони були „творчими", тобто „узагальнювали і критично переробляли" всі досягнення західно-европейської думки і „боролися за їх перетворення в життя", що „були великими патріотами своєї батьківщини", „великими оптимістами" („Пусть будет, что будет, а будет, в конце концов, все таки на нашей улице празник" — слова Чернишевського)... чи, нарешті, виправдується неспроможність цих клясиків дати будьщо важливе — „історични-

ми умовами" (М. Т. Вовчук „Ленинизм и передовая русская культура XIX века").

Щоб забезпечити російській філософії безперервність, добавлено ще „видатного мислителя і діяча великого російського народу" Плеханова, про якого досі мовчалося або критикувалося, як це робив Ленін. На вершині російської філософічної думки поставлено, очевидно, Леніна і Сталіна, а ленінізм оголошено „найвищим досягненням російської і світової культури і науки" (М. Т. Вовчук „Ленинизм передовая русская культура XIX века"). І все готово! У „найпередовішого" російського народу „найпередовіша" в світі філософія.

Тепер основне завдання в галузі філософії — показати, що „клясики" російської філософії „створили свої оригінальні матеріялістичні системи" запліднені ідеєю діялектичного розвитку" („Большевик" Нр. 10, 1945 р.), що вони „зрозуміли обмеженість гегелівської діялектики" і матеріялізму Фойєрбаха. Йдеться тут про те, щоб органічно пов'язати „клясичну" російську філософію з ленінізмом, цим „найвищим досягененням російської і світової культури і науки" і тим самим доказати і в цьому відношенні, що російська нація — „найвидатніша нація".

З цих же причин різким нападкам піддається німецька клясична філософія, про яку досі говорилося як про один із складових елементів марксизму, а й тим самим — ленінізму. Правда, і перед тим критикувалося і Гегеля і Фойєбраха, але це не було в жодному разі подібне до того, що діється сьогодні. Вистачить лише згадати, що за старий підхід до німецької клясичної філософії не поширено т. зв. сталінської премії на III-ій том „Історії філософії", виданої Інститутом Філософії Академії Наук СССР в 1943 р. Необхідно при тому також додати, що ця історія вийшла за редакцією одного з найбільших сьогоднішніх сталінських ідеологів, начальника управління пропаганди і агітації ЦК ВКП(б) Г. Александрова, який організовує зараз усю шовіністичну дурійку.

Ставнувши на становищі, що російська нація — „найвидатніша нація з усіх націй", сталінські вельможі вивели з цього й **теорію про „керівну ролю" російського народу** серед інших народів, яка, за їх твердженнями, „склалася історично".

Ця „керівна роля" була вже нібито, з самого початку, коли російський народ робив щойно перші кроки, і особливо проявилася в тому, що „навколо російського народу, працьовитого і войовничого, складалася і зростала наша багатонаціональна держава" (Збірник статтей, вид. „Радянська Україна" 1945 р.).

Не важко побачити, що тут під „керівною ролею" розуміється не що інше, як загарбання і поневолення численних неросійських народів. Бо ж не просто „складалася" російська багатонаціональна держава „навколо працьовитого і войовничого російського нроду", не в силу якогось добровільного об'єднання, чи порядком переконування російським народом усіх неросійських народів у потребі такого об'єднання, або силою якихось (мабуть тільки большевицької партії відомих) суспільних законів, а в наслідок збройного підкорення України, Грузії, Азербайджану, Середньої Азії, Сибіру і т. д. Якщо ж, отже, в цьому „складанні" була керівна роля російського народу, то таким чином большевицькі імперіялісти прикривають невинною фразою „керівна роля" жорстокий російський імперіялізм.

Повстає одне питання: як же ж можуть кремлівські верховоди, апотеозуючи російський імперіялізм („керівна роля") і вбачаючи в цьому імперіялізмі (складання багатонаціональної російської держави) найбільші досягнення державно-творчого генія російського народу, говорити, що „російський народ ніколи не виступав у ролі гнобителя і душителя волі народів" („Радянська Україна" № 95, 1946 р.)? Бути послідовним, означало б усі імперіялістичні злочини приписати власне російському народові, бо ж йому в цьому імперіялізмі належить „керівна роля". Та так зробити — хоч логічно, але незручно. Як же ж тоді б вийшов російський народ в очах усіх інших народів? Як виглядала б тоді його „керівна роля"?

Правда, злочини російського імперіялізму занадто великі і відомі народам СССР, щоб їх можна скрити, зрештою, у свій час большевики самі їх розкрили, як ніхто другий. Тому сталінські вельможі ще й тепер перекидують ці злочини на царів, поміщиків, капіталістів, але лише там, де це потрібно, перш усього на тих, які були за мало імперіялістичними або невдахами в своїй імперіялістичній політиці, нпр., Микола І і Микола II. Такі ж як Іван Грозний, Петро І — це геніяльні царі-будівники, в імперіялістичних загарбаннях яких з „особливою силою" проявили себе, „вищі якости" російського народу і його „керівна роля".

Не будучи в силі заперечити злочинів царського імперіялізму, приписуючи їх в окремих випадках поміщикам і капіталістам, сталінські вельможі замазують і виправдують ці злочини в цілому. Вони відсувають ці злочини на задній плян, а наперед висувають ідею могутньої централізованої російської держави. Вони радять на ці злочини не звертати уваги, як на щось другорядне, несуттєве, а захоплюватися явищем першої ваги — ростом могутности, сили й величі російської держави. Таким способом вони штучно відділяють злочини російського імперіялізму від російської держави, а потім так відчищену і вибілену російську державу приписують „особливим вищим" якостям російського народу. По такій операції виходить, що російська держава складалася дякуючи тільки якійсь благородній „керівній ролі" російського народу, а не шляхом імперіялістичних завоювань, шляхом загарбань чужих територій, шляхом гноблення й винищування багатьох неросійських народів, шляхом колоніяльного грабежу цих народів, шляхом політичного придавлення й соціяльного визиску самого російського народу. Таким чином, маємо тут до діла з відомою старою царською теорією „государственности", перелицьованою на большевицький зразок з урахуванням конкретної історичної обстановки.

Такий метод дозволяє поєднати пропаганду російського народу, або інакше, дозволяє „керівною ролею" прикрити російський імперіялізм, щоб не відстрашити цим неросійських народів.

Гітлерівці в цьому випадку були щирішими. Вони одверто заявляли, що німецький народ — народ панів, а всі інші народи — народи раби. Сталінські імперіялісти це саме формулюють хитріше: „Російський народ не був панівною нацією, він був керівною нацією серед усіх народів нашої країни" (там же). Та від такого формулювання суть явища не зміняється.

Щоб теорію „керівної ролі" російського народу зробити солодшою для неросійських народів, їм говориться, про **прогресивну ролю російської держави**, яка полягає, нібито в тому, що неросійські народи, попавши до цієї держави, отримали змогу спільно з російським народом і під його керівництвом боротися проти самодержавства й поміщицько-капіталістичного ладу, особливо в період, коли до боротьби цієї приступив російський пролетаріят, большевицька партія. Про те, що народи ці, не попавши до російської держави, взагалі не були б мали потреби боротися з царським самодержавством, що за щастя попасти до цієї держави вони заплатили втратою власної державности, самостійности, заплатили мільйонами жертв, що, попавши до цієї держави вони мусіли боротися не тільки за своє соціяльне, а й національне визволення, — сталінські вельможі кажуть неросійським народам забути. Ясно чому. Бо пам'ять про це наставляє неросійські народи ворожо проти російської держави взагалі, а цього сталінські вельможі найбільше не хочуть і бояться. Вони вмовляють неросійським народам, що все їхнє нещастя приходило не від російської держави як такої (вона несла їм щастя і прогрес), а від капіталістів і поміщиків.

Та для поневолення неросійських народів цього розмежування не було й немає. Боротися проти поміщиків і капіталістів для них означало боротися за знищення російської держави, що була в руках цих поміщиків і капіталістів знаряддям придушення неросійських народів (і це большевикам добре відомо!). Так теж ці народи й робили. Вони боролися проти підкорення їх російською державою, а коли в цій нерівній боротьбі не встоялися, не переставали боротися за своє національне й соціяльне визволення, яке могло прийти тільки в результаті знищення російської держави й побудови окремих національних самостійних держав.

Щодо російського народу ніхто не стане заперечувати, що він боровся проти царського самодержавства, проти поміщиків і капіталістів (це зрештою, було в його власному інтересі) і що ця боротьба полегшувала боротьбу поневоленим не російським народам, оскільки вона послаблювала царизм. Але твердження про „керівну ролю" російського народу в цій боротьбі серед інших народів є звичайною вигадкою розпалених шовіністичних голів. Бо ж яку „керівну ролю" відограв російський народ у боротьбі

українського народу проти царських імперіялістів у XVII і XVIII ст. ст.? Де ж, спитаємо, ця „керівна роля" в „священній війні" (газавагат), що її в 20—60 роках XIX ст. вели кавказькі народи, чи в повстаннях Середної Азії (1898, 1916 рр.)? Не було і не могло бути жодної „керівної ролі". Народи ці боролися самі. Боролися завзято, по-геройськи і не потребували жодного керівництва з боку „старшого брата". Навпаки, російський народ був сліпим знаряддям у руках своїх імперіялістичних клік, які, як писав Ленін вели на війну мужиків, щоб душити свободу Угорщини, Польщі, Персії, Китаю. Російський народ боровся проти самодержавства, але тим не менше це самодержавство його руками підкорювало Україну, Кавказ, Туркестан, здушувало визвольну боротьбу українців, башкирів, кавказьких народів, поляків, навіть угорців, „щоб посилити зграю романових, бобринських, пуришкевичів". Адже ж це робила „русская армія", якій сьогодні співається гімн слави і в якій, нібито особливо проявився героїчний войовничий дух російського народу, на загарбницьких традиціях якої виховується ЧА. Адже ж все це робили ті царі-будівники, ті генільні полководці, яких підноситься зараз попід небеса. Ніхто інший, а саме Петро І наказав вирізати і спалити Батурин, а потім гонив тисячі простих українських козаків на неминучу смерть у болотах Неви. Ніхто інший, як саме цей возвеличуваний Суворов вчинив різню повсталій — Варшаві (т. зв. різня Праги).

Не вели за собою неросійських народів і російські революційні партії на початку XIX і початку XX ст. ст., в тому числі і большевицька партія. В їх діяльності не проявилася жодна „керівна роля" російського народу. Діяльність цих партій для боротьби поневолених народів Росії була шкідливою, бо всі ці партії змагали до збереження в тій чи іншій формі російської держави і боролися тільки за зміну ладу в ній. Цілі ці поневоленим народам не відповідали, бо для них єдиноправильною метою було знищення російської імперії і побудова на її руїнах власних самостійних національних держав, у яких щойно могли поневолені народи з успіхом розв'язати своє соціяльне питання. Хто з поневолених народів ішов до російських партій, зокрема до большевицької, діяв на шкоду власному народові.

От як виглядає правда про „керівну ролю" російського народу в царський період. Нам звичайно закидають, що ми свідомо злочини царів приписуємо російському народові. Ні, ми приписуємо їх тим, хто ці злочини вчинив. А, що сьогодні сталінські вельможі ці злочини ідеалізують у формі „керівної ролі" російського народу, то це тільки підтверджує імперіялістичну антинародну суть цієї теорії, а її авторів викриває як імперіялістів.

За сталінською шовіністичною теорією, „керівна роля" російського народу виявилася також і в тому, що він „перший підніс прапор великої жовтневої революції і завоював свободу не тільки для себе", а й „допо-

міг іншим народам нашої країни звільнитися від самодержавства, від поміщицько-капіталістичної експлуатації і національного гніту", що російський народ був тією силою, яка об'єднала народи нашої країни в єдину сім'ю тобто в Радянський Союз. І це поваленця поміщицько-капіталістичного ладу й утворення Радянського Союзу називається завершенням тієї „прогресивної ролі", що її відіграла російська держава.

Безперечно, жовтнева революція полегшувала звільнитися іншим поневоленим народам Росії, але в цьому звільненні не було жодної „допомоги", жодної „керівної ролі" російського народу. Боротьба поневолених народів Росії так же само полегшувала боротися російському народові за його соціяльне визволення. Якщо йдеться про об'єднання цих народів у Радянський Союз, то власне російський народ був тією „силою", яку нові большевицькі імперіялісти використали на те, щоб поневолити Україну, Грузію, Азербайджан, Білорусію, Туркестан, які були повстали до самостійного життя. І сьогодні кожний громадянин СССР бачить, що утворення і зміцнення Радянського Союзу — це ніякий прогрес, а процес реставрації російської імперії, що це період нового національно-колоніяльного гніту, здійснюваного большевицькими імперіялістами, це побудова нового клясового суспільства, нової експлуататорської системи. Допомігши цій своїй новій імперіялістичній кліці поневолити інші неросійські народи, російський народ разом із тим утратив свої свободи, свої права, так важко здобуті в жовтневій революції. Большевицькі вельможі наклали на нього ярмо зовсім не легше від поміщицько-капіталістичного. В становищі як усіх неросійських народів, так і російського народу нічого не змінилося, за винятком форм гноблення й самих гнобителів, в порівнанні з царською Росією. Не може бути жодної мови про „керівну ролю" російського народу у звільненні інших народів, коли цей народ сам не зумів утримати своїх здобутих прав, коли його знову погнали на придушення інших народів, щоб посилити, цим разом, зграю сталіних, кагановичів, молотових, беріїв, хрущових. Тут може йти тільки мова про нове поневолення неросійських народів російсько-большевицьким імперіялізмом. А коли сталінські верховоди вбачають у цьому поневоленні (на їх термінології — визволенні) „керівну ролю" російського народу, то тим самим вони приписують цей імперіялізм саме російському народові.

Якою реакційною й антинародньою є сталінська теорія „керівної ролі" російського народу, хай послужать ще такі ультрабрехливі твердження: „Російський народ високо підніс прапор свободи і рівности всіх народів, прапор справжньої демократії. Неоцінені, його провідна роля і його вклад у справу господарського і культурного відродження і розвитку народів СССР" він „вклав величезні сили і кошти в будівництво господарства національних республік" (Большевик № 10, 1945.).

Ці твердженя — це ніби найсильніший доказ прогресивної ролі російської держави, вони повинні остаточно переконати неросійські народи в

тому, що все таки вкінці кінців їм виплатилося попасти до російської імперії, бо тепер за це російський народ обсипує їх такими щедрощами, як „свобода, рівноправність, демократія, соціялістична промисловість, передове сільське господарство". Очевидно, сталінські верховоди зовсім не турбуються тим, що це найбезсоромніша брехня в живі очі. Її ж бо говориться тим, які на кожному кроці бачать у житті щось зовсім протилежне. Цю брехню безсоромно повтаряється тоді, коли в СССР потоптана всяка свобода й рівноправність народів, коли демократією не користується навіть російський народ, коли дійшло до великого занепаду культури не лише в черосійських народів а й російського народу. Про „величезні сили і кошти", що їх нібито, вклав російський народ у господарство національних республік, говориться в той час, коли багатства цих республік по-колоніяльному грабуються сталінськими вельможами і пливуть до їх метрополії — РСФСР, коли з міліярдових податків і позик, що їх платять народи національних республік, цим республікам повертаються лише незначні відрахування, коли на території РСФСР розташовуються за пляном четвертої п'ятирічки 91 % автомобільної промисловости, коли РСФСР, немаючи власної сировини, даватиме 89 % виробництва бавовняних тканин, коли РСФСР, що має однакову з УССР продукцію чавуну, має 2 рази більшу продукцію сталі, коли по 30-ти роках витрачування цих „величезних сил і коштів" з боку російського народу в Україні щойно тепер будується перший автомобільний завод, коли внаслідок судівництва „передового колгоспного сільського господарства" на Україні загинуло з голоду 7 мільйонів людей в 1932—33 рр., коли рік-річно за допомогою колгоспної системи з України грабується мільйони тонн збіжжя, коли зараз внаслідок цього грабежу, в Україні знову збирає нові великі жертви голод.

Так виглядає в зіставленні з фактами життя, життя, що протікає на наших очах, сталінська теорія про „керівну ролю" російського народу в большевицький період. Реакційна імперіялістична суть цієї теорії аж надто очевидна. Тому й немає вже потреби спинятися над „керівною ролею" російського народу під час війни з гітлерівською Німеччиною. Під час цієї війни російський народ дістав визнання своєї керівної ролі не з боку всіх інших неросійських народів. Він дістав це визнання з боку сталінських вельмож, які, скрахувавши ідейно, завернули до проповіді „найвидатнішости" російського народу і його „керівної ролі", до роздмухування російського шовінізму, щоб знайти в цьому шовінізмі опертя й виправдання свого імперіялізму. Поневолених народів ніхто про жодне визнання не питав. Народи СССР не мали за що визнавати „керівної ролі" російського народу, бо такої взагалі не було й немає, якщо під нею не розуміти російського імперіялізму.

Роздмухуючи російський шовінізм, сталінські вельможі, не тільки пропагандивно діють на російський народ. Вони не лише лоскочуть його російську гордість і самозакоханість. Цього було б мало, до того ж в об-

становці, де кожний крок дійсности є кричучим запереченням того, що пишеться й говориться. Сталінські вельможі дають змогу частині російського народу „вкусити матеріяльних благ" „керівної ролі".

Росіяни становлять основу правлячої большевицької партії. Всі члени партії неросіяни — це, по суті, повністю зрусифіковані „інородці", які нічого спільного із своїми народами не мають. **Росіяне „становлять основне ядро"** червоної армії, яка являється чисто російською армією, як і царська, хоч усі інші народи відбувають у ній службу. „Вони (росіяни О. Г.) займають провідне становище в когорті сталінських полководців". Серед такої спеціяльно створеної високо упривілейованої групи, як т. зв. герої Радянського Союзу, з загального числа (на 1.І.1945 р.) 6134 — росіян було 4123.

В адміністративному апараті зайняли росіяни посади не лише в РСФСР. У всіх союзних республіках вони становлять високий процент службовців. Тут вони в першу чергу займають керівні пости. Величезний за своїми розмірами сталінський апарат насильства — НКВД і НКГБ — складений майже виключно з росіян.

У господарському житті всіх національних республік панівна роля належить росіянам, і то не лише тоді, коли йдеться про керівництво цим життям, а також і про робітничі кадри. Росіяни становлять подавляючу більшість кваліфікованих робітників, а їх резервуаром для всіх національних республік являється РСФСР. Крім цього, трактування РСФСР при розбудові господарського життя як метрополії дає зовсім зрозуміло, великі переваги росіянам.

Навіть у культурному житті в національних республіках за росіянами забезпечується перевага, нпр., росіяни, наслані РСФСР, становлять поважне число викладачів вузів, росіяни очолюють важливі культурні установи неросійських народів і т. д.

Таким чином росіянам говориться не про якусь абстрактну „керівну ролю", яка випливає з благородности російського народу й лише благородністю позначається в житті. Ні, їм практично дається змогу сповняти таку „керівну ролю", залучуючи частину російського народу до імперіялістичного апарату гноблення, ділячись із нею плодами імперіялістичної політики й колоніяльного грабежу. Інша справа, що це вже не є така благородна „керівна роля", як її намагаються змалювати сталінські вельможі, а звичайна імперіялістична роля, чого мусять бути свідомі як всі поневолені неросійські народи, так і самі росіяни.

Як виглядає практично політика з „керівною ролею" російського народу і її пропагандивне вибілювання, покажемо на такому прикладі. На території РСФСР скупчуються всі найважливіші промислово-економічні центри й вишколюються великі кадри кваліфікованих робітників. Опісля цих робітників розсилається по національних республіках, в яких штучно спиняється ріст власних кваліфікованих кадрів. Тоді росіянам говориться так: „Бачите, ви займаєте перше місце, вам належиться керівна роля, бо ви сини великого російського народу, ви належите до найвидатнішої нації серед усіх націй. Це вам належить поправу, пам'ятайте про це, будьте горді й гідно сповняйте оцю керівну ролю серед менше видатних народів, які без вас нічого самі зробити не можуть". Неросіянам в свою чергу говориться так: „Бачите, який російський народ передовий, культурний, і яких він має фахівців спеціялістів а ви всього цього не маєте. Але не журіться, російський народ добрий, вінже ж ваш найстарший брат, він вам прислав і ще пришле своїх кваліфікованих робітників, які вам допоможуть побудувати й відбудувати свою промисловість, чого б ви самі ніяк не могли зробити. На те, що кваліфіковані російські робітники одержують вищу зарплату, ніж ви, не звертайте уваги, їм це належиться поправу, вони ж кваліфіковані, вони допомагають вам розбудовувати ваше господарство. За це — ви повинні їм тільки дякувати, їх любити і шанувати". В результаті такої „допомоги" з боку російського народу Україна, нпр., і досі не має потрібної кількости кваліфікованих робітників-українців — а РСФСР увесь час має їх назвиж, так може послати їх не тільки Україні, а й усім іншим республікам.

Ось як виглядає в житті проповідувана сталінськими вельможами теорія „керівної ролі" російського народу! З одного боку, сталінські імперіялісти одурманюють нею неросійські народи і прикривають перед ними свій імперіялізм, з другого боку, можна сказати за Леніном, російський народ деморалізують, принижують, обезчещують, проституюють його, привчаючи до гноблення чужих народів, привчаючи прикривати свою ганьбу лицемірними, ніби патріотичними фразами і фактично спираються на частину російського народу в гнобленні всіх інших народів.

Розпалювання шовінізму в російському народі — це один бік медалі, а другим її боком є русифікаційна політика щодо неросійських народів, яка проводиться сьогодні з такою гарячковістю і з такою безоглядністю й насильством, які далеко лишають позаду найжорстокіших царських русифікаторів. Сталінські верховоди не гребують жодними засобами, а якщо йдеться про їх винахідливість у цьому відношенні і перфідність, то вони не мають під цим поглядом собі рівних.

В першу чергу русифікація здійснюється за допомогою **систематичного фізичного винищування неросійських народів** і насильним насаджуванням російського елементу на неросійських землях. Знищується не поодинокі одиниці, а цілі народи.

Всі пам'ятають опублікований 25. VI. 1946 р. закон Верховної Ради РСФСР, який затвердив „переселення" в інші райони СССР двох народів: кримських татар і чеченців, — та скасував чечено-інгуську і кримську автономні республіки. Це „переселення" — це ніщо інше, як фізичне знищення цих народів. Форми, якими воно переводилося, переходять межі уяви. Кого не розстріляно, не запроторено в тюрми, того без жодно-

го майна насильно вивезено у сибірські тундри на повільне конання. Два історичні народи, відомі своєю героїчною боротьбою, перестали існувати, а їх батьківщина, їх рідні землі, заселені сьогодні росіянами. Тим самим два важливі стратегічно-економічні пункти — Крим і Грозний — стали тепер повністю російськими. Довершилось те, чого не вспіли доконати царські колонізатори, при тому довершилося це в XX сторіччі, методами, що переходять методи часів найжорстокішої колоніяльної політики.

Тут варто ще спинитися над тими аргументами, що їх придумали для цього „переселення" сталінські верховоди. Вони пояснюють це тим, що в той час, коли народи СССР захищали свою незалежність... „багато чеченців і кримських татар за підмовою німецьких агентів вступили в організовані німцями добровільні загони і разом із німецькими військами вели збройну боротьбу проти частин Червоної Армії, а також за вказівкою німців створювали диверсійні банди для боротьби з радянською владою в тилу, **при чому основна маса населення Чечено-Інгуської і Кримської АРСР не чинила опору** (підкр. О. Г.) цим зрадникам батьківщини" (закон про скасування Чечено-Інгуської АРСР і про перетворення Кримської АРСР у Кримську обл.).

Так виглядає офіційне пояснення. Насправді було воно зовсім інакше. Німецько-большевицька війна, наближення фронту, перехід фронту зроджували перед усіма поневоленими народами СССР надії на своє визволення. Також кримські татари й чеченці, які ніколи не зрікалися своїх відвічних прагнень до волі, які палко ненавиділи російсько-большевицьких поневолювачів, що обернули їх землі в колонії, а їх — в колоніяльних рабів, вхопилися за зброю і повстали до боротьби. Ці народи прагнули свого визволення, і ті, що піднялися за нього на боротьбу, не були жодними німецькими вислужниками. Війну, фронт вони розглядали лише як моменти, що полегшували їм їхню визвольну боротьбу. Те, що основна маса населення Чечено-Інгуської і Кримської АРСР не чинила опору цим ніби зрадникам, як це самі признали сталінські верховоди, в найвищій мірі свідчить про те, що боротьба ця була в народі популярною, що народ її підтримував, що вона була тим самим народньо-визвольною. Вона свідчить про те, що ввесь народ не хотів жити в сталінському ярмі, що його ним понад 25 років ущасливлювали кремлівські можновладці. Боротьба ця була свобідним виявом здавлюваної волі цих народів. Сталінські вельможі не дозволили їм „самовизначитись" чи „відділитись", як на це дають „право" в своїй „найдемократичнішій конституції", але за такі бажання на страх для інших жорстоко після своєї перемоги покарали їх.

Твердження нібито, боротьба чеченців і татар велася за підмовою німецьких агентів, — це брехня, потрібна для оправдання „переселення" цих народів, тобто фізичного винищення тих народів. Це підлість того самого роду, що її бачимо по відношенні до українського народу, справедлива визвольна боротьба якого також найбезсоромніше заплямовується як німецька агентура. Якщо ж ідеться про добровольчі батальйони, то в них були не тільки чеченці і кримські татари, а й усі інші народи СССР, яких ненависть до большевизму зручно використовували німці, а з росіян була створена спеціяльна армія — Русская Освободительная Армия (РОА). Та й багато з тих, що були в добровольчих батальйонах боролися проти німців, нпр., багато чеченців, інгушів, татар перейшли до УПА і в її лавах боролися проти гітлерівських і сталінських імперіялістів.

Ми навмисне довше спинилися над цими двома фактами, бо вони надзвичайно вимовні для большевицької русифікаційної політики, вони прямо клясичні як приклади, до того ж вони були офіційно проголошені й не лишають навіть у найбільш недовірливих (такі передусім знаходяться поза межами СССР) жодних сумнівів. Та це не означає, що це випадкові, відірвані безпрецедентні для большевицької дійсности факти. Ні, безпрецедентні вони в одному відношенні — офіційному опублікованні. А поза тим таке винищування, яке стрінуло кримських татар і чеченців в СССР, загальне й особливо посилене останнім часом. Різниця лише в тому, що не всі народи такі малі як чеченці чи татари, щоб їх можна всіх „переселити". Винищування всіх інших більших народів переводиться пляново і систематично.

Зокрема винищується жорстоко український народ, який ніколи не переставав боротися за своє визволення, який сьогодні, вже п'ятий рік, продовжує свою збройну повстанську боротьбу. До 1940 р. большевики знищили біля 12 мільйонів українців, в тому числі внаслідок штучно викликаного голоду в 1932—33 рр. 6—7 мільйонів. При своєму відступі з України в 1941 р. вони вимордували по тюрмах усіх в'язнів. Для винищування українського народу сталінські імперіялісти використали війну: вони гонили своїми „заградительными отрядами" українців у найгірший вогонь, в найнебезпечніші місця, що потягли за собою найбільші жертви. За три роки нової большевицької окупації большевики розстріляли, замордували, посадили в тюрми та заслали в Сибір понад 1 мільйон українців. Зараз вони викликали новий голод, який потягне нові мільйони жертв. Для задоволення потреби в робочій силі для розбудови промисловости Сибіру плянується (частинно вже реалізується) велике переселення робітників з України на Урал і Сибір. Такі переселення не є новина для України. Вони вже нераз відбувалися. Коли большевицькі можновладці чваняться своїми колонізаційними успіхами Сибіру, то власне ці успіхи є результатом таких от насильних переселювань. Ось в яких страшних, жахливих цифрах виявляється фізичне винищування українського народу.

В той же час на Україну хмарою посилається російський елемент, головно до міст і промислових осередків. Вистачить зазначити, що виселені з поляків міста Західної України, в яких вони жили у великій кількості,

го майна насильно вивезено у сибірські тундри на повільне конання. Два історичні народи, відомі своєю героїчною боротьбою, перестали існувати, а їх батьківщина, їх рідні землі, заселені сьогодні росіянами. Тим самим два важливі стратегічно-економічні пункти — Крим і Грозний — стали тепер повністю російськими. Довершилось те, чого не вспіли доконати царські колонізатори, при тому довершилося це в XX сторіччі, методами, що переходять методи часів найжорстокішої колоніяльної політики.

Тут варто ще спинитися над тими аргументами, що їх придумали для цього „переселення" сталінські верховоди. Вони пояснюють це тим, що в той час, коли народи СССР захищали свою незалежність... „багато чеченців і кримських татар за підмовою німецьких агентів вступили в організовані німцями добровільні загони, і разом із німецькими військами вели збройну боротьбу проти частин Червоної Армії, а також за вказівкою німців створювали диверсійні банди для боротьби з радянською владою в тилу, **при чому основна маса населення Чечено-Інгуської і Кримської АРСР не чинила опору** (підкр. О. Г.) цим зрадникам батьківщини" (закон про скасування Чечено-Інгуської АРСР і про перетворення Кримської АРСР у Кримську обл.).

Так виглядає офіційне пояснення. Насправді було воно зовсім інакше. Німецько-большевицька війна, наближення фронту, перехід фронту зродживали перед усіма поневоленими народами СССР надії на своє визволення. Також кримські татари й чеченці, які ніколи не зрікалися своїх відвічних прагнень до волі, які палко ненавиділи російсько-большевицьких поневолювачів, що обернули їх землі в колонії, а їх — в колоніяльних рабів, вхопилися за зброю і повстали до боротьби. Ці народи прагнули свого визволення, і ті, що піднялися за нього на боротьбу, не були жодними німецькими вислужниками. Війну, фронт вони розглядали лише як моменти, що полегшували їм їхню визвольну боротьбу. Те, що основна маса населення Чечено-Інгуської і Кримської АРСР не чинила опору цим нібито зрадникам, як це самі признали сталінські верховоди, в найвищій мірі свідчить про те, що боротьба ця була в народі популярною, що народ її підтримував, що вона була тим самим народньо-визвольною. Вона свідчить про те, що ввесь народ не хотів жити в сталінському ярмі, що його ним понад 25 років ущасливлювали кремлівські можновладці. Боротьба ця була свобідним виявом здавлюваної волі цих народів. Сталінські вельможі не дозволили їм „самовизначитись" чи „відділитись", як на це дають „право" в своїй „найдемократичнішій конституції", але за такі бажання на страх для інших жорстоко після своєї перемоги покарали їх.

Твердження нібито, боротьба чеченців і татар велася за підмовою німецьких агентів, — це брехня, потрібна для оправдання „переселення" цих народів, тобто фізичного винищення тих народів. Це підлість того самого роду, що її бачимо по відношенні до українського народу, справедлива визвольна боротьба якого також найбезсоромніше заплямовується як німецька агентура. Якщо ж ідеться про добровольчі батальйони, то в них були не тільки чеченці і кримські татари, а й усі інші народи СССР, яких ненависть до большевизму зручно використовували німці, а з росіян була створена спеціяльна армія — Русская Освободительная Армия (РОА). Та й багато з тих, що були в добровольчих батальйонах боролися проти німців, нпр., багато чеченів, інгушів, татар перейшли до УПА і в її лавах боролися проти гітлерівських і сталінських імперіялістів.

Ми навмисне довше спинилися над цими двома фактами, бо вони надзвичайно вимовні для большевицької русифікаційної політики, вони прямо клясичні як приклади, до того ж вони були офіційно проголошені й не лишають навіть у найбільш недовірливих (такі передусім знаходяться поза межами СССР) жодних сумнівів. Та це не означає, що це випадкові, відірвані безпрецедентні для большевицької дійсности факти. Ні, безпрецедентні вони в одному відношенні — офіційному опублікованні. А поза тим таке винищування, яке стрінуло кримських татар і чеченців в СССР, загальне й особливо посилене останнім часом. Різниця лише в тому, що не всі народи такі малі як чеченці чи татари, щоб їх можна всіх „переселити". Винищування всіх інших більших народів переводиться пляново і систематично.

Зокрема винищується жорстоко український народ, який ніколи не переставав боротися за своє визволення, який сьогодні, вже п'ятий рік, продовжує свою збройну повстанську боротьбу. До 1940 р. большевики знищили біля 12 мільйонів українців, в тому числі внаслідок штучно викликаного голоду в 1932—33 рр. 6—7 мільйонів. При свойому відступі з України в 1941 р. вони вимордували по тюрмах усіх в'язнів. Для винищування українського народу сталінські імперіялісти використали війну: вони гонили своїми „заградительными отрядами" українців у найгірший вогонь, в найнебезпечніші місця, що потягли за собою найбільші жертви. За три роки нової большевицької окупації большевики розстріляли, замордували, посадили в тюрми та заслали в Сибір понад 1 мільйон українців. Зараз вони викликали новий голод, який потягне нові мільйони жертв. Для задоволення потреби в робочій силі для розбудови промисловости Сибіру плянується (частинно вже реалізується) велике переселення робітників з України на Урал і Сибір. Такі переселення не є новина для України. Вони вже нераз відбувалися. Коли большевицькі можновладці чваняться своїми колонізаційними успіхами Сибіру, то власне ці успіхи є результатом таких то насильних переселювань. Ось в яких страшних, жахливих цифрах малюється фізичне винищування українського народу.

В той же час на Україну хмарою посилається російський елемент, головно до міст і промислових осередків. Вистачить зазначити, що виселені з поляків міста Західної України, в яких вони жили у великій кількості,

зараз повністю заселюються росіянами. Львів, Тернопіль, Рівне й інші міста прибрали сьогодні вже чисто російське обличчя. Міста Східньої України є вже такими давно. Зрусифіковані царською Росією, вони такими залишилися й тепер і, як колись, являються бастіонами русифікації, розсадниками російських впливів на Україні.

Поруч насильного винищування й насильного насаджування російського елементу, йде сьогодні посилений наступ, найбільший з усіх дотепершніх, на духовно-культурне життя неросійських народів, на саму душу цих народів. Метою цього наступу є: **1) прищепити неросійським народам почуття меншевартости; 2) прищепити почуття рабської пошани до російського народу як „старшого брата", як „керівної нації".** Це, в свою чергу, має метою: полегшити асиміляцію цих народів, зменшити їх духовно-моральну відпорність, підірвати духовні основи визвольної боротьби цих народів, нарешті, прикрити ширмою „допомоги" і „керівної ролі" російського народу голий сталінський імперіялізм.

Під кутом цієї посиленої русифікації переводиться сьогодні **радикальну ревізію** (із численних, які були досі, найрадикальнішу) **історії, літератури, мистецтва, мови, преси, мислення,** оскільки воно також підлягає в СССР контролі. Майже кожний місяць 1946 р. приносив у цьому напрямі якусь постанову ЦК ВКП(б)У. Ось деякі з них: „Про перекручення і помилки в висвітленні історії української літератури в „Нарисі історії української літератури", „Про репертуар драматичних і оперних театрів у УССР і заходи до його поліпшення", „Про журнал Вітчизна". Наступ цей ведеться під кличем боротьби проти „націоналістичних перекручень", проти впливу „концепцій Грушевського і Єфремова", „за науковий, марксистсько-ленінський підхід", за „загальне підвищення художнього та ідейного рівня багатьох літературних творів театральних постановок, кінокартин".

Зрозуміло, що „пілкуванню" про **історію України** відведено найбільше уваги, бо ж власне вона (історія) будить і формує національну свідомість, пригадує велич минулого, закликає до здійснення прагнень і заповітів предків, на ній виховується молодь. Цим разом сталінські вельможі вирішили докорінно сфальшувати історію України, цілковито достроїти її до вимог своєї русифікаційної політики. Протягом большевицького режиму на Україні, історія України переходить вже різні „виправлення", але в наслідок тих, які переводяться зараз, вона зовсім вихолощується зо всякої науковости і об'єктивности.

Першим кроком у цьому напрямі була нагінка, а в слід за тим і стягнення з обігу підручника „Короткого курсу історії України", що вийшов в 1940 р., і першого тому 4-томного курсу „Історії України" для ВУЗів, виданого в 1943 р. Інститутом Історії при АН УССР, а далі „висунено вимоги" знести Інститут Історії України, мовляв, він звужує діяльність Інституту

й обмежує її тільки до питань історії України. (Слід сподіватися незабаром реалізації цеї вимоги.)

Обидва згадані підручники, хоч і так уже сильно зрусифіковані, не відповідали сьогоднішнім вимогам, особливо у висвітленні походження українського народу, Переяславського договору, українсько-російських відносин по Переяславському договорі. Так, нпр., Переяславський договір висвітлюється в них як„менше зло" для України, але все таки зло. А що такого твердження не можна ніяк привести в відповідальність із „теорією вищости", керівної ролі" і „допомоги" російського народу, тому його оголошено ненауковим, немарксистським, а націоналістичним перекрученням.

Ось як кається за ці „перекручення" головний редактор обох історій проф. Петровський: „...цілком правильною є вказівка газети Управління і пропаганди й агітації ЦК ВКП(б) „Культура і жизнь" про те, що за останні роки на Україні видано ряд книг і опубліковано ряд статей у питаннях історії в яких містяться серіозні помилки буржуазно,-націоналістичного характеру. Зокрема це стосується першого тому „Історія України", що був підготовлений Інститутом Історії Академії Наук УССР і вийшов за редакцією автора цієї статті (тобто Петровського — О. Г.)... Наш обов'язок піддати ці хиби й помилки суворій критиці. Історики України не повинні лишити від теорії Грушевського каменя на камені" („Радянська Україна № 147, 1946 р.). От як виглядає вільна наука УССР! Не інакше примушується стати на „марксистську" точку зору і проф. Крип'якевича, Кордубу, Терлецького, цих ще нових громадян СССР, „неознайомлених" з марксизмом.

Найновіші виправлення в історії України зводиться до таких основних положень: **Київська Русь** — це твір не українського народу, а російського, українського й білоруського, при чому „керівна роля" належала в ній російському народові; Переяславська угода, або, як її називають „приєднання України до Росії" — це найбільше щастя для України, вона відповідала „споконвічним" прагненням українського народу до воз'єднання з російським народом, завдяки „допомозі", під „керівництвом" російського народу український народ звільнився від гніту самодержавства і, ввійшовши до складу Радянського Союзу, побудував свою соціялістичну державу; історію України треба розглядати в нерозривному зв'язку з історією російського народу, „при чому завжди треба пам'ятати, що основну, найважливішу ролю... відогравав „старший брат" — російський народ..." („Радянська Україна" № 147, 1946 р.); „прагнення до воз'єднання з російським народом" є закономірним для історії України; дотримуватися клясового підходу.

З черги ми розглянемо всі ці „виправлення", щоб побачити, що цим шляхом хочуть сталінські імперіялісти осягнути, і то тим більше, що ці „виправлення" стосуються не тільки до історії, а також і до історії літератури, літератури взагалі, масової пропаганди.

Ми вже вказували, що дочеплення російського народу до Київської Держави, твору чисто українського, потрібно було, щоб задовольнити російську шовіністичну самозакоханість, щоб збільшити велич історії російського народу, щоб тим шляхом поповнити „докази" про „найвидатнішість" російського народу. Це штучне дочеплення має також на меті поширити право „керівної ролі" „опіки" російського народу на найстарший період нашої історії (Київську Русь), щоб потім могти вивести звідси одну закономірну лінію „керівної ролі" російського народу щодо українського на протязі цілої історії, лінію „відвічного прагнення українського народу до воз'єднання з російським народом". Простіше, це потрібно для того, щоб виправдувати російський імперіялізм, загарбання України як в царський, так і в большевицький період, виходячи при тому із найдавніших часів нашої історії.

Переяславський договір, заключений Хмельницьким з московським царем, був у дійсності звичайним політичним союзом, заключеним з метою боротьби проти Польщі. Большевицькі імперіялісти тому називають його „приєднанням України до Росії" (до речі тут буде згадати, що термін „приєднання" створила царська історіографія), щоб виправдати загарбання України Росією, що після цього договору наступило. Бо ж власне московські царі, обмежуючи крок за кроком статті Переяславського договору, шляхом збройного насильства і підлого обману повністю поневолили Україну. Назвавши це загарбання „воз'єднанням", до того ж здійсненням „відвічних прагнень українського народу", виведених ще з часів Київської Руси (от до чого придається теорія про спільність Київської Руси!), дається повне виправдання цього загарбання. За таким сталінським висвітленням Переяславського договору виходить, що не московські царі „приєднали" Україну до російської держави, а український народ сам, по своїй „добровільній волі" об'єднався з російським народом. Що більше, таке „приєднання" було для нього спасенням, найбільшим щастям. Немає потреби багато доказувати, як це щастя виглядало. Це було обмеження політичних прав Української Козацької Республіки, закріпачення вільного досі українського селянства і козацтва, це було зруйнування гордости українського народу — Запорозької Січі (1775 р.), це було знищення української культури, підпорядкування російському патріярхові української церкви (1687 р.), це було масове винищування українського народу на роботах і воєнних походах, це був нечуваний економічний грабіж, насильне насаджування на Україну царських байструків, це було, нарешті, повне знищення всяких ознак самостійности України, це була повна анексія України (1782 р.). Ось яке це щастя. Його дальшим наслідком було те, що в другій половині XVIII і на початку XIX ст. ст. український народ був зведений до етнографічного поняття, і тільки творчий дух українського народу, незнищима сила української нації, які потрапили видати зі себе Шевченка, забезпечили нам повне, бурхливе відродження.

Вищеперераховані наслідки „приєднання" України до Росії вимовно говорять про „допомогу" російського народу за ввесь період після Переяславського договору. Вона була так „видатною", що завдяки їй Україна, ні менше ні більше, стала звичайною колонією російської імперії. І не ми, націоналісти, робимо сумну славу російському народові, роблять її сталінські вельможі, автори теорії „керівної ролі" російського народу. Бо ж оскільки ця „керівна роля" здійснювалася на протязі всієї історії, оскільки вона найсильніше проявилася, між іншим, в складанні російської держави, то ж вона здійснювалася і в період по Переяславському договорі, в період поступового загарбання України і ліквідації самостійности Козацької Республіки. Незручність цього становища сталінські фальсифікатори історії розуміють і про „допомогу' саме в цей період вони говорять туманно, збуваючи фразами, незабуваючи застерегтися, що російський народ не відповідає за злочини царів, одночасно зовсім не журячись, що в цих застереженнях не має жодної послідовности.

Далеко більше вони цвенькають про цю „допомогу" і „керівну ролю" вже в **період українського відродження** і народження російського демократичного руху. Хоч і тут не мають у доказ своєї теорії „керівної ролі" і „допомоги" російського народу будьяких серйозних аргументів, для них вистачає голослівно покликатися на Чернишевського, Белінського, Добролюбова як, нібито, на зовсім вистачаючі аргументи. Те, що Шевченко знався з Чернишевським, що Франко, будучи об'єктивним, позитивно висловлювався про деякі досягнення російської думки і її окремих представників, те, що Горький був особисто знакомий із Коцюбинським, — найсильніші большевицькі аргументи про „допомогу", „дружбу" російського народу з українським. Для всіх незапаморочених шовінізмом, нормальних людей, не тільки такі знайомства, а й навіть більші чи менші впливи — це ще ніяка підстава до того, щоб твердити про „допомогу" і „керівну ролю" одного народу щодо другого. Скажімо, нпр., з факту знайомства якогось французького й німецького письменників чи навіть впливу одного з них на другого, нікому й на голову не спадає (за винятком хіба гітлерівських расистів) твердити про „керівну ролю", „допомогу" німецького народу щодо французького чи навпаки. Що саме того роду аргумент вибрали большевики, найкраще підтверджує натягненість і слабість їхньої теорії з одного боку, і расистсько-імперіялістичну суть її з другого боку. А крім цього, як би хоч усі вищеперераховані були справжніми друзями українського народу, а то, нпр., Белінський, якого сьогодні ставлять у перший ряд цих друзів, саме найбільше накидався на українську літературу, саме він найбруднішою лайкою нападав на Гребінку, Куліша і Шевченка.

В травні 1841 р. Белінський помістив в „Отечественных Записках" статтю і рецензію на Гребінчину „Ластівку" і Основяненкове „Сватання", в яких дуже гостро виступив проти української мови і впровадження її

до літератури. 3. 8. 1741 р. він писав до Н. Х. Кетчера: „Прочитавши „Ластівку" і „Сніп", я зрозумів усю достойність борщу, сала і галушок..." 1842 р. на ножі прийняв Бєлінський Шевченкові „Гайдамаки", а ось як писав у грудні 1847 р. в листі П. Анненкову до Парижа з приводу „Сну" Шевченка: „Віра може з Шевченка зробити навіть мученика за волю. Та здоровий розум повинен бачити у Шевченкові осла, дурня й нікчемну людину, понадто гіркого п'яницю, аматора горілки й хахлацького патріотизму. Той хахлацький радикал написав два пасквілі, один на Государя Імператора, другий — Государицю Імператрицю... Коли цар прочитав пасквіль на царицю, спалахнув великим гнівом... я не читав тих пасквілів і ніхто з моїх знайомих їх не читав (що, між іншим, не доводить, що вони зовсім погані, а тільки тривіяльні і дурні), але я переконаний, що пасквіль на царицю обурливо гидкий. Шевченка вислано на Кавказ салдатом. Мені його не шкода: якби я був суддею, я зробив би не менше. Я почуваю особливу ворожнечу до таких лібералів. Вони вороги всякого успіху... Одна свиня з хахлацьких лібералів, якийсь Кулеш (що за свиняче прізвище!), в журналі „Звездочка", що його видає Ішімова для дітей, надрукував історію „Малоросії" де сказав, що „Малоросія" мусить або відірватися від Росії, або пропасти. Цензора Куторгу, що пропустив її, нечитаючи, засадили у в'язницю. От, що роблять ці скоти, безмізкі лібеpальчики! Осоружні вони мені ті хахли! Що ж, барани ліберальничають в ім'я галушок і вареників із свинячим салом" (зі „Сьогочасне й минуле", Вісник Українознавства НТШ, III-IV, 1939 р., Львів).

Щодо того, що під керівництвом російського народу український народ повалив поміщицько-капіталістичний лад і побудував свою соціялістичну державу, то про безглуздість такого базікання ми вже говорили в іншому місці. Тут ще раз підкреслимо, що жодної держави, а тим більше соціялістичної, український народ під керівництвом російського народу не побудував. Навпаки, большевицька партія, яка перейняла на себе традиції царських імперіялістів, спираючись на російський народ, довела до нового поневолення українського і всіх інших народів СССР, до побудови нової колоніяльно-експлуататорської системи, до відновлення старої російської імперії, яку лише переіменовано на СССР. Тому, хто в цьому вбачає „керівну ролю" і „допомогу" російського народу, той робить погану послугу російському народові, бо він усі злочини, що випливають із цього факту перетягає на російський народ. Так власне роблять сталінські вельможі.

„Вказівка" кремлівських верховодів про те, що історію України треба розглядати в тісному зв'язку з історією Росії, пам'ятаючи постійно про „керівну ролю" російського народу, має метою в основі підірвати самостійність історичного розвитку українського народу, щоб тим самим „доказати", що й дальші змагання до самостійности України є, нібито, реакційними, невластивими українському народові, який завжди хотів тільки

жити разом із російським народом. Таке висвітлення цілковито направлене також на доказ меншевартости українського народу. Без російського народу український народ не мав би Київської Держави (властиво не був би молодшим спільником до цієї держави), не побудував би Січі, Козацької Республіки, без видатної допомоги російського народу його були б з'їли пооляки, шведи, німці, турки, антанта, а так російський народ урятував нас. Коли б російський народ не вів був нас за руку („керівна роля"), ми були б і не відродилися, без його „допомоги" ми б не мали Котляревського, Шевченка, Франка, Лесі Українки, Коцюбинського і т. д. Якщо так, то повстає питання: що ж ми на протязі історії зробили самі, де ми обійшлися без „допомоги" „старшого брата", що ж в такому разі вартий український народ? Коли розглядати історію України в тісному зв'язку з історією Росії, пам'ятаючи при тому про „керівну ролю" російського народу, виходить, що на протязі нашої тисячорічної історії ми не зробили самі нічого, що ми самі нездібні обороняти себе, що все, що маємо, досягли тільки завдяки „допомозі" великого російського народу, у якого є ясний розум, стійкий характер і терпіння, державнотворчі здібності, войовничість і працьовитість. Український народ усіх цих якостей не має, він і недержавнотворчий, і не войовничий і не працьовитий (він має нижчу якість працьовитости — чорноробочість), і єдина його найкраща прикмета — це прагнення жити разом із російським народом. Звідси і сталінський висновок: український народ і дальше не може жити своїм власним самостійним життям, ідея Самостійности Української Держави це вигадка чужоземних агентів — українських націоналістів, українському народові повністю відповідає така „держава" як УССР, бо тут він має при собі „старшого брата", який завжди порадить, покерує, оборонить.

Таку саму мету переслідує і твердження про **закономірність розвитку історії українського народу**, яка полягає, нібито, в тому, що силою суспільних законів цей розвиток іде в напрямі „воз'єднання" українського народу з великим російським народом. Цю нову закономірність сталінські теоретики відкрили приблизно в 1943—44 рр. і, очевидно, вона повинна бути оголошена за таку, що збагатила марксистсько-ленінську теорію ще одним цінним здобутком, за таку, що блискуче підтвердила ленінсько-сталінські передбачення, а її автор повинен бути оголошений — геніяльним (крутієм і брехуном). Ця теза з закономірністю є ще тим вигідна, що вона звільняє від обов'язку доказувати, бо раз щось є закономірним — а що воно таким є, то про це говорить большевицька партія, яка єдина знає секрет викривання таких „закономірностей" і вміє керувати суспільними законами розвитку (це провірено емпірично), — то тим самим немає в цьому жодних сумнівів і дискусій. Советський громадянин, від академіка-історика до домогосподарки, мусить вірити, що так воно є. Хто думав би інакше, той не марксист, той агент, зрадник власного народу.

В першу чергу, на основі цієї сталінської закономірности, український народ мусить вірити, що йому від віків притаманне прагнення жити з ро-

сійським народом, тобто бути поневоленим у російській державі, що загарбання України Росією є закономірним для української історії, що його поневолення — це найбільше щастя для українського наорду, бо в наслідку цього поневолення він мав змогу жити разом з російським народом. Те, що ця імперія гнобила його, — це дрібниця, а зрештою, російський народ у цьому не винен, він не був „тюремщиком", а „старшим братом". Можна б подумати, що російський народ уже від початків свого виникнення був запліднений ідеями марксизму, що йому чуже було всяке почуття національного гноблення. Сталінські вельможі забувають (свідомо, бо це роблять сьогодні самі), що російський народ не тільки був знаряддям загарбницької колоніяльної політики царських імперіялістів, а що царизм також привчав російський народ до гноблення чужих народів, він деморалізував і розбещував його.

Що ж означає **клясовий підхід?** Ми вже бачили при обговоренні питання „найвидатнішости" російського народу, що цей підхід стосується зовсім довільно. В числі вивищуваних є не самі представники пригноблених кляс, а й найреакційніші представники самодержавства і поміщицько-капіталістичного ладу, та й кати імперіялісти, як Іван Грозний (засновник самодержавства) чи Петро І (засновник російської імперії). В історії Росії клясовий підхід сьогодні менше потрібний і завжди йде в кут, коли стоїть справа величі російського народу, коли для цієї цілі необхідно притягнути і представників експлуататорських кляс.

В історії України, за русифікаторськими виправленнями, говориться, що клясові інтереси захищали, нпр., Виговський, Дорошенко, Мазепа. Вони, „відбиваючи клясові інтереси групи українських старшин-феодалів, прагнули надіти на Україну іноземне ярмо лише для того, щоб цим зміцнити свої клясові позиції, одержати більше можливостей для експлуатації українського селянства" („Радянська Україна" № 177, 1946 р.).

Те, що після Переяславського договору московські царі насадили на Україну своїх князів і дворян, що роздали землю своїм вислужникам самойловичам, кочубеям, те, що, нарешті, спираючись на них, довели до повного закріпачення вільного українського селянства, то це вже ніби не клясові інтереси і не експлуатація українського селянства, а щастя для нього. Очевидно, так безсоромно брехати і крутити можуть тільки большевицькі імперіялісти.

Скажемо ще кілька слів про „іноземне ярмо", бо ж і Виговський, і Дорошенко, і Мазепа не просто хотіли скріпити свої клясові позиції, а „прагнули" надіти на Україну „іноземне ярмо". „Виговський хотів підкорити Україну шляхетській Польщі..., Петро Дорошенко... султанській Туреччині... Мазепа... Польщі і Швеції" (там же). Тільки ті, хто прагнув „приєднання" України до Росії, хто „допомагав" цьому „приєднанню" не прагнули надіти на Україну іноземне ярмо. Іншими словами, ярмо царської Росії, яке надіто на Україну по Переяславському договорі, — це ніби і не ярмо, і що цей термін (так наче б між ярмами була яка різниця) відноситься тільки до шляхетської Польщі, султанської Туреччини, баронської Швеції, а ніяк не до царської Росії. Як бачимо, „іноземне ярмо" — це пугало, призначене для залякування і обдурманювання українського народу, з одного боку, і для зводження наклепів на визначних керівників визвольної боротьби українського народу — з другого боку. І тому Виговський, Дорошенко (названий народом „сонцем руїни"), Мазепа, які прагнули самостійности України, які, рятуючи ослаблену війнами молоду Козацьку Державу перед зазіханням Москви, шукали союзників у Польщі, Туреччині чи Швеції, але ніколи не хотіли віддати України в польське, турецьке чи шведське ярмо, називаються зрадниками російського (і при чому тут російський?!) і українського народів, бо вони, нібито, хотіли „надіти на Україну іноземне ярмо".

А тепер зробимо висновок. Клясовий підхід до історії України — це засіб обезцінювати ту частину історії України, яка говорить про боротьбу українського народу проти Росії, це засіб вибілити всіх агентів і вислужників Москви, виправдати поневолення України, це засіб підірвати в українському народі пошану до тих його національних героїв, які боролися проти Росії, і взагалі замазати традиції нашої героїчної боротьби з російським імперіялізмом. За таким підходом кожний, хто боровся або проповідував боротьбу з Росією, той обстоював клясові інтереси, той прагнув іноземного ярма, той зрадник українського народу. Той, хто допомагав імперіялістичній Росії поневолити Україну — діяв по лінії „відвічних прагнень українського народу" і зовсім не хотів надіти на Україну іноземного ярма. І хоч він був би і князем, і поміщиком, і жорстоко експлуатував українських селян, він не захищав клясових інтересів. Підхід, отже, дуже зручний і витідний для царського періоду так же само добрий як і для большевицького. Власне таким самим шляхом боролися й борються большевицькі вельможі проти українського визвольного руху. Адже ж колись на Петлюру, а сьогодні на Бандеру зводять ті самі наклепи, що й на Виговського, Дорошенка, Мазепу, (клясові інтереси, іноземне ярмо). Іншими словами, сталінський клясовий підхід — це шовіністично-русифікаторський підхід.

Якщо ж когось із визначних історичних постатей не можна заплямувати п'ятном „зрадників", бо постаті ці занадто популярні в народі, то тоді шляхом найрафінованішої **фальсифікації** зображається їх в такому світлі, що постаті ці виходять як вислужники Москви, як такі, що завжди прагнули жити разом із „великим російським народом". В такому світлі представляють большевики нпр., Богдана Хмельницького і як найсильніший свій доказ проводять у відомому вже нам висвітленні Переяславський договір. Але крім переяславського договору є ще й інші факти, а саме: 1) в 1656 р. у Вильні Москва заключила союз із Польщею, 2) в 1657 р. Б. Хмельницький увійшов у союз зо шведським королем Карлом-Густавом X і семигородським князем Ю. Ракочім. Не треба бути історіком, щоб побачити, що ці факти говорять зовсім виразно про те, що віленським

союзом Москва фактично й формально зрадила Переяславський договір, що Хмельницький трактував Переяславський договір як політичний союз, а не жодне „приєднання України до Росії", і коли Москва його зрадила, він для забезпечення незалежности України від зазіхань з боку Польщі і Москви, яка вже вспіла виявити свої справжні загарбницькі цілі щодо України, вступив у союз зо Швецією і Семигородом. А ось як, не заперечуючи цих фактів, висвітлює їх за вказівкою ЦК ВКП(б) історик Петровський:

„Веленское соглашение создало некоторие затруднения для осуществления планов Хмельницкого, однако великий гетман не прекращает своей деятальности, направленной на осуществленние воссоединенния.

Он рашил,**сохраняя верность России** (підкр. О. Г.), в то же время поставить русское правительство перед фактом разгрома Польши... Одновременно он стремился помирить Швецію з Россией..." (Н. П. Петровський, „Воссоединение українського народа в едином украінском советском государстве", ОГИЗ, 1944 р.).

Основне в цих теревенях — доказати, що Хмельницький, мимо того, що Москва зрадила його, лишився їй на все вірним (от приклад вірности!). І хоч його союз з Швецією і Семигородом якраз заперечує це, для сталінських фальсифікаторів воно неважливе. Для них важливе, всупереч фактам й історичній правді, зробити з Хмельницького вірного прихильника Москви.

В такому світлі зображається і Шевченко, і Іван Франко, творчість яких просякнута ненавистю до російської держави, до всіх поневолювачів України, творчість яких просякнута глибокою свідомістю і вірою в Українську Самостійну Державу.

Обговорені основні большевицькі **виправлення історії** України стосуються також **усіх інших народів СССР** без винятку, бо сталінська русифікаційна політика проходить що до всіх народів за однаковими зразками. „Большевик" № 4, 1945 р., писав: „Основною хибою робіт, присв'ячених історії окремих народів СССР, є штучне відділення історії одного народу з загального історичного процесу народів СССР. Такі помилки є в „Історії Казахської РСР", „Історії Якутії", є... в „Нарисах з історії Башкірії"... у книзі з історії Татарії... Історія народів Росії є історія... їх згуртування навколо російського народу..."

„Керівна роля" російського народу вмовляється нпр., кавказьким народам, історія яких далеко старіша від історії російського народу, що, як відомо, почав складатися щойно в XIII ст. Один лише мають тут клопіт, що ніяк не можна дочепити історії російського народу до цих старих часів, як у випадку з Київською Руссю, бо треба перескочити вже на кілька сторіч назад, скажімо, аж до III-го сторіччя перед Христом, коли вже в Грузії був на престолі цар Фарнавадзе. Клопіт клопотом, але все таки він не перешкоджає проповідувати „керівну ролю" щодо цих народів, як і всіх інших, не заважає твердити, що ці народи „від віків" винесли

прагнення до „воз'єднання" з російським народом. Перфідна брехня, обман, фальсифікація дозволяють обминути всі клопоти й перешкоди.

Ось зразок: „Азербайджанський народ через віки виніс і зберіг основи дружби народів... Зокрема треба відмітити історично-традиційну дружбу з великим російським народом. Блискучий азербайджанський поет XII ст. Хагані Шірвані присвятив декілька своїх стихів кревнякові галицького князя Ярославові Володимировичу. Великий Нізамі Гянджеві тоді ж — в XII ст. — знав про Росію більше і краще, ніж люди Західної Европи того часу. Багато перлинних стрічок у творах Нізамі присвячено російським героям" (Гейдар Гусейнов, „Об историческом содружестве русского й азербейджанского народов", стор. 1, вид. Інституту Філософії АН АРСР, Баку, 1946 р.).

Як бачимо, надзвичайних аргументів сталінським шовіністам не потрібно. Вистачить, що Шірвані написав кілька стихів про кревняка, до того ж не російського, а українського галицького князя, вистачить, що, нібито, Нізамі, у XII ст. про Росію, якої, до речі, ще й на світі не було, знав більше і краще, ніж люди Західної Европи (дуже солідне наукове твердження), щоб говорити про „дружбу" азербайджанського народу з російським народом, тобто, щоб виводити з цього право на поневолення азербайджанського народу Росією.

Загарбання Азербайджану, як і Кавказу взагалі, пояснюється в той самий спосіб, що й „приєднання" України до Росії, „...З бігом часу зміцніла та російська орієнтація, якої потім придержувалися кращі люди Азербайджану, що вважали більше доцільним зв'язати долю своєї батьківщини з передовою Росією, ніж з економічно-відсталим тодішнім Іраном (аж дивно робиться, як ці „кращі люди" і ввесь азербайджанський народ уже у XVIII ст., а може, й ще раніше, думали йота в йоту, як це потрібно сьогодні сталінським імперіялістам — О. Г.). Історія показала, що передові люди Закавказзя не помилилися і що Росія, не зважаючи на агресивну політику царизму, відіграла прогресивну ролю в Закавказзі і в Середній Азії" (там же).

Отже ж те, що Росія загарбала країну найстаршої культури, волелюбний Кавказ, що насильно позбавлювала землі кавказьких вільних селян, що нарешті, їх закріпачила, що беззаконно знищувала цілі села, що безпощадно здавила (1864 р.) велике повстання кавказьких народів, яке тяглося 40 років, і в процесі якого дійсно об'єдналися всі розсварені дотепер народи Кавказу, та в якому взяли участь найширші працюючі маси, — не суттєве, на те не треба звертати уваги. Ясно, чому, бо це не сприяє розвиткові „дружби" з російським народом, тобто не виправдує російського імперіялізму. Що там агресивна політика царизму, основне — це прогрес, під чим насправді треба розуміти те, що народи Кавказу в наслідок свого поневолення царською Росією знайшлися також і у большевицькій імперії, і большевицькі імперіялісти можуть душити ці народи, можуть

неподільно експлуатувати багатства цих народів, азербайджанську нафту, грузинський марганець і т. д.

Як і в випадку України, всі ті, які боролися проти Росії, — це зрадники своїх народів, це захисники клясових інтересів, а ті, що помагали поневолювати свої країни, — це „кращі передові люди". „Найбільш яскравим представником цієї прогресивної течії (злуки з Росією — О. Г.) був видатний державний діяч Азербайджану в XVIII ст. — Фаталі — хан Кубинський, який в березні 1775 р. об'явив себе прибічником Росії" (там же). Наведемо ще один приклад: В 1940 р. в Казані вийшов епос татарського письменника Н. Ісанбета „Ідегей", героєм якого є емір Золотої Орди Ідегей. Зараз цей епос до краю „розкритикований" за те, що в ньому висловлюються „чужі татарському народові націоналістичні ідеї", що визначний „февдал Золотої Орди ворог руського народу, зображається як національний герой" („Большевик" Нр. 4, 1945 р.). Це друге речення власне пояснює, в чому полягають ці „націоналістичні ідеї", „чужі татарському народові": ворог руського народу не може бути національним героєм татарського народу. Тому, що Ідегей у 1468 р. ходив походом на Москву він є ворогом не тільки російського народу, а й татарського, але Іван Грозний, який знищив казанське й астраханське ханство, який в морі крови втопив героїчний спротив татар, який, дослівно, вирізав Казань-столицю татар, — це великий цар-будівник, що здійснював прогресивну ролю і тому заслуговує пошани не тільки в російського народу, а також і в татарського. Ось який блискучий діялектичний сталінський підхід!

Ми вже сказали, що основні русифікаторські напрямні висвітлювання історії стосуються також **історії літератури**, літератури взагалі, мистецтва, вони є вихідною для масової пропаганди. На цьому місці докажемо це ще кількома прикладами:

Російський народ, як „найбільше передовий у культурному відношенні", вів за собою і український і всі інші народи, — твердять сьогодні сталінські вельможі, і це зовсім відповідає їхній шовіністичній політиці, хоч іде в розріз з фактами і правдою. Візьмемо найперше грузинський чи вірменський народи. Всім відомо, що це дуже культурні народи, що їх культура сягає в дуже далекі віки. Не міг, отже, російський народ вести їх за собою. А коли ці народи стрінулися з російською культурою, то вона лише деморалізувала й русифікувала їх, бо власне цю культуру царські імперіялісти зробили одним із засобів свого наступу на національні культури підбитих ними народів.

Не вів російський народ за собою і українського народу, культура якого є далеко старіша за російську. У своїй Київській Державі український народ створив свою могутню культуру (нпр. „Слово о полку", з'являється перлиною світової літератури). Сьогодні большевицькі шовіністи ніяк не можуть визнати цього факту, а не будучи в силі заперечити величі нашої культури Київської доби, вони, як колись царські русифікатори, крадуть цю нашу культуру і штучно примазують до неї російський на-

род (очевидно, разом з його „керівною ролею"). Нагадаємо, що до останнього часу ніхто й не квестіонував цієї очевидної правди, і культура Київської Руси в усіх большевицьких підручниках історії літератури зараховувалася виключно до української культури. Зараз, нпр., піддано гострій „критиці" „Нарис історії української літератури", що вийшов на початку 1946 р., виданий Інститутом мови і літератури АН УССР, між іншим, також за те, що „культура і література Київської Руси подані в „Нарисі" „як тільки українські", що на думку ЦК КП(б)У, суперечить науковим положенням (чит. русифікаторським вимогам).

Не вів російський народ українського і в пізніший період, нпр., в XVII ст. і першій половині XVIII ст., бо ще і в цей час російський народ у порівнанні з українським був відсталий у культурному відношенні. Тут скоріше можна говорити, що було навпаки. На Україні в цей час народні школи існували майже в кожному селі, грамотність населення була дуже значною, в Чернігові і Переяславі, а пізніше в Харкові існували колегіюми, а Києво-Могилянська Академія постачала вчених не тільки Україні, а й Московщині (Епіфаній Славинецький, Семен Полоцький, і інші). Цар Петро І, переводячи свої культурні реформи в Росії, оперся власне на українцях — вихованцях Києво-Могилянської Академії (Дмитро Туптало, Степан Яворський, Теофан Прокопович і інші), бо в Росії не було тоді високоосвічених людей. Взагалі відоме переманювання й насильні вивожування не тільки вчених з України до Росії, а й поетів, співаків, композиторів (Бортнянський, Ведель). Видання Києво Печерської друкарні розходилися також дуже широко поза межі України. Якщо ж, отже, російський народ у культурному відношенні не вів українського народу в XVII ст., то тимбільше не міг його вести в XII ст.

Велику культуру творив український народ, коли жив самостійним життям або користувався бодай певною автономією, але коли Росія його повністю поневолила, то „передовий" російський народ так вів за собою український, що в другій половині XVIII ст. довів українську культуру і літературу до повного занепаду. І тільки власними силами пробуджений на початку XIX ст. український народ вступив знову на шлях свого культурного розвитку і створив нову велику літературу. В цьому немає ніякої заслуги російського народу, ніякої „допомоги" він українському народові не подав. Це така безспірна правда, що цього навіть не важилися написати автори згадуваного вже „Нарису історії української літератури", книги, якій ніяк не можна приписати наукової об'єктивности. За це й попалося їм від ЦК КП(б)У. „В „Нарисі" не знайшов правильного відображення вплив на українську літературу руху декабристів, діяльности Бєлінського, Чернишевського, Добролюбова, великого пролетарського письменника Горького й ігнорується такий вирішальний фактор у формуванні нової соціялістичної ідеології, як розвиток марксизму в Росії і роля партії большевиків („із постанови ЦК КП(б)У „Про перекручення і помилки у висвітленні історії української літератури в „Нарисі історії укра-

їнської літератури", 24. VIII. 1946 р.). Іншими словами „допомогу" якої взагалі не було, большевики намагаються перепачкувати через декабристів, Чернишевського, Бєлінського, Горького і... большевицьку партію.

Якщо йдеться про висвітлення в „Нарисі" відношення російської культури до української, то „Постанова" ЦК КП(б)У робить такі закиди „Нарисові": „Автори „Нарису" ...ігнорують спільне походження, єдність і взаємодіяння в історичному розвитку російського й українського народів, їх мови і культури. Тому в „Нарисі" історія української літератури не показана у взаємозв'язку з іншими спорідненими літературами, особливо з російською літературою...

В „Нарисі" не показано великого і плодотворного впливу російської культури і літератури, замовчується їх зв'язок, перебільшується вплив західно-европейських літератур". Це, як бачимо, те саме, що розглядати історію України „у тісному зв'язку" з історією Росії, не забуваючи про „керівну ролю" російського народу. Ці „показування" „взаємозв'язку", „великого і плодотворного впливу російської культури і літератури" мають метою заперечити самостійність розвитку української культури, звести її до якогось придатку російської культури чи в кращому разі, сумішки її впливів і позбавити таким чином українську культуру її національного обличчя власної величі.

Цій самій цілі служить і „клясовий підхід" до історії української літератури, брак якого також закидається в згадуваному вже „Нарисові історії української літератури". „Історія української літератури" висвітлюється в „Нарисі" поза зв'язком з боротьбою кляс, як процес ізольований від цієї боротьби. Автори „Нарису" ігнорують клясову боротьбу як основний закон розвитку клясового суспільства і замість цього надають вирішальну ролю в розвитку творчости письменників національному моментові" (там же).

Насправді автори „Нарису" не ігнорують клясової боротьби, але розглядають її за останніми вимогами. Для прикладу наведемо одне місце з „Нарису", яке викликає зараз бурю нападів: „Реакційна політика російського царату і цісарсько-королівського уряду Австрії — читаємо на сторінці 108, — позбавляла наш народ можливости вчитися рідною мовою. Українське дворянство у своїх клясових інтересах відходило від української культури, і багато талановитих українців, нпр., Рубан, Богданович, Капніст, Погорільський, Гоголь, — стають учасниками російського культурного процесу, хоч і використовують українську тематику і в деяких своїх творах" (за „Радянською Україною" № 144, 1946 р.).

З наведеної цитати бачимо, що автори „Нарису" не ігнорували клясової боротьби. Це місце не подобається сталінським шовіністам саме тому, що автори „Нарису" негативно оцінили явище переходу українців до російської культури, яке сьогодні оцінюється большевицькими русифікаторами як явище прогресивне. „Безперечно, прогресивним явищем є факт співпраці більшости українських діячів у російській літературі і навіть

цілковитого переходу декого з них у російську літературу — пише „Пропагандист" і „Агітатор", журнали ЦК КП(б)У. І тому зовсім неправильно те, що автори „Нарису" ставлять перехід ряду українців у російську культуру в якийсь, хоч не безпосередній, зв'язок з реакційною політикою російського царизму („Пропагандист і Агітатор" № 6, 1946 р.). Очевидно, було б ще більше прогресивним, коли б взагалі всі українці перейшли до російської культури, коли б взагалі не було окремої української літератури (це задушевна, невисловлена, але зовсім очевидна мрія большевицьких русифікаторів).

Як і в історії України, так і в історії української літератури з клясовим підходом підходиться до тих, хто виступав проти Росії, клясовий підхід потрібний на те, щоб применшити вартість і могутність української літератури, що стоїть у зв'язку з применшенням значення українського народу взагалі. Ми знаємо, що відроджена українська література є результатом пробудження українського народу і постійного зростання національної свідомости. За своїми ідеями наша література національна й демократична, і не могло бути інакше в народу, який боровся за своє національне й соціяльне визволення, в народу, у якого експлуататорські кляси були рівночасно чужонаціональними (з походження або в наслідок асиміляції) і представляли собою як національне, так соціяльне гноблення. Тільки незначна частина українського дворянства, і то в першу чергу, дрібнішого, що було сильніше зв'язане з народом, включилася в процес культурного й політичного відродження українського народу. Клясовим підходом найновішого видання сталінські вельможі думають заперечити цей очевидний факт самостійного розвитку української літератури й її національно-визвольного характеру, бо зрозуміло, це їм заважає в їхніх шовіністичних русифікаторських планах.

Сучасна українська радянська література — це фактично ніяка художня література, а пропагандивно-агітаційна макулятура, призначена на затруювання і розкладання душі українського народу. Факт повного занепаду цієї „літератури", відсутність високохудожних творів констатують самі большевики. Ця література за своїм характером не національна, а вірно-піддандча, бо служить виключно інтересам сталінських вельмож. Та не зважаючи на те, що нею ввесь час „керувала" партія, вона все ж таки не відповідає сьогоднішнім русифікаторським вимогам.

Що найбільше коле в очі сталінських шовіністів в цій літературі, побачимо на одному прикладі. Письменниця Варвара Чередниченко написала оповідання „Я — щаслива Валентина", героїнею якого є радянська жінка Валентина. В ньому є одно таке місце. Начальник військового шпиталю питає Валентину:

— „Чи на Україні вчать історії про мого предка Дем'яна Гнатовича Многогрішного?"

Валентина відповідає: „З 1668 р. по 1672 р. був гетьманом Лівобережним. Потім у Москві стояв на вколішках, поклавши голову під катову

сокиру, а в останню хвилину цар Федір Олексійович прислав гінця — дарував життя і заслав з братами й усіми родичами в Сибір" (за „Радянською Україною", № 163, 1946 р.).

Зацитувавши це місце, большевицький критик вигукує: „...Що спільного має це все з інтересами радянських людей!". На його думку для цих людей інтерес представляє тільки розбудова военної промисловости й експлуататорських колгоспів, а не їх минуле. Суть тут у тому, що це минуле, що того роду картини, як це одну з них намалювала Чердниченко, будять і підносять національну свідомість, що вони не сприяють зміцненню „дружби з великим російським народом", а це власне ніяк не відповідає інтересам сталінських імперіялістів, бо ці інтереси, вимагають забити національне почуття українського народу, його любов до свого минулого, представити це минуле викривленим і сфальшованим. З цього шовіністичного погляду небезпечним з'являється приписування імперіялістичних злочинів вже навіть царям, як це зробила Чередниченко, згадавши про долю гетьмана Многогрішного.

Тому також большевицька критика накидається на Романченка за те, що будучи у Відні і мріючи у своїх поезіях про Україну, згадує „волинські гаї і мохом покриті козацькі могили, де в Січі за волю і правду ходили незборні ославлені предки мої" і на Ржепецьку за те, що в своїому оповіданні „Сім'я Басарабів" вона написала, що українське населення Галичини боялося російської армії, коли вона зайняла Галичину в 1914 р. (треба було написати, що населення Галичини радо витало російську армію); на Масенка, Кундзіча, Смілянського і інших.

Большевицькі імперіялісти, ідеалізуючи все те, що російське, без різниці чи воно імперіялістичне, чи демократичне, ідеалізуючи російських царів, катів, російські загарбницькі походи, поборюють у неросійських народів, навіть найменше захоплення їхнім минулим. Вони хочуть, щоб українські письменники і поети писали не про „порослі мохом могили", не про „Січ", де за волю і правду ходили незборені вславлені предки мої". не про боротьбу українського народу з усіми імперіялістами в тому числі і російськими, вони не хочуть цього, вони бояться цього. Вони хочуть, щоб українські письменники звеличали великий російський народ, його „керівну ролю", дякували за його видатну „допомогу", щоб писали про споконвічне прагнення українського народу до „воз'єднання з російським народом". Вони хочуть, щоб ці письменники вибілювали злочини сталінського імперіялізму, щоб писали про національну рівноправність, про розцвіт України, про „щасливе й заможне" життя українського народу, в той час, коли Україна обернута в колонію, коли вона посилено русифікується, коли український народ жорстоко знищується, коли мільйони гинуть із голоду.

В цьому, власне, напрямі, тобто в напрямі остаточної й відвертої русифікації зараз і перебудовується „українська радянська література". Перебудова ця переводиться під відомими кличами боротьби з „національною обмеженістю", „романтизуванням минулого", з „тенденцією відходу від проблем сучасности", з „зниженням художнього рівня".

Піддано „критиці" всі літературні журнали: „Вітчизна", „Дніпро", „Радянський Львів", „Перець". Позамінювано редакції тих журналів. Зміни переведено в СРПУ, з голови якої усунено Рильського і заступлено Корнійчуком. Шантажовані Рильський, Панч, Городской, Бажан, Смілянський, Масенко і інші визнали і рішуче „засудили" свої „помилки" та зобов'язалися їх виправити.

Ось зразок такого виправлення:

Серед темних борів, серед тихих лісів
Славне місто цвіте красотою,
І одних там церков сорок с сороков,
І зоветься те місто Москвою.
І зростає воно, і шумить, як вино
І цвіте наче квітка на сонці,
І живуть там брати, що нам з ними іти,
Наші вірні брати-оборонці!
Ворогам не дамо ми ніколи в ярмо
Ні Москви, ані Києва браття!
Ми родина одна, кров нас братня єдна,
Древня віра і давнє завзяття!
Ми за волю свою стоїмо у бою
Незрушимо міцною стіною,
Ми найдемо в віках щастя ясного шлях,
Коли буде наш Київ з Москвою.

М. Рильський.

Для доповнення скажемо ще дещо про **драматичну літературу і театр**, які, в цьому немає сумніву, також поставлені на службу русифікаційній політиці сталінських вельмож. Що так воно є, найкраще доказує остання постанова ЦК КП(б)У „Про репертуар драматичних і оперних театрів УССР і заходи до його поліпшення", з якої наведемо виїмки.

Сучасному театрові і драматичній літературі постанова закидає між іншими такі недоліки: „витіснення з репертуару п'єс на сучасні теми", показування п'єс, що „прикрашують минуле в ідилічні тони, проповідують віджилі ідеї відсталі погляди", що „у деяких п'єсах мають місце прояви національної обмежености, помилки й перекручення буржуазно-націоналістичного характеру („Чому не гаснуть зорі" Копиленка, „Я живу" — Пінчевського). У творчості деяких драматургів ідеалізуються представники експлуататорських кляс минулого, не показується клясова боротьба між гнобителями і пригнобленими в дореволюційному клясовому суспільстві, вихваляються пережитки старовини, замовчується братерство і дружба українського й російського народів..."

„ЦК КП(б)У ставить перед драматургами України завдання — створити яскраві художні твори про перемогу радянського ладу в нашій кра-

їні, про велику вітчизняну війну, про героїчну працю радянських людей, про сталінську дружбу радянських народів, про споконвічне братерство українського народу з великим російським народом, про керівну ролю партії Леніна-Сталіна в житті радянського народу... Драматурги, театральні критики повинні приділити особливу увагу вихованню трудящих мас українського народу в дусі непохитної дружби радянських народів, любови до великого російського народу і ненависти до всіх ворогів українського працюючого люду, в тому числі до найлютіших ворогів українського народу — українсько-німецьких націоналістів" („Радянська Україна" № 202, 1946 р.).

Як видно, то це ті самі завдання, що ставились перед історією, історією літератури, а саме: плекати в українського народу почуття меншевартости, паралізувати національну відпорність, убивати національну свідомість, маскувати російсько-большевицький імперіялізм, полегшувати русифікацію українського народу.

Питанню мови й русифікаційній політиці приділяється, очевидно, дуже багато уваги. Тут можна виділити три основні моменти цієї політики.

Поперше, російську мову всіма засобами накидається українському народові, по її боці створюються штучно переваги, її ставиться фактично в упривілейоване становище перед українською мовою. Російська мова панує неподільно в армії, вона фактично є мовою в адміністрації, в судових, партійних і профспілкових органах. В школах російській мові приділяється особлива увага, а в вищих школах не тільки дуже багато дисциплін викладається російською мовою, а й ведуться нею цілі відділи. Російські школи, яких на Україні дуже багато, забезпечуються кращими учительськими силами, майже вся наукова література, журнали видаються російською мовою (нпр., журнал Наркомздоров'я України „Врачебное дело"). На Україні російською мовою видається дуже багато газет, при чому російські краще редагуються й поміщають вчасніший матеріял (пор. „Правда України" і „Радянська Україна", „Львовськая Правда" і „Вільна Україна"). Доходить до того, що на кожній книжці УДВ, виданій українською мовою, обов'язково подається заголовок російською мовою з припискою „на украинском языке". По бібліотеках багато художньої російської літератури не в перекладах, а російською мовою, щоб змусити українського читача читати російську книжку. Це власне і є ті переваги, створювані штучно, але з точною метою.

Подруге, створюючи штучні переваги по боці російської мови, ставлячи її в упривілейоване становище, серед українського народу плекається любов до російської мови, як мови — „найкультурнішої", як мови „передового" російського народу. „Зокрема треба приділити якнайбільше уваги вивченню учнями російської мови, мови братнього російського народу, мови Леніна і Сталіна, Пушкіна і Гоголя, Чернишевського і Добролюбова, Тургенєва і Л. Толстого, Салдикова-Щедріна і М. Горького, мови якою написані чудові твори Сеченова, Павлова, Менделеєва і Баха, Тімірязева і Лисенка, Лобачевського і Крилова, Бурдена, Сперанського і багато інших російських учених світового значення...

Добре поставити викладання її, розвинути в учнів інтерес до неї, ширити російську книжку серед них — це дуже важливе завдання як педагогічне, так і політичне, як наукове, так і загальнокультурне" (з промови проф. Чавдарова на міжобласній нараді учителів у Львові, 5—9. січня 1945 р.).

А ось як пояснював Калінін потребу вивчення російської мови червоноармійцями неросійської національности: „Воно (вивчення — О. Г.) вкрай необхідне. Без російської мови в армії не обійдешся. Російською мовою складені наші військові статути, нею пишуться бойові накази, подаються команди. Російська мова — мова Сталіна. Цією мовою звертається до радянських людей, до червоної армії наш вождь товариш Сталін" („Супутник агітатора" № 15—16, 43 р.).

Отже ж спочатку російською мовою пишеться статути, накази, видається команди, словом вводиться російську мову в армії, а потім пояснюється червоноармійцям, що російську мову треба вивчати, бо нею писані статути, накази і т. д. Спочатку тільки російською мовою видається технічні підручники, а потім говориться студентам, що російську мову треба вивчати, бо нею писана вся технічна література.

Потрете, стирається окремішності української мови і штучно наближується її до російської мови. Ширше висвітлити це питання не дають нам рямки нашої статті, а зрештою немає й потреби, бо большевики самі до цього признаються. У передмові виданого 1946 р. нового „українського правопису" виразно зазначується, що однією з керівних настанов при складанні цього „Правопису" було „у таких моментах, які за їх природою є спільні з іншими мовами, забезпечити єдність з правописами братніх народів радянського Союзу, особливо російського, орієнтуючись на останній проєкт державної комісії". Фактично ж „Правопис" це дальше наближено (такі наближення він уже переходив) в цілості до російської мови, а не тільки в моментах, що за їх природою є спільні. Це наближення особливо кидається в очі, коли порівняти цей „Правопис" з „Правописом" ВУАН, прийнятим у 30 роках (1927 р.).

„Застрельщиком" русифікаційної політики являється **партія.** Вона власне ініціює її, очолює, розробляє заходи для її здійснення, доглядає за її здійсненням. Власне партія керує фізичним винищенням українського народу. Власне вона слідкує за виконанням вироблених нею заходів, направлених на руйнування нашого духовно-культурного життя, власне вона, як „керівне ядро" всіх організацій, здійснює через них свою злочинну русифікаційну політику, деморалізує, розкладає народню душу, при тому вона розпоряджає величезними технічними засобами, великим пропагандивним апаратом, що їй дає монопольне становище в кермі державою. Все це приходить тим легше, що вона сама вже давно зрусифікована, що очищена від людей типу Шумського, Скрипника, Хвильового, не

знаходить жодного спротиву в своюму нутрі, як це діялось до 30 років, коли для задоволення „хахлів" треба було піти на мниму українізацію. Сьогодні можна позволити собі на більш одвертий курс. До того ж час наглить, а всі попередньо русифікаційні заходи завели.

Вірним помічником партії в цій політиці є **органи управління**, від ради „міністрів" починаючи, а на низових клітинах кінчаючи, а в перш усього імперські органи насильства НКВД і НКГБ, які навіть за своїм персональним складом є чисто російські.

На послуги партії у русифікаційній політиці поставлені **школи** нижчі, середні і вищі (на це ми вже часто вказували, обговорюючи питання мови як засіб русифікації), щоб вони дегенерували молодь, щоб виховували їх на яничарів, на зрадників власного народу. Очевидно, що, подаючи молоді сфальшовану, в тому вигляді, як це ми показали, історію України, історію літератури, взагалі пошлу і безідейну літературу, прищіплюючи молоді в першу чергу любов до російської мови, плекаючи в неї захоплення російською культурою, при повній ізоляції цієї молоді від всього, що могло б відродити її національну свідомість, гордість, ненависть до поневолювачів, — та молодь, вийшовши зі шкіл, іде в життя духовно викривлена, національно скалічена, зрусифікована. І хоча б вона ще називала себе українською, то по своюму дусі, по своюму думанні по своїм замилуванням — вона вже російська.

Середовищем, де ведеться поширена русифікація, являється **червона армія.** Червоноармійців виховується виключно на імперіялістичних традиціях російської армії, традиціях збройного підкорення інших народів. Традиції визвольної боротьби поодиноких народів нещадно викорінюється. Якщо навіть і приводиться червоноармійцям як приклад когось із їхніх народів, то це зрадників, тих, які допомагали Росії поневолювати їх власні країни, або в зовсім фальшивому світлі представляється тих національних героїв, які дуже популярні в цих народів. Всіма засобами шантажу і підлого обману накидається червоноармійцям російську мову не тільки як службову, а й як розговірну. Доходить до того, що червоноармієць по роках служби в ЧА забуває рідну мову, або засмічує її наполовину русизмами, чи, що більше, соромиться і свідомо зрікається своєї рідної мови. Щойно рідне середовище лікує його від цієї зарази.

З неменшою силою русифікація проводиться і в **господарському житті.** Вже сам факт, що всі важливі галузі господарського життя України безпосередньо підпорядковані Москві, надзвичайно полегшує процес русифікації. Службова мова в господарському житті російська. Службовці, інженерно-технічний персонал, кваліфіковані робітники — це в більшості росіяни. Промислові осередки на Україні мають не українське, а російське обличчя. Коли до цих осередків приходять молоді українські робітники, вони грязнуть у російському багні. Російський елемент зараз продовжує посиленими темпами напливати на Україну.

Наведемо приклад такого [illegible] **російського елементу на Україну**, а рівночасно покажемо, як висвітлює це насаджування большевицька преса, що послужить нам зразком за приклад політично-масової роботи. „З різних міст Росії на наш [illegible] нафтовий промисел у Бориславі — О. Г.) щодня прибуває обладнання, приїжджають спеціялісти, нафтовики, геологи. Наші російські брати допомагають відбудувати зруйноване німецькими загарбниками нафтове господарство... На промисел приїхав головний геолог Ластовкін, інженер [illegible], технік-геолог Попова, геолог Пугач... Робітники Уралу прислали нам верстати-качалки „СК—7" і „СК—10", робітники Москви прислали [illegible] глибоких насосів, 20 електромоторів та багато іншого устаткування... Понад [illegible] спеціялістів прислала до нас на роботти братня Росія... Щоденно і в усьому ми відчуваємо піклування і допомогу великого російського народу. Тільки цього року робітники одного нашого промислу одержали від іванівських текстильників понад 10 000 метрів мануфактури, 200 пар взуття та багато інших товарів" („Радянська Україна" № 160, 1946 р.).

Прочитавши ці рядки, можна й подумати, що Росія — це не метрополія, де зосереджена машинобудівельна промисловість, текстильна промисловість, а якась всесоюзна [illegible], що постачає порядком допомоги і машини, і текстильні вироби, і взуття, а російський народ — це вроджений народ-альтруїст, що роздає по 10 000 м. мануфактури, по 200 пар взуття і посилає кому потрібно своїх фахівців для допомоги. Так оце безлично називається „допомогою" колоніяльну систему господарювання, штучне насаджування російського елементу на Україну, а український народ за те, що в нього не розбудовується машинобудівельна промисловість, за те, що текстильні вироби він мусить купувати в іванівських робітників, словом, за те, що його країна є колонією і ринком збуту для російської метрополії, за те, що по 30 роках „допомоги" з боку „старшого брата" він ще й тепер не має потрібної кількости фахівців, заставляється дякувати й бити поклони перед російським народом. Ось закінчення довгої молитви — подяки, що її склали для українського народу сталінські вислужники:

„Твій ясний розум, стійкий характер і терпеливість, багатирський російський народе є для нас прикладом. У всіх тяжких випробовуваннях історії стояв ти гордо, непорушно, утвердивши свою провідну силу серед народів нашої країни.

Нам не страшні ніякі вороги, ніякі труднощі, ніякі випробовування, бо ми з тобою, з найвидатнішою нацією серед усіх націй, які входять до складу Радянського Союзу, бо ми непохитні в своїй дружбі з тобою, у своїй любові й пошані до тебе, бо ми є єдині в Радянській Вітчизні" (із звернення VII сесії Верховної Ради УССР до великого російського народу 30. VI. 1945 р.).

Та даремно шаліють сьогодні сталінські імперіялісти, даремно намагаються докінчити того, чого не потрапили зробити царські шовіністи, русифікатори. Український народ, який зумів устати на ноги і голосно за-

знаходить жодного спротиву в свойому нутрі, як це діялось до 30 років, коли для задоволення „хахлів" треба було піти на мниму українізацію. Сьогодні можна позволити собі на більш одвертий курс. До того ж час наглить, а всі попередньо русифікаційні заходи завели.

Вірним помічником партії в цій політиці є **органи управління**, від ради „міністрів" починаючи, а на низових клітинах кінчаючи, а в перш усього імперські органи насильства НКВД і НКГБ, які навіть за своїм персональним складом є чисто російські.

На послуги партії у русифікаційній політиці поставлені **школи** нижчі, середні і вищі (на це ми вже часто вказували, обговорюючи питання мови як засіб русифікації), щоб вони дегенерували молодь, щоб виховували їх на яничарів, на зрадників власного народу. Очевидно, що, подаючи молоді сфальшовану, в тому вигляді, як це ми показали, історію України, історію літератури, взагалі пошлу і безідейну літературу, прищіплюючи молоді в першу чергу любов до російської мови, плекаючи в неї захоплення російською культурою, при повній ізоляції цієї молоді від всього, що могло б відродити її національну свідомість, гордість, ненависть до поневолювачів, — та молодь, вийшовши зі шкіл, іде в життя духовно викривлена, національно скалічена, зрусифікована. І хоча б вона ще називала себе українською, то по свойому дусі, по свойому думанні по своїм замилуванням — вона вже російська.

Середовищем, де ведеться поширена русифікація, являється **червона армія**. Червоноармійців виховується виключно на імперіялістичних традиціях російської армії, традиціях збройного підкорення інших народів. Традиції визвольної боротьби поодиноких народів нещадно викорінюється. Якщо навіть і приводиться червоноармійцям як приклад когось із їхніх народів, то це зрадників, тих, які допомагали Росії поневолювати їх власні країни, або в зовсім фальшивому світлі представляється тих національних героїв, які дуже популярні в цих народів. Всіма засобами шантажу і підлого обману накидається червоноармійцям російську мову не тільки як службову, а й як розговірну. Доходить до того, що червоноармієць по роках служби в ЧА забуває рідну мову, або засмічує її наполовину русизмами, чи, що більше, соромиться і свідомо зрікається своєї рідної мови. Щойно рідне середовище лікує його від цієї зарази.

З неменшою силою русифікація проводиться і в **господарському житті**. Вже сам факт, що всі важливі галузі господарського життя України безпосередньо підпорядковані Москві, надзвичайно полегшує процес русифікації. Службова мова в господарському житті російська. Службовці, інженерно-технічний персонал, кваліфіковані робітники — це в більшості росіяни. Промислові осередки на Україні мають не українське, а російське обличчя. Коли до цих осередків приходять молоді українські робітники, вони грязнуть у російському багні. Російський елемент зараз продовжує посиленими темпами напливати на Україну.

Наведемо приклад такого **насаджування російського елементу на Україну**, а рівночасно покажемо, як висвітлює це насаджування большевицька преса, що послужить нам заразом за приклад політично-масової роботи. „З різних міст Росії на наш промисл (4-ий нафтовий промисл у Бориславі — О. Г.) щодня прибуває обладнання, приїжджають спеціялісти, нафтовики, геологи. Наші російські брати допомагають відбудувати зруйноване німецькими загарбниками нафтове господарство... На промисл приїхав головний геолог Ластовкін, інженер Софронов, технік-геолог Попова, геолог Пугач... Робітники Уралу прислали нам варстати-качалки „СК—7" і „СК—10", робітники Москви прислали 20 глибоких насосів, 20 електромоторів та багато іншого устаткування... Понад 30 спеціялістів прислала до нас на роботти братня Росія... Щоденно і в усьому ми відчуваємо піклування і допомогу великого російського народу. Тільки цього року робітники одного нашого промислу одержали від іванівських текстильників понад 10 000 метрів мануфактури, 200 пар взуття та багато інших товарів" („Радянська Україна" № 160, 1946 р.).

Прочитавши ці рядки, можна б подумати, що Росія — це не метрополія, де зосереджена машинобудівельна промисловість, текстильна промисловість, а якась всесоюзна ЮНРРА, що постачає порядком допомоги і машини, і текстильні вироби, і взуття, а російський народ — це вроджений народ-альтруїст, що роздає по 10 000 м. мануфактури, по 200 пар взуття і посилає кому потрібно своїх фахівців для допомоги. Так оце безлично називається „допомогою" колоніяльну систему господарювання, штучне насаджування російського елементу на Україну, а український народ за те, що в нього не розбудовується машинобудівельна промисловість, за те, що текстильні вироби він мусить купувати в іванівських робітників, словом, за те, що його країна є колонією і ринком збуту для російської метрополії, за те, що по 30 роках „допомоги" з боку „старшого брата" він ще й тепер не має потрібної кількости фахівців, заставляється дякувати й бити поклони перед російським народом. Ось закінчення довгої молитви — подяки, що її склали для українського народу сталінські вислужники:

„Твій ясний розум, стійкий характер і терпеливість, багатирський російський народе є для нас прикладом. У всіх тяжких випробовуваннях історії стояв ти гордо, непорушно, утвердивши свою провідну силу серед народів нашої країни.

Нам не страшні ніякі вороги, ніякі трудноці, ніякі випробовування, бо ми з тобою, з найвидатнішою нацією серед усіх націй, які входять до складу Радянського Союзу, бо ми непохитні в своїй дружбі з тобою, у своїй любові й пошані до тебе, бо ми є єдині в Радянській Вітчизні" (із звернення VII сесії Верховної Ради УССР до великого російського народу 30. VI. 1945 р.).

Та даремно шаліють сьогодні сталінські імперіялісти, даремно намагаються докінчити того, чого не спромогли зробити царські шовіністи, русифікатори. Український народ, який зумів устати на ноги і голосно за-

явити про свої права в той час, коли царські імперіялісти думали, що вже навіки поховали Україну, зуміє відстояти також і цим разом свою національну окремішність, зуміє опертися новій русифікаційній політиці большевицьких імперіялістів. Цьому новому русифікаторському наступові український народ протиставить сьогодні не лише свою стихійну відпорність, а й сильну національну свідомість і організованість. Український народ сьогодні має розбудований свій революційно-визвольний рух, має досвідчений революційно-політичний Провід, і це є найбільшою запорукою його успішної боротьби і перемоги.

ВІСТКИ З УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Большевицькі звірства

На українських землях продовжується варварський наступ большевицьких окупантів на український революційний національно-визвольний рух, на ввесь український народ. В цій боротьбі проти українського народу сталінські злочинці застосовують жахливі, ніде дотепер не практиковані методи масового фізичного винищування народу, доконують найжахливіших звірств.

Ми наведемо кілька прикладів таких звірств, доконаних большевицькими окупантами на учасниках українського революційно-визвольного руху і на українських мирних громадянах.

7. I. 46 р. під час бандитського Підкамінь, Львів. обл.) нквд арештувало вагітну жінку одного підпільника. Її страшно катували, так що вона поронила дитину.

7. I. 46 р. в с. Нежухів (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) большевики вбили ні в чому не винного хлопця Лешка Гриця.

7. I. 46 р. в с. Коростів (р-н Сколе, Дрог. обл.) большевики вбили Свистуна Михайла, арештували всю його родину і спалили господарство за те, що в хаті в нього натрапили на 2 повстанців.

7. I. 46 р. підчас бандитського нападу на с. Саджава (р-н Богородчани, Станисл. обл.) енкаведисти важко поранили 17-річних дівчат Воронич Марію і Оставчак Марію. Обидві дівчині в наслідок поранення померли.

7. I. 46 р. в с. Ямниця (р-н Станиславів) під час облави енкаведисти без суду розстріляли раненого стрільця Сенька Михайла, якого знайшли в криївці. Цього самого дня замордували по-звірськи стортурованого селянина Зубака, вбили 1 хлопця і робітника, що спокійно верталися з праці до дому.

7. I. 46 р. в с. Тумир (р-н Єзупіль, Станисл. обл.) енкаведівська боївка бандита Могильного, переодягнена за наших стрільців, спровокувала дівчину Вовк Параскевію і господаря Чмира Михайла. Коли останні зорієнтувалися, що вони в руках большевиків, пробували тікати. Їх постріляли.

14. I. 46 р. в с. Підпечари (р-н Станиславів) енкаведисти виставили на позорище тіло д. Юри (Стадник Михайло), що загинув у

бою. На груди почепили йому таблицю „Бандіт Юра", Смерть бандітам". Тіло пролежало 4 дні. Опісля енкаведисти завезли його на окописько й підмінували. Вечором зірвали міну і відійшли. Селяни позбирали останки і з почестю похоронили. 30. I. 46 р. у цьому ж селі виставили на позорище з такими ж таблицями трупів дд. Вуйка і Юрка, які в безвихідній ситуації, понищивши все організаційне майно й архіви, постріляялися, та Луцишина Михайла і Ткачука Дмитра. Останніх пов'язаних колючим дротом тягали по селі, причепивши коневі до хвоста.

21. I. 46 р. на дорозі Ляшки Муровані — Львів енкаведисти вбили зовсім невинного селянина Марішалка Павла з Ляшок Мурованих.

23. I. 46 р. в с. Вірків (Здолбунів, Рівен. обл.) нквд затортурувало селянина Кожушка Прохора; у с. Посягва застрілили без суду арештованого селянина Зіньнькова Івана.

23. I. 46 р. енкаведисти вбили селянина Пришляка Андрія із присілка с. Сетихів Дубина (під Львовом). Майно його пограбували, господарство спалили.

27. I. 46 р. большевики, що переїздили з с. Котузів до райцентру Золотники (Терн. обл.), зробили собі мішень із старої переходячої жінки. Жінку вбили.

30. I. 46 р. в с. Тростянець (р-н Долина) большевики арештували всіх демобілізованих ЧА, щоб примусити їх вступити у т. зв. істребітельний баталіон. Підчас переслухань", Гжим Гнатові поломили ребра, Катрій Гнатові повідривали вуха і прокололи шию. Вся кімната була червона від крови.

31. I. 46 р. в с. Гаї Дітковецькі (р-н Підкамінь, Львів. обл.) енкаведисти без причини замордували демобілізованого ЧА Романюка Володимира. Населення влаштувало йому демонстраційний похорон. За це НКВД провело в селі масові арештування.

В м. січні в с. Доброгостів (р-н Дрогобич) НКВД покарало ув'язненням 10-річного хлопця за те, що зривав большевицькі лозунги.

В м. січні 1946 р. в с. Нове Село (р-н Жидачів, Дрог. обл.) енкаведисти згвалтували 84-річну жінку Кухар Настю. Рівночасно арештували її дочку Кушнір Катерину, яку по-звірськи катували. В уста вкладали залізо, кололи штиками в живіт, вішали за волосся і т. п.

1. II. 46 р. в с. Мишковичі (р-н Микулинці, Терн. обл.) енкаведисти, передягнені за українських повстанців, арештували 1 селянку. Її страшно катували, між іншим, кидали в ріку, намагаючись утопити.

2. II. 46 р. в с. Чижики (р-н Винники, Львів. обл.) большевики вбили селянина Кіндрюка Михайла.

6. II. 46 р. в с. Монастирець (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) енкаведисти арештували жінок Німко Теклю, Бегей Анастазію, Шевчук Розалію. Їх роздягнули наголо та били дротами.

6. II. 46 р. в с. Гериня (р-н Болехів, Станисл. обл.) енкаведисти по-варварськи тортурували жінок, щоб вони видавали, де криються їхні чоловіки.

7. II. 46 р. в с. Ляховець (р-н Богородчани, Станисл. обл.) нквд арештувало дівчину Сітко Марію, років 19. Її страшно скатували, так що вона від побоїв померла.

9. II. 46 р. в с. Женів (р-н Львів) енкаведисти вбили ні в чому невинну селянку Легінь Катерину, а її дочку поранили.

11. II. 46 р. в с. Лисків (р-н Журавно, Дрог. обл.) нквд арештувало 6 селян, між ними демобі-

лізованих з ЧА. Їх вивели під ліс б. с. Дубрівка і тут розстріляли.

14. II. 46 р. підчас нападу на с. Тязів (р-н Галич, Станисл. обл.) енкаведисти арештували Ковальчук Марію, матір командира УПА д. Бородатого. Її замкнули в льоху та за допомогою найжахливіших тортур намагалися примусити, щоб вона видала сина. Тортурами замучили її. Труп забрали в район, де викинули на смітник біля нквд. Цього самого дня у цьому ж селі енкаведисти підпалили хату старенького Литвинець Дмитра, якого застрілили і кинули в вогонь.

22. II. 46 р. в с. Тростянець (р-н Золочів, Львів. обл.) енкаведисти арештували 4 дівчат. Дівчат страшно тортурували, їх припікали дротами, викручували їм руки.

22. II. 46 р. в с. Кулинці (р-н Товмач, Станисл. обл.) енкаведисти застрілили Петрова Івана, років 64, батька д. Я. Забитого не дозволено похоронити. Біля трупа проводили кілька днів засідку.

25. II. 46 р. нач. райнквд з Ратна (Волинська обл.) підчас переслухань страшно знущався над селянами з с. Самара, що живуть ближче лісу.

6. III. 46 р. підчас нападу на с. Колодіївка (р-н Станиславів) енкаведисти спалили 8 хат. Вони відкрили криївку, в якій були 2 юнаки з 1928 року народження. Один з них розірвався гранатою, а другого, якому не вдалося забитися, большевики розстріляли на подвір'ю і тіло кинули в вогонь.

10. III. 46 р. з м. Болехів (Станисл. обл.) у с. Чолгани, верталася жінка Лапків Анна. Переїжджаючі енкаведисти без жодної причини почали в неї стріляти і вбили її.

16. III. 46 р. в м. Узінь (Дрогоб. обл.) большевики замордували і покололи штиками стариків Ольхового Осипа і його жінку.

19. III. 46 р. в с. Узінь (р-н Станиславів) НКВД арештувало 2 господарів: Вовка Василя і Вовка Олексу. Їх забрали ніби до Станиславова до тюрми. Коли по 4-х днях їхні жінки понесли їм у місто передачу до тюрми, по дорозі знайшли трупи своїх чоловіків змасакровані із виколеними очима.

26. III. 46 р. в с. Іспас (р-н Коломия, Станисл. обл.) участковий НКВД застрілив 17-річну дівчину Комашко Марію, яка боронилася, коли він її хотів згвалтувати.

9. IV. 46 р. на присілку с. Топорів Чучмани (р-н Лопатин, Львів. обл.) большевики розкопали могилу сл. п. Орлика і викинули з неї його кости.

13. IV. 46 р. в с. Руда Сілецька (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) енкаведисти вбили селянку Магер Анну.

19. IV. 46 р. в с. Хрещатик (р-н Заставна, Чернівецька обл.) енкаведівські бандити напали на хату Смук Марії. Її майно зовсім ограбили, а саму жінку вивели над Дністер, де намагалися скинути її з високого берега в воду. Жінка почала боронитися, скинула в пропасть одного бандита, а сама втекла.

22. IV. 46 р. в с. Новосілки Опарівські (р-н Комарно, Дрогоб. обл.) енкаведисти вбили хлопця з 1929 р. народження Возьного Григорія.

28. IV. 46 р. в сс. Розноцинці, Красносільці, Синягівка (р-н Збараж, Терн. обл.) НКВД розкинуло могили поляглих українських повстанців.

28. IV. 46 р. в тюрмі в м. Рожнітові (Станисл. обл.) підчас допитів енкаведисти затортурували д. Палія, якого вдалося їм злови-

ти живим підчас облави на ліси б. сс. Ясеновець, Струтин Вижній.

2. V. 46 р. у с. Ковтів (р-н Олесько, Львів. обл.) переїжджаючі енкаведисти вбили старшу селянку Зелену Евдокію.

4. V. 46 р. в с. Голешів (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) большевики відкрили кулеметний вогонь по жінках, що їхали поромом.

4. V. 46 р. в с. Комарів (р-н Галич, Станисл. обл.) кватируючі енкаведисти арештували молодих дівчат Мельничук Марію і Затварницьку Марію. Їх масово гвалтували, при чім їх страшно били і обидвом повикручували ноги; Мельничук Марії виломали ще й руку.

17. V. 46 р. підчас облави на лісок Липники б. с. Горохолина (р-н Богородчани, Станисл. обл.) у сутичці з большевиками впав один повстанець. Енкаведисти відтяли йому вуха і ніс, причепили до шиї вбитого пса і так виставили на залізничному перестанку в Тисьменичанах.

25. V. 46 р. в Чорний Потік (р-н Заставна, Черн. обл.) енкаведисти застрілили місцевого священика о. Костенюка, його жінку і служницю.

25. V. 46 р. в с. Студінка (р-н Верба, Рівенська обл.) підчас облави енкаведисти зловили жінку Попов Анну. Її завезли до Смиги і тут замордували.

25. V. 46 р. в с. Зглинець (р-н Дубно, Рівен. обл.) енкаведисти, що сиділи на засідці, без попередження вбили дівчину і хлопця, що йшли з весілля.

26. V. 46 р. у с. Довга Калуська (р-н Калуш, Станисл. обл.) енкаведисти, що сиділи на засідці, не попереджуючи, вбили місцевого поштаря, що вертався з праці до дому.

28. V. 46 р. на Королівці б. с. Колоколин (р-н Букачівці, Стан. обл.) большевики вкинули в криницю впавшого у бою д. Бояна.

28. V. 46 р. в с. Карапчів (р-н Вашковець, Чернів. обл.) енкаведівський начальник Кейван, застрілив голову сільради Карпа Олександра.

28. V. 46 р. в с. Залужжя (р-н Козин, Рівен. обл.) большевики арештували селянина Ярмолюка Івана з жінкою і дочкою, а їх майно пограбили. Батьків страшенно катували, щоб вони видали свого сина-повстанця.

29. V. 46 р. в с. Гаї Дітковецькі (р-н Підкамінь, Львів. обл.) енкаведисти арештували дівчат „Надю" і „Славку". „Славку" в районі при допитах замордували.

29. V. 46 р. в с. Довге (р-н Єзупіль, (Жовтневе) — Станисл. обл.) енкаведисти, що збирали держпоставки вбили зовсім невинного селянина Яробко І.

В м. травні в с. Дмитровичі (р-н Винники, Львів. обл.) НКВД арештувало священика за те, що він не хотів перейти на „православ'є. Його дуже мучили, між іншим, закладали на голову вінець із колючого дроту.

8. VI. 46 р. в с. Старе Село (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) енкаведисти прив'язали коневі до хвоста труп. д. Василька, що розірвався гранатою, щоб не попасти живим в руки енкаведистів, і так волочили його по селі.

10. VI. 46 р. в лісі б. с. Літини (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.) енкаведисти напали на молоду пастушку Крутій Марію. 10 з них згвалтували її та, непритомну, залишили.

У м. червні в с. Гаї (р-н Винники, Львів. обл.) енкаведисти арештували одну дівчину. У неї вирізали частину литки, груди, поломили їй руки і ноги. На голо-

ві повиривали волосся і напихали ним вирізувані ножем рани. В цей спосіб її замордували.

В м. червні в с. Підберізці (р-н Винники, Львів. обл.) енкаведисти до безтями побили 78-річного селянина Царя Миколу, дівчину Цар Евгенію кількаразово били до безтями і відливали водою. Побиття були такі сильні, що дівчина дістала пропуклину. Жінку Лозу Юлію, чоловік якої перебуває в ЧА, побили так, що аж вона дістала вибух крови.

ЗБРОЙНА БОРОТЬБА

1946 р. збройна боротьба українського народу проти сталінських окупантів не припиняється. Навпаки, її літопис збагатився новими героїчними сторінками.

Відділи УПА, що діють у межах т. зв. УССР, пережили зимою 1946 р. свої найважчі дні. Саме в цей час ворог з метою остаточного знищення українського революційного руху кинув проти нього величезні військово-поліційні сили. Свої гарнізони він розташував у кожному селі, збільшив гарнізонні залоги і створив постійно рейдуючі групи. З цими переважаючими ворожими силами, у скрайно несприятливих умовах зими відділи УПА звели багато героїчних більших і менших боїв як оборонного так і наступального характеру. І хоч у цих боях відділи УПА понесли значні втрати, то все таки большевицькі окупанти не осягнули своєї основної мети. Знищити УПА, знищити український революційний рух їм не вдалося.

Відділи УПА на землях на захід від т. зв. лінії Керзона розгорнули в 1946 р. широкі дії, скеровані на оборону українського населення від варварського переселення. Вони завдали величезних утрат польсько-большевицьким військовим і поліційним бандам.

Весною 1946 р. відділи УПА вдруге відвідали рейдом Словаччину, що причинилося до зросту протибольшевицьких настроїв населення Словаччини і зміцнення дружби словацького і українського народів.

Нижче наведемо деякі факти з дій УПА і боївок ОУН за першу половину 1946 р. (Подаємо деякі неопубліковані ще ніде факти з кінця 1945 р.).

15. X. 45 р. підвідділ (пвд) Наддністрянці звів зустрічний бій з бандою енкаведистів б. с. Рудники (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.), в якому знищив 4 сталінських бандитів, а 1 поранив.

25. XI. 45 р. відділ (вд) ім. Колодзінського під ком. к-ра Ч. зробив наскок на районцентр Отинія (Станисл. обл.), де зведено 2-годинний бій. Вд. після виконання своїх завдань, завдавши ворогові великих утрат, залишив місто.

29. XI. 45 р. кілька повстанців із вд Березинський знищили 1 панцирне і 1 вантажне авто на шосе Татарів — Микуличин (р-н Яремче, Станисл. обл.). Між 6 убитими енкаведистами — 4 офіцери.

4. XII. 45 р. пвд УПА ім. Хмельницького під ком. к-ра Б. зробив засідку на роту енкаведистів, що йшла на облаву до с. Рожанка Вижня (р-н Славсько, Дрогоб. обл.), в наслідку якої ворог мав 9 вбитими і коло 40 раненими. Повстанці втрат не мали.

4. XII. 45 р. в с. Михайлівка (р-н Додеркали, Терн. обл.) повстанці знищили 4 енкаведівських розвідчиків.

4. XII. 45 р. вд УПА звів зустрічний бій з бандою енкаведистів у с. Паушівка, (р-н Білобожниця, Терн. обл.) в наслідку якого ворог панічно розбігся.

8. XII. 45 р. пвд УПА звів зустрічний бій з енкаведівською бандою б. с. Горожанка (р-н Підгайці, Терн. обл.). Ворог втративши 2 вбитими і 3 пораненими, панічно втік.

10. XII. 45 р. вд УПА, рейдуючи в західних районах Житомирської области, розброїв у с. Сибичин т. зв. рабочий баталіон. Рівночасно повстанці знищили сільраду і роздали населенню товари з кооперативи.

12. XII. 45 р. вд УПА під ком. к-ра Х. вступив у перестрілку з випадково зустрітою бандою енкаведистів біля с. Поляна (р-н Щирець, Львів. обл.). Енкаведисти розбіглися, залишаючи вбитим 1 лейтенанта.

15. XII. 45 р. в с. Бердиківка (р-н Заліщики, Терн. обл.) банда енкаведистів оточила кілька хат під лісом, де квартирували повстанці. Оточені, однак, без власних утрат прорвалися.

16. XII. 45 р. енкаведівська банда зробила облаву на с. Яблонів (р-н Копичинці, Терн. обл.). В селі в той час квартирувала група повстанців. Зав'язався нерівний бій. В перших хатах гинуть 2 повстанці, знищивши кількох погромників. Енкаведисти запалили село і стягнули коло 100 бандитів із Копичинець на допомогу. Повстанці розпочали прорив в час якого 4 важкоранені повстанці самі дострілилися. 3 відрізані і оточені, билися до останніх набоїв і в безвихідному становищі також постріляли себе останніми набоями. 5 повстанців прорвалося. Ворог утратив 30 вбитими і 18 пораненими.

17. XII. 45 р. пвд. УПА натрапив на енкаведівську засідку б. с. Бичківці (р-н Білобожниця, Терн. обл.). Після короткого бою повстанці, без власних утрат вбивши 3 енкаведистів і кількох поранивши, відступили.

18 XII. 45 р. боївка ОУН під ком. д. Д. із засідки на шляху Миколаїв — Стрий (Дрогоб. обл.) відбила транспорт родин, призначених на заслання в Сибір.

19. XII. 45 р. повстанці знищили в с. Дернів (р-н Новий Милятин, Львів. обл.) військового прокурора і важко поранили прокурора.

20. XII. 45 р. пвд УПА розігнав станицю „стрибків" на хуторі Обсіч б. с. Война (Рівенська обл.). Здобуто зброю.

21. XII. 45 р. підчас облави на сс. Біла — Скородинці (р-н Білобожниця, Терн. обл.) енкаведисти натрапили на табір боївки ОУН, який оточили. Боївка знищивши 1 енкаведиста і кількох поранивши, без втрат прорвалася з оточення.

22. XII. 45 р. пвд Жубри знищив із засідки б. с. Устя (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) 4 енкаведистів.

29. XII. 45 р. вд Дружинники розгромив станицю сталінських посіпак у с. Якторів (р-н Глиняни, Львів. обл.). Вбито 1 капітана й 1 лейтн. НКВД.

31. XII. 45 р. біля с. Язениця (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) пвд УПА під ком. к-ра Б. висадив у повітря поїзд з транспортом погранвійськ, що їхав зо Львова в напрямі Радехова. Було 40 вбитих і багато ранених.

2. I. 46 р. вд УПА Сивуля під ком. к-ра І. звів бій з енкаведівською бандою на горі Клим б. с. Пороги (р-н Солотвина, Станисл. обл.). В бою ворог утратив 28 вбитими і 24 раненими.

По боці повстанців було 3 вбитих і 2 ранених між ними чот. Буйтур, який сам знищив 4 бандитів, а 2 поранив.

5. I. 46 р. вд Дзвони звів короткий бій з енкаведистами в с. Сулятичі (р-н Журавно, Дрогоб. обл.), і, без власних утрат знищив 10 сталінських опричників.

6. I. 46 р. вд Підкарпатський під ком. к-ра П. наскочив на 80 пограничників, що заквартирува-

ли в с. Грабівка (р-н Перегінськ, Станисл. обл.), і цілковито розгромив їх. Ворог утратив 12 вбитими а 7 раненими. Повстанці втратили 1 вбитим і 1 раненим.

7. I. 46 р. пвд ім. Колодзінського під ком. к-ра З. прогнав енкаведистів з с. Майдан Середній (р-н Ланчин, Станисл. обл.), куди вони йшли на облаву. Вбито 2 бандитів і 5 поранено.

8. I. вд Рисі під ком. к-ра Г. переходив шлях Журавно—Калуш б. с. Монастирець. Повстанців заатакували сталінські опричники, які в той час над'їхали. Вд повів протинаступ і в 45-хвилинному бою цілковито розгромив ворога, який утратив 4 вбитими і 5 пораненими.

9. I. 46 р. вд Сурма під ком. к-ра бул. Б. знищив у с. Химчин (р-н Косів, Станисл. обл.) 3 сталінських ватажків із райцентру Косів.

11. I. 46 р. пвд ім. Богуна під ком. к-ра С. цілковито розгромив станицю „стрибків" у с. Брустури (р-н Жаб'є, Станисл. обл.).

11. I. 46 р. вд Чорні Чорти під ком. хор. Ч. наскочив на 32 енкаведівських людоїдів у с. Гринівка (р-н Богородчани, Станисл. обл.) і, оточивши будинок, де вони квартирували, знищив усіх до одного, в тому числі заст. райнач. нкгб. Вд не мав жодних утрат.

11. I. 46 р. стежа пвд УПА вступила в короткий зустрічний бій зо стежою енкаведівської банди, що посувалася з с. Забари до с. Стіжок (р-н Шумськ, Терн. обл.) в якому знищила 1 лейтенанта, а 3 рядових поранила. Після того стежа долучилася до вд, який негайно зробив на згадану банду засідку в Любомирському лісі. В наслідку засідки банда була розбита і втратила 8 вбитими, а 3 попали в полон.

12. I. 46 р. вд ім. Колодзінського розгромив станицю сталінських вислужників у с. Княждвір Горішний (р-н Печеніжин, Станисл. обл.) і здобуто багато зброї.

14. I. вд Летуни під ком. к-ра С. звів короткі бої з енкаведівською бандою в сс. Нове Село і Крехів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) і без власних утрат знищив 6 бандитів, а 20 поранив.

15. I 46 р. пвд УПА під ком. к-ра Г. розігнав б. с. Лани (р-н Бібрка, Львів. обл.) зустріту енкаведівську банду. В той час енкаведисти надвезли призначені на заслання в Сибір родини українських селян із с. Лани. Повстанці роззброїли конвоїрів, звільнили селян, а худобу повернули власникам.

15. I. 46 р. 200 сталінських погромників заатакували вд Дзвони в с. Вубнище (р-н Болехів, Станисл. обл.). Тричі вони наступали на вд, але за кожним разом були відбиті. Ворог утратив 20 вбитими. Вд не мав жодних утрат.

16. I. 46 р. енкаведівська банда заатакувала з двох боків пвд УПА під ком. к-ра Г. б. с. Лани — Серники (р-н Бібрка, Львів. обл.). Повстанці по 20-хвилинному бою відбили наступ ворога і примусили його до відступу. Ворог утратив 6 убитими і 8 пораненими.

20. I. 46 р. пвд УПА в с. Полтва (р-н Глиняни, Львів. обл.) знищив 3 енкаведистів.

23. I. 46 р. вд Дзвони під ком. хор. Ч. попав у оточення переважаючих ворожих сил б. с. Гринівка (р-н Богородчани, Станисл. обл.). У важкому бою, що часто переходив у рукопашний, повстанці прорвалися з оточення. Ворог утратив 27 вбитими і 20 пораненими. По боці повстанців було 13 вбитих і 6 ранених.

24. I. 46 р. вд УПА, повідомлений, що 120 польсько-большевицьких бандитів мордують українське населення, в с. Мокре (пов. Сянік), негайно пішов покарати бандитів. Нагальним наступом вд випер ворога з села, а потім у півторагодинному бою за селом цілковито розгромив ворога і примусив його до панічної втечі. Повстанці переслідували бандитів аж під село Небещани. Ворог утратив 80 вбитими і раненими, повстанці — 1 вбитим.

27. I. 46 р. підчас облави на Молодятинський ліс (р-н Печеніжин, Станисл. обл.) енкаведівські погромники наблизилися до табору вд УПА ім. Колодзінського. Хор. С. підступом утягнув ворога в засідку і розгромив його. Енкаведисти втратили 13 вбитими і 17 раненими. Повстанці не мали жодних утрат.

30. I. 46 р. 300 енкаведівських головорізів наскочили на табір вд Сурмачі в лісі між сс. Бориничі — Ілів (р-н Нові Стрілища, Дрого обл.). Зав'язався запеклий півторагодинний бій. Повстанці, відбивши зо своїх позицій 3 ворожі наступи, відступили. Ворог утратив 40 убитими, повстанці — 1 вбитим.

31. I. 46 р. вд УПА звів 2 бої з енкаведистами на хуторі Довжок б. с. Башковці (р-н Шумськ, Терноп. обл.). Повстанці втрат не мали. Ворог у першому бою втратив кількох убитими, 4 пораненими і 2 попали в полон, а в другому — 2 убитими.

6. II. 46 р. вд УПА наскочив на енкаведівський гарнізон у с. Полоничі (р-н Глиняни, Львів. обл.) і знищив 8 енкаведистів.

6. II. 46 р. пвд УПА наскочив на енкаведівський гарнізон в с. Полтва, (р-н Глиняни, Львів. обл.) і без власних утрат знищив 16 енкаведистів.

7. II. 46 р. вд Смертоносці попав у Чорному Лісі в оточення ворога. По півгодинному бою повстанці під ком. хор. Ч. прорвалися з оточення, втративши 4 стрільців. Ворог утратив 12 вбитими.

9. II. і 10. II. 46 р. всі відділи УПА брали участь у боротьбі проти розташованих по селах енкаведівських гарнізонів, завданням яких було погнати населення до т. зв. виборів у верховну раду СССР. Нпр., вд Летуни провів турбувальні наскоки на гарнізони в таких сс.: Станьків, Чертіж, Корчівка, Збора, Кулинка, Болехів, Лисків, Завадка, Верхня, Степанівка і Туря Велика (р-ни Долина, Калуш, Войнилів — Стан. обл.). В результаті знищено кількох енкаведистів, в тому числі нач. гарнізону в с. Листків, та звільнено багато арештованих селян.

12. II. 46 р. пвд Смертоносці під ком. хор. Ч. знищив із засідки б. с. Грабовець (р-н Богородчани, Станисл. обл.) 7 енкаведистів, а вечором у с. Назавізів (р-н Надвірна, цієїж обл.) — 4 енкаведистів.

12. II. 46 р. банда енкаведистів наскочила на пвд б. с. Боратин (р-н Підкамінь, Львів. обл.), але утративши 5 вбитими, відступила.

14. II. 46 р. вд Летуни під ком. к-ра С. звів завзятий бій зо сталінськими погромниками в лісі б. с. Туря Велика (р-н Долина, Станисл. обл.). Відбивши сильний ворожий наступ, повстанці почали оточувати ворога. Але в той час ворогові наспіла підмога в людях і танках. Вд, відбиваючись відступив.

15. II. 46 р. вд Месники — 1 звів завзятий бій з польсько-большевицькими бандитами в с. Заставне (пов. Ярослав), в якому знищив 15 бандитів. Вд утратив 3 убитими і 4 пораненими.

В половині лютого вд Підкарпатський мусів зводити невпинні важкі бої з переважаючими силами військ НКВД, що оперували

в Чорному Лісі (р-н Станиславів). 12. II. 46 р. вд був заатакований енкаведистами з трьох боків б. сс. Майдан, Посіч. В наслідку нерівного бою, що проходив зо змінним успіхом, вд відступив, втративши 8 вбитими і 3 пораненими. Ворог утратив 36 убитими і 13 пораненими. 15. II. 46 р. 500 сталінських погромників знову атакували вд б. с. Завій. В вогні повстанської оборони ворожий наступ заломився, і енкаведисти, утративши 18 убитими, змушені були відступити. Вд утратив 6 вбитими і 3 пораненими. 17. II. 46 р. великими силами ворог оточив вд між сс. Завій, Посіч. В запеклому бою повстанці прорвалися через 2 ворожі перстені в напрямі сс. Рибно, Гутища. Відступаючи, вд звів ще один короткий бій із ворожими заставами в с. Лукавиця. Того дня вд поніс важкі втрати — 25 убитими.

22. II. 46 р. 3 повстанці знищили в с. Гута Полонична (р-н Бузьк Львів. обл.) 3 енкаведистів, між ними районначальника нкгб.

25. II. 46 р. вд ім. Колодзінського під ком. хор. С. звів оборонний бій з енкаведівською бандою б. с. Слобода Рунгурська (р-н Печеніжин, Станисл. обл.). В наслідок бою ворог утратив 3 убитими й 1 пораненим. Повстанці — 1 убитим.

26. II. 46 р. вд Опришки під ком. к-ра Д. зробив засідку під горою Стовба (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) на енкаведівських розбійників, що гналися за ним, в наслідок чого ворог утратив 19 убитими і панічно втік.

28. II. 46 р. пвд УПА розгромив станицю „стрибків" у с. Желехів (р-н Новий Милятин, Львів. обл.).

4. III. 46 р. з метою звільнення раненого повстанця пвд УПА здобув повітовий шпиталь у м. Любачів, але незадовго перед наступом повстанця забрало УБП (польське НКВД).

8. III. 46 р. вд УПА провів акцію на м. Любича (пов. Томашів), в якому перебувало понад 900 польсько-большевицьких погромників. Вд знищив залізничну станцію і 30 вагонів, будинок військового штабу та міст на лінії Любича — Рава Руська. Вбито 55 бандитів, в тому числі 1 підполковника, та поранено 70. Зо станції звільнено українських переселенців. Повстанці втратили 1 вбитим і 5 раненими.

17. III. 46 р. пвд УПА знищив у бою б. с. Фельбах (пов. Любачів) 17 польсько - большевицьких бандитів.

19. III. 46 р. вд Сивуля під ком. пор. І. звів кілька коротких, але запеклих боїв із військами НКВД, що проводили облаву на ліс б. с. Манява (р-н Солотвина, Станисл. обл.). Вд, завдавши ворогові дошкульних втрат, відступив у гори. Повстанці утратили 5 убитими.

25. III. 46 р. вд Дністер під ком. бул. Ю. відбив сталінських погромників, що йшли на облаву до с. Кутища (р-н Товмач, Станисл. обл.). Ворог утратив 3 вбитими і 1 раненим.

28. III. 46 р. вд Месники — 2 знищив кубло сталінської міліції в с. Лівча (пов. Любачів). Ворог утратив 31 убитими.

31. III. 46 р. вд ім. Колодзінського під ком. к-ра С. звів півгодинний бій б. райцентру Ланчин (Станисл. обл.). Ворог, утративши 4 убитими і 6 пораненими, панічно розбігся.

2. IV. 46 р. боївка ОУН розігнала станицю „стрибків" у с. Воневичі (р-н Добромиль, Дрогоб. обл.) Начальника „стрибків" зліквідовано.

4. IV. 46 р. повстанці-атентатчики знищили в райцентрі Куликів (Львів. обл.) шефа енкаведівської розвідки Костюка і активного бандита Каптана.

9. IV. 46 р. вд Опришки під ком. к-ра Д. звів запеклий бій з енкаведистами під горою Біла Ростока б. с. Кропивник (р-н Вигода, Станисл. обл.), в наслідку якого ворог утратив 32 убитими й раненими. По боці повстанців було 5 убитих і 3 ранених.

11. IV. 46 р. пвд УПА найшов на ворожу засідку б. с. Ясенів (р-н Заболотці, Львів. обл.). Зав'язався бій, в наслідку якого ворог утративши 2 вбитими і 2 пораненими, панічно розбігся.

12. IV. 46 р. українські повстанці знищили із засідки б. с. Щитень (р-н Любешів, Волинська обл.) 2 сталінських посіпак.

12. IV. 46 р. пвд Смертоносці під ком. бул. К. розбив „стрибків" у сс. Медуха і Межигірці (р-н Єзупіль (Жовтневе), Станисл. обл.). Забрано 50 крісів.

14. IV. 46 р. боївка ОУН розігнала станицю „стрибків" у с. Тершів (р-н Старий Самбір, Дрогоб. обл.).

16. IV. 46 р. пвд УПА відбив між сс. Татаринів — Підзвіринець (р-н Комарно, Дрогоб. обл.) кілька виселюваних на Сибір українських родин.

16. IV. 46 р.пвд УПА знищив із засідки б. с. Поступель (р-н Ратно, Волинська обл.) 2 сталінських вислужників.

20. IV. 46 р. пвд УПА знищив залізничну станцію в м. Угнів (пов. Томашів). Ворог утратив 30 вбитими. Звільнено переселенців. По боці повстанців було 11 легкоранених.

22. IV. 46 р. пвд УПА роззброїв станицю „стрибків" у с. Броди (р-н Ратно, Волин. обл.).

24. IV. 46 р. пвд Стріла під ком. хор. Я. із засідки на шляху Завій — Грабівка (р-н Перегінсько, Станисл. обл.) знищив 6 і поранив 4 сталінських бандитів, що верталися з грабежу із с. Завій.

24. IV. 46 р. вд Месники провів наскок на сильне бандитське кубло — село В'язовиця (пов. Ярослав). В результаті запеклого бою, ворог зазнав дошкульних утрат — 500 убитими і раненими. Вд утратив 8 вбитими і 13 пораненими.

26. IV. 46р. в лісах Любишівського р-ну (Волинська обл.) пвд УПА звів завзятий бій з енкаведівською бандою, але перед переважаючими силами ворога мусів відступити, втративши 2 вбитими. Ворог своїх убтих забрав на 5 возів.

В м. квітні відділи УПА ходили рейдом на Словаччину. Вони пройшли такими повітами: Гуменне, Бранов, Стропків, Межилaборці, Вардіїв, Михайловичі, Пряшів, Сабінов, Гіральтовці і наблизилися аж під Кошиці. В загальному повстанці відвідали 106 сіл, в тому числі 11 більших осередків, провели 16 великих мітингів з населенням, — 40 гутірок, 69 розмов із представниками інтелігенції. Розповсюджено велику кількість революційної літератури українською, словацькою, чеською мовами. Рейд був дуже успішний. Населення скрізь вітало повстанців як найдорожчих гостей, як тих, що борються за знищення сталінського імперіялізму і визволення гноблених ним народів. Зріст протибольшевицьких настроїв, що їх викликав на Словаччині рейд УПА, знайшов свій вияв у виборах, у яких словацький народ провалив сталінську агентуру — словацьку компартію.

1. V. 46 р. боївка ОУН знищила із засідки б. с. Вицьова (р-н Стрілки, Дрогоб. обл.) 3 енкаведистів.

2. V. 46 р. відділ Летуни звів зустрічний бій з енкаведівськими опричниками б. с. Лукавець (р-н Журавно, Дрогоб. обл.), в наслідку якого ворог панічно розбігся.

2. V. 46 р. пвд УПА роззброїв станицю „стрибків" в с. Зарваниця (р-н Золочів, Львів. обл.).

3. V. 46 р. пвд УПА роззброїв станицю „стрибків" у с. Митниця (р-н Козин, Рівенська обл.).

3. V. 46 р. пвд Месники під ком. к-ра Г. зробив засідку на шляху Павелче—Тязів (р-н Станиславів), з якої вбив ген. полк. Москаленка, полк. нкгб та 2 майорів НКВД.

4. V. 46 р. в с. Лукавець Вижній (р-н Вижниця, Чернівецька обл.) повстанці знищили секретаря вижницького райвиконкому Довбенка.

4. V. 46 р. українські повстанці знищили у зустрічному бою б. с. Добряни (р-н Городок, Львів. обл.) 3 енкаведистів.

5. V. 46 р. вд Смертоносці зробив наскок на кубло сталінських бандитів у с. Бишів (р-н Єзупіль, Станисл. обл.) і знищив 12 бандитів.

7. V. 46 р. вд Сурма під ком. к-ра Б. розбив „стрибків" в с. Космач (р-н Яблонів, Станисл. обл.).

7. V. 46 р. повстанці-атентатчики вбили в м. Рогатин (Станисл. обл.) інспектора НКВД, а другого поранили.

10. V. 46 р. пвд Летуни знищив на шляху Сихів—Лопатники (р-н Стрий, Дрогоб. обл.) 2 енкаведистів і автомашину, а 2 бандитів полонив.

11. V. 46 р. 200 польсько-большевицьких бандитів на спілку з енкаведистами оточили 6 українських повстанців на колонії Голешів (Підляшшя). Всі повстанці в геройській боротьбі згинули. Ворог утратив 8 убитими.

13. V. 46 р. пвд УПА знищив із засідки б. с. Габківці (пов. Ліско) 19 польсько-большевицьких головорізів.

14. V. 46 р. пвд Летуни під ком. к-ра С. знищив сталінських „стрибків" у с. Козари (р-н Букачівці, Станисл. обл.).

15. V. 46 р. вд УПА із засідки між сс. Довжниця — Криве (Лемківщина) знищив 30 і поранив 20 польсько-большевицьких бандитів що верталися з людоловлі з с. Ветлина.

15. V. 46 р. пвд УПА знищив із засідки на шляху Колки — Бухче (Волин. обл.) 4 енкаведистів.

16. V. 46 р. банда енкаведистів оточила в лісі б. с. Зазулі (р-н Золочів, Львів. обл.) табір пвд УПА. Повстанці, зосередивши вогонь у одне місце прорвалися з оточення без власних утрат. Ворог мав 1 убитим.

16. V. 46 р. пвд УПА в сутичці з енкаведистами в с. Літовищі (р-н Підкамінь, Львів. обл.) знищив 1 енкаведиста, а 2 важко поранив.

21. V. 46 р. пвд УПА роззброїв станицю „стрибків" у с. Родатичі (р-н Городок, Львів. обл.).

23. V. 46 р. пвд УПА роззброїв станицю „стрибків" у с. Гаї Старобрідські (р-н Підкамінь, Львів. обл.).

27. V. 46 р. пвд УПА натрапив на енкаведівську засідку в с. Блозів (р-н Рудки, Дрогоб. обл.). По короткому завзятому бою енкаведисти, залишивши 1 вбитим, й 1 пораненим, втекли.

4. VI. 46 р. кілька повстанців під ком. к-ра Б. знищили в райцентрі Яблонів (Станисл. обл.) 2 дуже активних агентів НКВД.

4. VI. 46 р. вд УПА роззброїв станицю „стрибків" у с. Ракоболти (р-н Бузьк, Львів. обл.).

10. VI. 46 р. пвд Сурма під ком. к-ра Х. із засідки на шляху Космач — Яблонів (Станисл. обл.) знищив 8 енкаведівських ватажків.

11. VI. 47 р. вд УПА під ком. к-ра Я. звів запеклий бій із великою бандою вп (війська польського) в околицях сс. Розпуття — Завадка (пов. Сянік), в якому ворог утратив 10 вбитими, повстанці — 7.

16. VI. 46 р. боївка ОУН під маскою пограничників наскочила на станицю „стрибків" у с. Дубрівка (р-н Самбір, Дрогоб. обл.). В час наскоку зловлено між іншими 3 найбільше зненавиджених населенням сталінських бандитів в тому числі Бачинського, який зокрема вславився своїм бандитизмом. Населення села, яке після приходу боївки в село зібралося на численний мітінг, винесло всім бандитам присуд смерти, що негайно виконано. У вечері боївка без жодних утрат звела в цьому ж селі бій із бандою енкаведистів у якому ворог утратив 9 убитими.

24. VI. 46 р. вд Гуцули під ком. к-ра Т. знищив вузькоторову залізничку на шляху Рафайлів — Надвірна (Станисл. обл.) і вбив 5 енкаведистів.

25. VI. 46 р. пвд ім. Хмельницького під ком. к-ра В. зробив наскок на енкаведівську банду, що засіла в одній хаті в с. Рожанка Вижня (р-н Славсько, Дрогоб. обл.). В наслідку бою ворог утратив 10 вбитими і 15 пораненими. Повстанці втрат не мали.

27. VI. 46 р. Підстаршинська Школа УПА звела бій із бандою вп між сс. Корманичі і Рокшичі, (пов. Перемишль) і цілковито розгромила ворога, який в паніці втікав аж до с. Пикуличі. За офіційними даними ворога, він утратив 14 вбитими і 10 раненими. По боці повстанців — 3 вбитих.

Героїзм української визвольної боротьби

У величавій визвольній боротьбі проти сталінських окупантів, що її веде український народ та його революційний авангард — ОУН і УПА, члени ОУН, УПА та широкі українські маси виявляють небувалий масовий героїзм.

Зокрема 1946 рік — рік найжахливіших дотепер переслідувань учасників українського революційного руху та широких, прихильних до нього мас — приносить незчисленні глибокохвилюючі приклади найбільшого геройства та фанатичної вірности ідеї УССД, членів ОУН, УПА та всього українського населення.

Ми подаємо декілька прикладів цієї геройської боротьби.

2. І. 46 р. в с. Підлужжя (р-н Станиславів) большевики на господарстві Малюзи Василя знайшли криївку, в якій крився господар хати і станичний господарник д. Явір (Федик Василь). Останній довго відстрілюється з криївки і рівночасно нищить організаційний архів, гроші тощо. Вкінці стріляє неозброєного господаря і сам стріляється. Їхні тіла витягають большевики і палять все господарство і ще 21 інших. Тіла поляглих кидають на 4 дні біля сільради на позорище.

5. І. 46 р. в боринському лісі (р-н Бориня, Дрогоб. обл.) геройською смертю загинув кур'єр д. МИКОЛА. Важкоранений, він дбає про несену ним пошту, яку вспіває ще передати свойому другові, а сам дострілюється.

7. І. 46 р. в с. Синягівка (р-н Збараж, Терн. обл.) енкаведисти знайшли криївку де були д. Смерека і 4 дівчини-підпільниці без зброї. Д. Смерека зо своїм автоматом довго боронив входу до криївки, вкінці у безвихідному становищі постріляв усіх жінок, між ними 2 своїх сестер, а сам, важкоранений, непритомний, попав живим у руки ворога, де незадовго помер.

8. І. 46 р. в с. Межиріччя (р-н Жидачів) енкаведисти заскочили

в хаті місцевого станичного д. Сулиму. Він довго боронився і застрілив зі свойого кріса 2 бандитів та сам з нього застрілився.

9. I. 46 р. в с. Боща (р-н Здолбунів, Рівен. обл.) енкаведистам підступом вдалося зловити живим повстанця **Явора.** На постої в с. Дермань арештований схоплює автомат свого конвоїра і з нього стріляється.

13. I. 46 р. в Пчани (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) большевики знайшли криївку, в якій квартирували дд. **Карпо, Сивий, Карий, Веселий, Ворона, Голуб, Летун,** — всі зі станиць Пчани і Воля Гніздичівська. Заскочені понищили всі організаційні документи, гроші та інше і самі порозривалися гранатами. Тіла героїв, похоронені селянами мимо большевицької заборони, енкаведисти повитягали з могил. По кількох днях селяни похоронили знову і замаскували. З весною з почестю перенесли на сільський цвинтар.

14. I. 46 р. в с. Боратин (р-н Підкамінь, Львів. обл.) скочив у криницю і втопився арештований большевиками стрілець УПА.

15. I. 46 р. на хуторі Петриковщина (р-н Здолбунів, Рівен. обл.) заквартирувало 6 повстанців. На донос сексота на них наскочила большевики. По-геройськи пробиваючись з оточення, зразу загинули, провалившись на кризі на дорозі відступу, дд. **Рік і Мирон,** а важкоранений д. **Лющина** дострілився з кріса. Д. **Гонта,** що ніс важливу пошту, важкоранений перед смертю ще встиг передати цю пошту селянам. На місце призначення прийшла вона, вся подіравлена кулями. Два позісталі повстанці пробилися.

17. I. 46 р. в с. Глибівка (р-н Богородчани, Станисл. обл.) квартирюючі енкаведисти відкрили криївку, де був станичний **Гук** (Міщук Юрко). На зазив большевиків він впхнув наверх гранату і сам вискочив на верх. В бою відібрав від одного большевика „папашку" та, відстрілюючись, почав утікати, але скоро був убитий ворожою кулею.

21. I. 46 р. в с. Тейсарів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) в наслідку провокації банда енкаведистів обскочила хату, де квартирували станичний **Сосна** і стрілець УПА. У завзятому бою повстанцям удалося здобути ворожий кулемет і ппс. Вони билися зранку від год. 8-ої до год. 14-ої. Коло год. 14-ої большевикам на підмогу прийшли залоги з довколишніх гарнізонів, з Миколаєва приїхала танкетка. Незадовго почала горіти хата, з якої повстанці оборонялися. Вони почали пробиватися. Коли вже відступили близько 1 км., їх досягнули ворожі кулі. В бою повстанці вбили 17 большевиків.

21. I. 46 р. в с. Черкаси (р-н Миколаїв, Дрогоб. обл.) на полі енкаведисти знайшли криївку, в якій були дд. **Боднаренко, Спритний, Нечай, Муха** і п. **Галя.** Всі вони загинули в нерівному бою. 23. I. 46 р. в цьому ж селі енкаведисти знайшли криївку, де було 6 повстанців й 1 підпільниця. Всі вони постріляялися.

24. I. 46 р. в лісі б. с. Височанка (р-н Галич, Станисл. обл.) большевики зловили живою п. **Калину.** Коли її вели через село, вона вирвалася з рук опричників і вскочила в криницю, де втопилася.

24. I. 46 р. в с. Млиниська (р-н Журавно, Дрогоб. обл.), оточений большевиками д. **Ворон,** вистрілявши всі набої, вскочив між енкаведистів із розбезпеченою гранатою в руках. Енкаведисти, думаючи, що він піддається, підхопили його. В цей момент вибухла граната, вбиваючи героя і ще 3 енкаведистів, між ними лейтенанта.

25. I. 46 р. Горохолина (р-н Богородчани, Станисл. обл.) банда енкаведистів упала на господарство Якубів Івана і страшно побила його жінку, щоб вона призналася, де на її господарстві є повстанська криївка. Жінка ні в чому не призналася. Большевики, провели грунтовні розшуки і знайшли криївку, де були дд. **Прометей** (Гусак Василь), **Очайдух** (Гедзик Семен), **Довбуш** (Микита Іван), **Василь** (Якубів Іван) і п. **Слава.** Повстанці знищили архів, машину до писання і т. п. і всі постріляялися.

27. I. 46 р. в с. Кійданці (р-н Збараж, Терн. обл.), большевики знайшли криївку, що в ній були д. **Прут** і п. **Ара.** Оточені друзі понищили всі організаційні матеріяли і постріляялися. Трупи полеглих большевики забрали до місцевої школи, де прилюдно над ними знущалися.

28. I. 46 р. в с. Іспас (р-н Коломия, Станисл. обл.) большевики знайшли криївку, в якій квартирували дд. станичний, с. Грушів, **Чорний,** його заступник **Голуб** і станичний с. Кропивище, **Степовий.** Большевики облягали криївку ввесь день. Вони стріляли, грозили повстанцям і просили, щоб вони здалися. На всі їх „просьби" й обіцянки з криївки відповідав сміх, жарти, і гра на гітарі. У вечері всі 3 друзі постріляялися.

5. II. 46 р. в с. Дубівці (р-н Вел. Глубічок, Терн. обл.) у господині Левицької Анни, енкаведисти знайшли криївку, в якій повстанець **Чайка** був. Він довго боронився, вбиваючи 3 енкаведистів і кількох ранючи, і вкінці сам стріляється.

5. II. 46 р. в с. Торговиця, (р-н Отинія, Станисл. обл.) большевики відкрили бункер, в якому був д. **Вітер.** Він вбивши 2 большевиків, розривається гранатою.

8. II. 46 р. в с. Чолгани (р-н Болехів, Станисл. обл.) енкаведисти знайшли криївку, в якій були д. **Черник** і п. **Ірка.** У безвихідній ситуації, вони постріляялися. Енкаведисти застрілили господиню хати, а господар успів втекти.

8. II. 46 р. в с. Розношинці (р-н Збараж, Терн. обл.) большевики знайшли криївку, в якій були дд. **Луна, Орест,** п. **Віра** і п. **Галя.** Оточені пробували вирватися наверх. Перший вискочив д. Луна, який у завзятому бою вбив 1 лейтенанта і 2 рядових бандитів, а 5 поранив. Сам, важкоранений, дострілився з власної пістолі. Також постріляялися позісталі повстанці.

18. II. 46 р. в с. Грушка, (р-н Отинія, Станисл. обл.) боївка НКВД відкрила криївку, в якій була п. **Оля.** Щоб не здатися живою в руки ворога, вона стріляється.

18. II. 46 р. в с. Козівка (р-н Великі Бірки, Терн. обл.) довгий бій з енкаведистами, що робили облаву в селі, звів сам один д. **Орест.** В одному моменті бою він відібрав від енкаведівського вбитого ним лейтенанта, кулемет та довго ним боронився. Він убив 4 енкаведистів і 2 поранив та щасливо відступив. Розлючені большевики з помсти без жодної причини підпалили найближче господарство та розстріляли селянина Сагалу Михайла, його жінку і дочку.

22. II. 46 р. в с. Корчин (р-н Здолбунів, Рівен. обл.) большевики обскочили хату, де лежав хворий д. **П'яний.** Вони почали кричати, щоб він здався. Повстанець відповів: „Скорше заберете мій труп — живим не здамся". Большевики не мали змоги підійти до хворого, який відстрілювався, підпалили хату. Тоді д. П'яний застрілився з власної пістолі.

24. II. 46 р. в с. Залуква (р-н Галич, Станисл. обл.) стрілець К. зайшов до одної хати, куди часто заходили районні енкаведисти. Тут скрився і ждав. Із своєї засідки він убив 7 енкаведистів, що ввійшли в хату й сам щасливо відступив.

27. II. 46 р. в с. Острина (р-н Товмач, Станисл. обл.) большевики наскочили на хату, куди якраз зайшли 2 повстанці. Після короткого бою повстанці розриваються гранатами. Большевики палять хату та стріляють хатню дівчину.

30. II. 46 р. енкаведівська боївка Молоткова зловила на присілку Богородчин (р-н Отинія, Станисл. обл.) п. **Бистрицю** (Сіроман Параскевія). Її привезли в с. Бортники. Тут вона вирвалася з рук енкаведистів і кинулася у глибоку бетоновану криницю. Одначе, криниця була суха, і большевики таки витягнули з неї потовчену і непритомну революціонерку.

В місяці лютому 1946 р. в с. Голешів (р-н Журавно, Станисл. обл.) енкаведівський провокатор разом з іншими енкаведистами зробили засідку, на яку натрапив д. **Микита.** Останній убив 6 енкаведистів, між ними брата провокатора і сам загинув геройською смертю. Розлючений за смерть брата, провокатор Журақівський вистріляв до ноги 12 родин (дітей, жінок, стариків) — ввесь присілок Конятичі.

В м. лютому 46 р. в с. Криводроди (р-н Коломия, Станисл. обл.) енкаведисти відкрили криївку, в якій були д. **Сомко**, стрілець **Прут** і місцевий станичний д. **Кривоніс** з жінкою і маленькою дитиною. У безвихідній ситуації друзі понищили все організаційне майно і постріляхлися. Д. Кривоніс перед смертю застрілив свою жінку й дитину.

2. III. 46 р. у верхівському лісі (р-н Острог, Рівенської обл.) постріляхлися у криївці оточені большевиками подруги **Калина** і **Марія** (Журик).

3. III. 46 р. в с. Володимивці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.), на полі у віднайденій большевиками криївці постріляхлися друзі з місцевої станиці **Кмін, Рудий, Пелехатий, Свист.**

3. III. 46 р. в с. Кульчиці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) НКВД прийшло арештувати п. **Чайку.** Вона, вдаючи, що одягається, вийшла до другої кімнати і застрілилася.

13. III. 46 р. в с. Гаї Дітковецькі (р-н Підкамінь, Львів. обл.) большевики оточили криївку, в якій були дд. **Дріт** і **Вишневий.** Оточені 5 годин відбивалися, вбили 5 большевиків, 5 поранили та самі постріляхлися.

14. III. 46 р. в с. Шляхта (р-н Куликів, Львів. обл.) большевики заскочили в криївці дд. **Вира, Сойку, Білого** і **Шпака.** Згадані друзі понищили організаційні матеріяли й інші цінніші речі, поломили довгу зброю і т. п. та виголосили большевикам, що їм пропонували здатися, відповідну промову і постріляхлися.

14. III. 46 р. в с. Тязів (р-н Галич, Станисл. обл.) енкаведисти зайшли на господарство Вособича Дмитра і почали його бити, щоб він показав вхід до криївки, яка, за даними НКВД, повинна була б бути на його господарстві. Мимо страшних побоїв господар ні в чому не признався. Тоді большевики почали перекопувати все господарство і знайшли криївку, де були д. Чорний і його машиністка (Дорошенко Настя). Обидвоє вони зокликом „Слава Україні" постріляхлися.

16. III. 46 р. в лісі б. с. Заболотівці (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) звівши геройський бій з большевиками, зі співом „Ще не вмерла Україна" постріляхлися оточені большевиками дд. **Кавка, Лис, Лисенко, Влодко.** Їх тіла виставили

большевики на позорище в с. Жирава.

22. III. 46 р. в с. Суходіл (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) НКВД арештувало д. **Височана,** селянина із цього села. В тюрмі енкаведисти затортурували його, одначе не змогли від нього видерти жодної підпільної таємниці.

22. III. 46 р. в с. Страшевичі (р-н Старий Самбір, Дрогоб. обл.) енкаведисти арештували п. **Христю.** По дорозі на місце постою НКВД, вона добула заховану й не знайдену при ревізії пістолю і, вистріливши в голову свойого конвоїра, почала тікати. Під час втечі важкоранена, дострілилася.

22. III. 46 р. на хуторі Петриковщина (р-н Здолбунів, Рівен. обл.) большевики знайшли криївку, де крилися дд. **Чудак, Гордій, Якір** і **Тихий.** Друзі 6 годин відстрілювалися. В міжчасі закопали машину до писання, папір, знищили організаційні матеріяли, довгу зброю та інші цінні речі і самі з піснею на устах та окликом „Слава Україні" — постріляхлися.

23. III. 46 р. в с. Грозів (р-н Острів, Рівен. обл.) постріляхлися оточені большевиками бойовики УПА **Вороний і Ф.**

25. III. 46 р. в с. Гніздичів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) застрілився оточений большевиками д. **Скиба.** Перед смертю понищив всі організаційні речі, як машина до писання, архів і т. п.

28. III. 46 р. на полі б. с. Вовчинець (р-н Станиславів) квартируючі большевики знайшли криївку, в якій були 4 повстанці і 1 селянин. Один з них д. **Вірлан,** викинувши гранати та пускаючи серію з автомату, перший вискакує із криївки та торує дорогу іншим друзям. Всі 4 повстанці з боєм відступили 2 км. до найближчого лісу. Селянин, Іванишин Михайло, попав у большевицькі руки. Його змісця розстріляли.

4. IV. 46 р. б. с. Руденко (р-н Лопатин, Львів. обл.) большевики заскочили у криївці 5 повстанців. У бою повстанці убили 7 большевиків і 9 поранили та самі загинули.

5. IV. 46 р. під час облави на поля б. с. Луб'янка Вижня (р-н Збараж, Терн. обл.) большевики знайшли криївку, в якій було 6 повстанців і 1 жінка-підпільниця. Оточені довго боронилися, вбиваючи кількох енкаведистів і кількох ранили. Остаточно в безвихідному становищі самі постріляхлися.

6. IV. 46 р. в с. Синягівка (р-н Збараж, Терноп. обл.) з одного кріса з кількома набоями постріляхлися оточені в криївці большевиками 4 хлопці з 1929 р. народження і 2 молоді дівчини. Всі вони ховалися тому, що члени їх родини — повстанці.

10. IV. 46 р. 3 повстанці — **Марко, Береза і Лемко** — звели бій з бандою большевиків у с. Стрільбичі (р-н Старий Самбір, Дрогоб. обл.). Друзі вбили 7 енкаведистів і 2 з них з оточення щасливо пробилися, а д. Марко поляг смертю Героя. Цей бій був 11-тим, в якому відзначився д. Марко. Під час своєї короткої партизанської діяльности він знищив 1 енкаведівського майора, 4 капітанів, 5 лейтенантів, 6 сержантів і 12 рядових енкаведистів.

12. IV. 46 р. в с. Немилів (р-н Сокаль, Львів. обл.) підчас облави банда з 20 енкаведистів обскочила 3 українських повстанців дд. **Явора, Чорногору** і **Сокола.** Повстанці завзято бились. Вони вбили 8 енкаведистів і 6 поранили. Всі 3 загинули смертю Героїв.

13. IV. 46 р. на присілку с. Стремільче, Завадка (р-н Лопатин, Львів. обл.) большевики обскочили криївку, в якій було 7 повстанців. У завзятому бою повстанці вбили 13 большевиків і кіль-

24. II. 46 р. в с. Залуква (р-н Галич, Станисл. обл.) стрілець К. зайшов до одної хати, куди часто заходили районні енкаведисти. Тут скрився і ждав. Із своєї засідки він убив 7 енкаведистів, що ввішли в хату й сам щасливо відступив.

27. II. 46 р. в с. Остриня (р-н Товмач, Станисл. обл.) большевики наскочили на хату, куди якраз зайшли 2 повстанці. Після короткого бою повстанці розриваються гранатами. Большевики палять хату та стріляють хатню дівчину.

30. II. 46 р. енкаведівська боївка Молоткова зловила на присілку Богородчин (р-н Отинія, Станисл. обл.) п. **Бистрицю** (Сіроман Параскевія). Її привезли в с. Бортники. Тут вона вирвалася з рук енкаведистів і кинулася у глибоку бетоновану криницю. Одначе, криниця була суха, і большевики таки витягнули з неї потовчену і непритомну революціонерку.

В місяці лютому 1946 р. в с. Голешів (р-н Журавно, Станисл. обл.) енкаведівський провокатор разом з іншими енкаведистами зробили засідку, на яку натрапив д. **Микита.** Останній убив 6 енкаведистів, між ними брата провокатора і сам загинув геройською смертю. Розлючений за смерть брата, провокатор Жураківський вистріляв до ноги 12 родин (дітей, жінок, стариків) — ввесь присілок Конятичі.

В м. лютому 46 р. в с. Криводроди (р-н Коломия, Станисл. обл.) енкаведисти відкрили криївку, в якій були д. **Сомко,** стрілець **Прут** і місцевий станичний д. **Кривоніс** з жінкою і маленькою дитиною. У безвихідній ситуації друзі понищили все организаційне майно і постріялися. Д. Кривоніс перед смертю застрілив свою жінку й дитину.

2. III. 46 р. у верхівському лісі (р-н Острог, Рівенської обл.) постріялялися у криївці оточені большевиками подруги **Калина** і **Марія** (Журик).

3. III. 46 р. в с. Володимивці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.), на полі у віднайденій большевиками криївці постріялялися друзі з місцевої станиці **Кмін, Рудий, Пелехатий, Свист.**

3. III. 46 р. в с. Кульчиці (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) НКВД прийшло арештувати п. **Чайку.** Вона, вдаючи, що одягається, вийшла до другої кімнати і застрілилася.

13. III. 46 р. в с. Гаї Дітковецькі (р-н Підкамінь, Львів. обл.) большевики оточили криївку, в якій були дд. **Дріт** і **Вишневий.** Оточені 5 годин відбивалися, вбили 5 большевиків, 5 поранили та самі постріялялися.

14. III. 46 р. в с. Шляхта (р-н Куликів, Львів. обл.) большевики заскочили в криївці дд. **Вира, Сойку, Білого** і **Шпака.** Згадані друзі понищили організаційні матеріяли й інші цінніші речі, поломили довгу зброю і т. п. та виголосили большевикам, що їм пропонували здатися, відповідну промову і постріялялися.

14. III. 46 р. в с. Тязів (р-н Галич, Станисл. обл.) енкаведисти зайшли на господарство Восовича Дмитра і почали його бити, щоб він показав вхід до криївки, яка, за даними НКВД, повинна була б бути на його господарстві. Мимо страшних побоїв господар ні в чому не признався. Тоді большевики почали перекопувати все господарство і знайшли криївку, де були д. Чорний і його машиністка (Дорошенко Настя). Обидвоє вони зокликом „Слава Україні" постріялялися.

16. III. 46 р. в лісі б. с. Заболотівці (р-н Журавно, Дрогоб. обл.) звівши геройський бій з большевиками, зі співом „Ще не вмерла Україна" постріялялися оточені большевиками дд. **Кавка, Лис, Лисенко, Влодко.** Їх тіла виставили большевики на позорище в с. Жирава.

22. III. 46 р. в с. Суходіл (р-н Рожнітів, Станисл. обл.) НКВД арештувало д. **Височана,** селянина із цього села. В тюрмі енкаведисти затортурували його, одначе не змогли від нього видерти жодної підпільної таємниці.

22. III. 46 р. в с. Страшевичі (р-н Старий Самбір, Дрогоб. обл.) енкаведисти арештували п. **Христю.** По дорозі на місце постою НКВД, вона добула заховану й не знайдену при ревізії пістолю і, вистріливши в голову свойого конвоїра, почала тікати. Під час втечі важкоранена, дострілилася.

22. III. 46 р. на хуторі Петриковщина (р-н Здолбунів, Рівен. обл.) большевики знайшли криївку, де крилися дд. **Чудак, Гордій, Якір** і **Тихий.** Друзі 6 годин відстрілювалися. В міжчасі закопали машину до писання, папір, знищили організаційні матеріяли, довгу зброю та інші цінні речі і самі з піснею на устах та окликом „Слава Україні" — постріялялися.

23. III. 46 р. в с. Грозів (р-н Остріг, Рівен. обл.) постріялялися оточені большевиками бойовики УПА **Вороний і Ф.**

25. III. 46 р. в с. Гніздичів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл.) застрілився оточений большевиками д. **Скиба.** Перед смертю понищив всі організаційні речі, як машина до писання, архів і т. п.

28. III. 46 р. на полі б. с. Вовчинець (р-н Станиславів) квартируючі большевики знайшли криївку, в якій були 4 повстанці і 1 селянин. Один з них д. **Вірлан,** викинувши гранати та пускаючи серію з автомату, перший вискакує із криївки та торує дорогу іншим друзям. Всі 4 повстанці з боєм відступили 2 км. до найближчого лісу. Селянин, Іванишин Михайло, попав у большевицькі руки. Його змісця розстріляли.

4. IV. 46 р. б. с. Руденко (р-н Лопатин, Львів. обл.) большевики заскочили у криївці 5 повстанців. У бою повстанці убили 7 большевиків і 9 поранили та самі загинули.

5. IV. 46 р. під час облави на поля б. с. Луб'янка Вижня (р-н Збараж, Терн. обл.) большевики знайшли криївку, в якій було 6 повстанців і 1 жінка-підпільниця. Оточені довго боронилися, вбиваючи кількох енкаведистів і кількох ранили. Остаточно в безвихідному становищі самі постріялялися.

6. IV. 46 р. в с. Синягівка (р-н Збараж, Терноп. обл.) з одного кріса з کількома набоями постріялялися оточені в криївці большевиками 4 хлопці з 1929 р. народження і 2 молоді дівчини. Всі вони ховалися тому, що члени їх родини — повстанці.

10. IV. 46 р. 3 повстанці — **Марко, Береза і Лемко** — звели бій з бандою большевиків у с. Стрільбичі (р-н Старий Самбір, Дрогоб. обл.). Друзі вбили 7 енкаведистів і 2 з них з оточення щасливо пробилися, а д. Марко поляг смертю Героя. Цей бій був 11-тим, в якому відзначився д. Марко. Під час своєї короткої партизанської діяльности він знищив 1 енкаведівського майора, 4 капітанів, 5 лейтенантів, 6 сержантів і 12 рядових енкаведистів.

12. IV. 46 р. в с. Немилів (р-н Сокаль, Львів. обл.) підчас облави банда з 20 енкаведистів обскочила 3 українських повстанців дд. **Явора, Чорногору** і **Сокола.** Повстанці завзято билися. Вони вбили 8 енкаведистів і 6 поранили. Всі 3 загинули смертю Героїв.

13. IV. 46 р. на присілку с. Стремільче, Завадка (р-н Лопатин, Львів. обл.) большевики обскочили криївку, в якій було 7 повстанців. У завзятому бою повстанці вбили 13 большевиків і кіль-

канадцятьох поранили та самі загинули.

19. IV. 46 р. на хуторах с. Білашів (р-н Острог, Рівен. обл.) на большевицьку засідку найшли дд. **Юрко, Маркіян** і п. **Галя.** У бою загинув д. Юрко, ранена п. Галя сама вбивається, а д. Маркіян відступив.

20. IV. 46 р. в лісі б. с. Незнанів (р-н Кам'янка Бузька, Львів. обл.) стрілець Голуб наткнувся на большевицьку засідку. В нерівному бою він убив кількох большевиків і сам розірвався гранатою.

20. IV. 46 р. під час енкаведівської облави на ліс між сс. Дальнич, Вихопні, Новий Став (Сокальщина) большевики заскочили в криївці дд. **Думу, Орла, Крука,** та двох селян, що крилися разом з ними. Друзі вискочили наверх та звели бій з большевиками, в наслідку якого вбили 8 енкаведистів і 4 поранили. З друзів упав Дума, а інші відступили. Селяни, що були в криївці постріялялися.

20. IV. 46 р. 3 повстанці — **Максим, Гриць, Нестор** — розбили „стрибків" зі станиці в с. Луг (р-н Яремче, Станисл. обл.), вбиваючи коменданта, його заступника і 3 „стрибків", а решту розігнали. 4. V. ці самі стрільці стрінувшись б. с. Яремче з бандою 50 енкаведистів, вмілим і несподіваним вогнем та очайдушною поставою ро'зігнали їх усіх.

23. IV. 46 р. в с. Дички, (Рогатинського району, Станисл. обл.), банда з 30 енкаведистів оточила клуню, де квартирували 3 повстанці. У висліді півгодинного бою повстанці вбили 4 бандитів, між ними капітана, і 4 поранили, та здобувши кулемет, щасливо відступили до лісу. З пімсти большевики спалили в селі 28 хат.

19. V. 46 р. в с. Награни (р-н Верба, Рівен. обл.), банда коло 50 енкаведистів обскочила хату, де квартирували 2 українські повстанці. Повстанці 4 бандитів вбили, 6 поранили. Один важкоранений, повстанець дострілився, а другий щасливо вирвався з ворожого оточення.

26. V. 46 р. на полі б. с. Гніздичів (р-н Жидачів, Дрогоб. обл), енкаведисти знайшли криївку, в якій були дд. **Вихор, Шрам, Лесів** і п. **Зірка.** Між напасниками і нападеними почалася стрілянина. Відгомін її почули дд. Блакитний, Тарка, Крига і п. Одарка, що квартирували недалеко в другій криївці. Вони поспішили загроженим друзям на допомогу, нав'язуючи большевикам бій ззаду. У завзятому бою большевики мали 7 вбитих, а друзі почали щасливо відступати. Одначе, в цей момент большевикам наспіла допомога. Повстанців оточено. Відбиваючись до останнього набоя, одні з них загинули в бою, інші розірвалися гранатами, або постріялялися. Не здався жоден.

31. V.. 46 р. в с. Станислави (р-н Козин, Рівен. обл.) енкаведист зловив п. Б. що несла підпільну пошту. Щоб примусити дівчину йти зі собою, енкаведист бив її наганом по голові, але вона відбиваючись руками, нігтями і зубами, таки вирвалася з його рук і щасливо втекла.

На початку травня 2 повстанці — дд. **Карпатський і Чупринка** — самі розброїли станицю стрибків у с. Сокодівка (р-н Косів, Станисл. обл.). Вони здобули 2 кулемети, 3 десятизарядки, і 6 крісів. Вбили начальника „стибків" а самих „стрибків" розігнали.

9. VI. 46 р. під час облави на ліс Стінка (р-н Єзупіль, Станисл. об.) большевики відкрили криївку, в якій розірвалися гранатами пп. **Сойка** (Регей Амалія) і **Люба** (Кудла Тетяна) та стрілець **Гарт** (Олійник Микола). Тіло стрільця і голови дівчат енкаведисти відвезли до району.

ПІДПІЛЬНІ ВИДАННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

за час від червня до грудня 1946 р.

„Український Народе" — звернення УГВР в справі т. зв. виборів до верховної ради УССР.

Видання ОУН

„За Волю України" — одноразове видання

„Пропагандист", Нр. 6 — вишкільний журнал для кадрів, видає КОП КОК

„На Зміну" Нр. 3 — журнал для молоді, видає КОП КК

„Українці західних областей" — листівка

Видання УПА

„Повстанець", Нр. 8—9 — орган УПА

Боєвий правильник партизанки

Хор. В. Щитенко: Рейди

„Чин Зброї" — одноднівка Групи УПА „Говерля"

„Заклик до населення України в справі збирання обвинувальних матеріялів на большевицьких злочинців" — листівка.

„До всіх членів і кандидатів вкп(б), працівників мвд, мгб і адміністрації, прокурорів і суддів та всіх інших сталінських вислужників і прихвоснів" — листівка

„Українці — брати зо східних областей" — листівка до голодуючих

„Поляки! Жовніри і офіцери!" — листівка польською мовою

„Поляки" — листівка польською мовою

„Наша відповідь" — листівка польською мовою

„День Перемоги", 13 — масова газета.

Заповіді підпільної газети

Я твій довірений приятель, що в умовах жорстокої сталінсько-більшевицької окупації приходжу сказати Тобі слово Правди, розповісти про Україну і світ, порадити, що маєш робити і як боротися за кращу долю. Не лякайся мене, бо про Тебе я нікому не скажу, але пам'ятай:

— За видавання і кольпортаж мене Твої товариші-друзі кладуть свої голови, і тому бережи мене, як зіницю ока!

— Обережно мене читай, — в полі, або в кімнаті при закритих дверях і вікнах, тихо чи шепотом, — щоб ворог не бачив і дурень не чув!

— Читай швидко і другому передай, бо на мене ждуть тисячі таких, як Ти, і тому злочином є затримувати мене!

З хати до хати, з рук до рук

— Передавай мене лише тим, до яких маєш довір'я і які, як і Ти, після прочитання передадуть мене далі.

— Знищити мене можеш лише тоді, коли ворог наступає, а заховати мене вже нема часу; інакше — шануй мене, бо я йду будити народ до великого революційного діла — будувати Українську Самостійну Соборну Державу.

Ціна 2 Н.М.

*Оригінал виданий друком на 174 стор.
формату 147 х 287 мм.
Заголовна віньєта поменшена фотокопія
оригіналу.*